

Ni dovolj skrbeti le za svoj vrt

»Če želimo ustvariti boljši svet, potem moramo gledati široko, ne le nase, ampak tudi na druge. Ne smeš delati drugemu tistega, češar ne želiš, da bi drugi delal tebi!« Titova misel, spet ena tistih, ki je še kako uporabna danes: kajti bistvo našega nadaljnjega razvoja temelji na delu za nas in ne le na delu zase. Kako bi sicer negovali svoj vrtiček, ko bi se vsenaokoli razrašal plevel? Zmanjkalo bi nam sape in tudi naš košček obdelanega bi prerasel plevel, še preden bi prekopal vrt od enega do drugega kraja.

Minulo leto je bilo, tako smo ob prednovoletnih pregledih ugotavljali pogosto, bolj slabo kot dobro, predvsem slabo na področju mednarodnega sporazumevanja. Kar pa zadeva naš notranji položaj v državi, je bilo to leto, ko smo se »zganili«. Pa je kljub temu minilo z odstopanji od tistih števil, ki smo jih želeli ob koncu leta doseči. Vendar smo začeli manj abstraktno razumevati besedo stabilizacija; spravili smo jo v konkretne okvire, ji poiskali pojave oblike v gospodarstvu in družbenem dogovarjanju in tako morda vendarle predrli ovoje te, prejšnja leta bolj kot ne abstraktne in neoprijemljive, pa tudi že nekoliko prežvečene parole.

Pred nami, ki želimo svetu pokazati našo, boljšo pot v prihodnost, so torej velike naloge, predvsem pa naloge urejanje tistega na notranjem gospodarskem področju, kar smo zanemarili v preteklosti in tudi nove naloge, ki jih je treba razreševati vzporedno.

Stiskanje pasov in ekonomski ukrepi so nujnost, ne pa tudi bistvo naše usmeritve. Izvoziti toliko, da se izkoplje iz deviznih dolgov ostaja poudarek tega in še prihodnjih let, delati bolje in več, bolje organizirati delo, pridelati več hrane doma... In pri vseh številkah, ki smo jih v dokumentih potrdili, pri vseh načrtih, ki smo jih sprejeli se zdi, da je vendarle najpomembnejše, da se popolnoma zavemo, da smo Jugoslavija mi vsi, in da pomeni vsak aktiven in dobronameran kritičen in soustvarjalen glas posameznika korak k takemu samoupravljanju, soodločanju in soodgovornosti, kakršno želimo. Medvedja usluga tej družbi je iti skozi življenje tiho, ne odzivati se ne na dobro ne na slabo in morebitne stiske sproščati v kavarniških krožkih, češ »da se ne izplača biti odkrit, ker to prinaša le sitnosti in zamere«.

V brezvetrnih sobah opraviljivih družin se redijo bolne misli in ozdraveti ne morejo, če ne pridejo do svežega zraka in zdrave javne kritike. Pojavi centralistično-unitarističnih pritiskov, hegemonističnih teženj, pa tudi egoistično-separatistični nacionalizmi, ki drug drugega spodbujajo, moramo žigosati sproti in jih sproti izločati iz vseh okolij, čeravno se zavijajo v pisane papirje dobronamernosti in teženj po razvoju.

Bojana Žokalj-Jesih

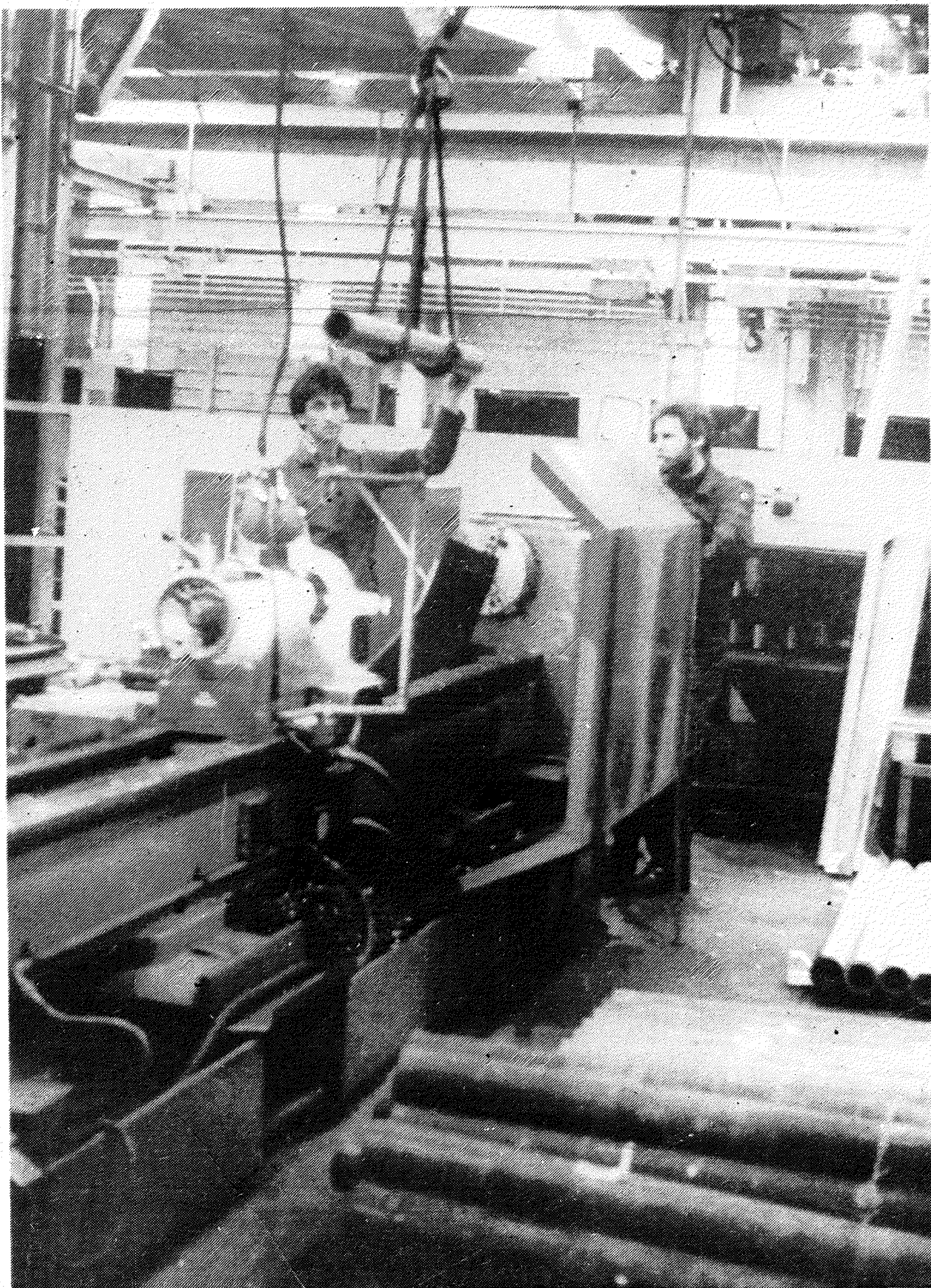
Delovno v novo leto

Kljub celotnemu prihodku nekaj nad 7,00 milijard in dohodka 2,61 milijarde dinarjev, v delovni organizaciji Litostroj s poslovnim uspehom niso zadovoljni. Fizični obseg je bil 16.300 ton proizvodov, v letošnjem letu pa predvidevajo okrog 36.000 ton. Proizvodnjo imajo prodano že za nekaj let, vse večji poudarek pa je na izvozu predvsem na konvertibilno področje.

»Izpolnjevali smo le tri četrtine količin proizvodnje, kar je občutno negativno vplivalo na pridobivanje celotnega prihodka in s tem na finančne rezultate v posameznih letnih obdobjih. Zaradi nedoseženega izvoza na konvertibilno področje smo imeli skoraj vse leto težave z uvozom reprodukcijskega materiala in surovin iz zahodnih držav, je med drugim zapisano v zadnji številki glasila delavcev Titovih zavodov Litostroj.

Ob koncu zapisa velja poudariti še to, da bodo letos 1. maja pustili v pogon jeklovilarno, ki je vsekakor velik uspeh tega kolektiva, saj ji delo na tem kompletnem tehnološkem objektu trajalo vsega devet mesecev.

Tekst in foto: JOŽE ČURIN

Kaj bo s TV-15?

Na sestavek z istim naslovom v 50. številki TV-15 smo prejeli nekaj odmevov naših zvestih bralcev:

Našel je stik z dogajanjem

Kot enemu izmed najstarejših sodelavcev – dopisnikov TV-15 mi je finančni položaj več ali manj znan, saj se to vleče kot nekakšna »jara kača« že nekaj let, odkar so z izdajanjem edinega slovenskega glasila borcev NOV in kot vemo tudi članov ZRVS težave, kako pokriti vse stroške.

Zakaj torej pristojni, med njimi celo ljudje, ki so prvi prijeli za puške, danes nekako odpravljajo svojo moralno dolžnost, da bi vsako leto namenili določen znesek tudi pokrivanju stroškov rednega izhajanja borčevskega glasila »Naš tovariš – TV-15«, ko pa vemo, da danes izhaja pri nas veliko publikacij, ki še zdaleč nimajo tako pomembnega, da ne rečem zgodovinskega pomena, kot ga ima TV-15. Zadnje čase je res našel stik z dogajanjem v borčevskih organizacijah kot tudi v organizaciji ZRVS, ki jih ni malo. Zadnjih je vedno več, medtem ko je borcev vedno manj.

Koliko denarja izdamo danes za vsemogoče časopise in revije! Danes hoče imeti svoje »cajtunge« že vsaka organizacija. Vsi pa potem po vsemogočih zvezah in kanalih iščejo za tiskanje družbeno pomoč. In ne nazadnje, ali ni skrb za naš list tudi ena izmed dolžnosti republiške kulturne skupnosti, da o RK SZDL ne izgubljam besed, če vemo, da je ravno TV-15 najbolj pomemben glasnik naše revolucije, naše tradicije, ki si utira pot tudi med mlade, Zanje ima TV-15 posebno rubriko, ki prav gotovo ni namenjena sama sebi in ravno zato bi morala biti na TV-15 med drugimi naročena tudi vsaka šola, vse od osnovnih do visokih.

Osebnost sem prepričan, da glasilo 4. JUL in druga, ki izhajajo po naših republikah, nimajo takšnih težav. Mislim pa tudi, da bi lahko vsak občinski odbor ZB NOV v svojem proračunu namenil nekaj denarja za redno izhajanje našega skupnega glasila.

FRANJO HOVNIK
Ptuj

Ne morem razumeti

Čeprav sem dvakrat prebral na drugi strani TV-15, št. 50, ne morem razumeti članka »Kaj bo s našim TV-15?«

Razumem vse finančno-materialne težave naše skupnosti glede stabilizacijskih prizadevanj. Toda, če se zagledam v brošuro »Slovenske partizanske tiskarne v borbi za svobodo«, ki jo je izdala propagandna komisija pri izvršilnem odboru Osvobodilne fronte, št. 1 leta 1944 je težko razumeti, »kaj naj bi bilo s tem našim TV-15?«

Rad bi navedel, če ne naslovov, vsaj število glasil, ki so jih izdajali od začetka upora za osvoboditev, v narodnoosvobodilnem boju našega naroda samo na Slovenskem, in sicer: Glavni štab Slovenije pet vrst glasil, glasila oficirskih sol so bila tri, listov operativnih con in korpusov je bilo pet, listov brigad je bilo nič manj kot enainvajset in še listi odredov, ki jih je bilo tudi enajst, da ne omenjam glasil in listov, ki jih je izdajala OF in druge politične organizacije, kjer nikoli ni bilo vprašanje sredstev za stroške teh izdaj.

Res je, da je bila vojna, toda finančna sredstva so se vedno »našla«, da je bil naš človek tudi pismeno obveščen o dogajanjih na bojnem in političnem področju; doma in v svetu, pa še »Pavliha« je izhajal, čeprav je bilo na njem zapisano, da »izhaja, kadar se mu izljubi«.

In danes je vprašanje obstoja lista TV-15, ki ga s pridom čitajo tudi v osnovnih šolah? Mar se ne prenašajo ravno s tem listom TV-15 tudi tradicije NOB na mlajše rodove, na naše otroke in vnuke?

Za to bi morali skrbeti vsi činitelji od RO ZZB NOV Slovenije do vseh sekretariatov, ki so ali bi morali biti prizadeti v Skupščini socialistične republike Slovenije.

Skratka, vprašanje sredstev za TV-15 naj bi že enkrat izginilo z dnevnega reda redakcije oz. časopisnega sveta TV-15. Kajti še je bralcev tega lista, kot pravi tov. Vera Bergeč... »Če je kdo, potem bi moral biti v sedanjih težavah, v katerih je naš tisk, TV-15 med prvimi, ki bi moral biti dejansko zaščiten«. V to sem že dolgo prepričan, da ima TV-15 vrednost in dragocenost, ki je ne bomo nikoli več srečali, če bomo ta list izgubili.

Med NOB je izhajalo toliko naših listov brez vprašanja sredstev, danes pa, ko imamo le enega, naj bi še tega ukinili zaradi pomanjkanja sredstev. Saj to je absurd za celotno naše družbenopolitično življenje! Morda bi bilo prav, če bi ga povečali še z eno rubriko o tedenskem pregledu notranjih in zunanjih političnih dogodkov?!

Ne pišem kot namestnik predsednika MO ZB NOV Postojna in predsednik aktiva ZB NOV tozd za promet in transport Postojna, temveč kot reden bralec našega TV-15, ki bi dejansko občutil njegovo odsotnost.

IVAN MEZGEC
Postojna

Skrite rezerve za TV-15

Oglašam se na SOS klic TV-15, katerega hudo tisko in izredno kritičen finančni položaj ste nam razgrnili v povzetku s seje časopisnega sveta. Vem, da te moje vrstice ne bodo napolnile prazne blagajne. Povedo pa naj, da

mi kot naročniku in članu Zveze borcev ni vseeno, kaj se dogaja s tem našim časopisom. Prepričana sem, da enako mislijo še mnogi drugi. Obenem naj bodo skromen prispevek oz. podpora vsem prizadevanjem, da bo naš priljubljeni TV-15 še naprej redno izhajal in izpolnjeval svoje zgodovinsko poslanstvo pri ohranjanju revolucionarnih izročil.

Pravilne so ugotovitve, da je TV-15 med najbolj brani ter v marsikateri družini edini časopis. Pravilna je tudi zahteva, da mora skrb za njegovo nemoteno nadaljnje izhajanje prevzeti SZDL, odnosno vsa družba. Zlasti se strinjam z besedami tov. Bradaškja, da smo preveč skromni in da moramo postati bolj ofenzivni, ko gre za obstanek in zaščito našega borčevskega glasila. Če je denar za tiste časopise, ki jih delijo brezplačno in jih nihče ne bere, bi moral biti tudi za TV-15.

Pri vsem tem me kar nekaj vleče, da se moramo obregniti tudi ob skorajšnjo uvedbo neke nove revije, o kateri je bilo izrečenih in zapisanih nešteto besed. Peščica njenih pobudnikov je znala biti dovolj glasna in zahtevna s svojimi utemeljitvami ter angažirati vse mogoče institucije, vključno svet za kulturo pri RK SZDL. Založniški svet Cankarjeve založbe je že sprejel ustanovitveni akt, sedaj pa se baje »preklajajo« o tem, kdo bo zasedel uredniški stolček. Vse polemike v tisku okrog nove revije, ki trajajo že dobro leto, več ali manj spremljam in si mislim svoje. Nisem kvalificirana, niti poklicana, da bi sodelovala v razpravah o njenem konceptu in sploh umestnosti izhajanja. Pozorna sem postala šele ob zahtevi po družbenih finančnih sredstvih. Predračun njenega izhajanja za leto 1982 znaša skoraj 4 milijone, katere naj bi ji zagotovila Kulturna skupnost Slovenije.

In prav tu me čevlji žuli! Mnenja sem, da bi pri dodeljevanju družbenih sredstev vsekakor moral imeti TV-15 prednost. Saj sta njegova vloga in poslanstvo že izpričana, o tej noviteti pa še nimamo jasne predstave. Če je znalo 60 podpisnikov za novo revijo dvigniti toliko prahu in prodreti, mar ne bi 150.000 članov borčevskih organizacij moglo dovolj glasno uveljaviti svojo zahtevo, da se sistemsko zagotovi trajen način financiranja TV-15? – Torej, bodimo bolj ofenzivni!

Sedaj pa še nekaj o notranjih skritih rezervah, ukrepah v hiši, pobudah in sodelovanju nas samih. Kaj bi prišlo še v poštev? Večja naklada, povišanje naročnine, tiskovni sklad, več oglasov... Osebnost bi me na primer veliko manj motilo zvišanje naročnine kot povečanje obsega plačanih oglasov na račun prispevkov dopisnikov. Kdo drug bo morda nasprotnega mnenja.

Prizadevanja za pridobivanje novih naročnikov bi bilo treba usmeriti predvsem k mlajšim, kajti 40 tisoč naročnikov na 150 tisoč članov ZB je verjetno kar dovolj. Če upoštevamo, da sta marsikje dva ali celo trije v družini, je najbrž le malo borcev, ki ne bere svojega glasila.

RADIO ŠE POMNITE – TOVARIŠI

Drugi tržaški proces

V oddaji ljubljanskega radia »Še pomnite, tovariši v nedeljo, 10. 1. 1981 bodo nekateri tovariši, ki so bili na II. tržaškem procesu decembra leta 1941 obsojeni na dolgoletno ječo, obujali spomine na takratne dogodke. Govorili bodo o svoji protifašistični dejavnosti na Primorskem po I. tržaškem procesu leta 1930, na katerem je posebno sodišče za zaščito države obsodilo na smrt Ferdinanda Bidovca, Frana Marušiča, Zvonimira Miloša, in Alojza Valenčiča. Ustrelili so jih na Bazovici. V pretežnem delu oddaje bo tekla beseda o protifašistični dejavnosti komunistov in pripadnikov organizacije TIGR ter drugih v letih pred drugo svetovno vojno in v začetku vojne ter o poteku II. tržaškega procesa. Na njem so obsodili na smrt Pinka Tomažiča, Simona Kosa, Ivana Ivančiča, Ivana Vadrnala in Viktorja Bobka. Ustrelili so jih 15. decembra leta 1941 na Opčinah.

II. tržaški proces je bil posledica desetletnega podtalnega odpora proti fašizmu in za pridružitve slovenskega primorskega ozemlja k Jugoslaviji. Na teh tradicijah boja Primorcev proti fašizmu se je na tem delu slovenske zemlje razvil narodnoosvobodilni boj v okviru Osvobodilne fronte.

Kaj pa kolportaza? Zakaj ne bi TV-15 ponudili tudi v kioskih, kjer prodajajo druge časopise? Še nikjer nisem tega zasledila. Ne vem, morda je kakšen razlog, ki tega ne dopušča? V nasprotnem primeru bi veljalo poskusiti vsaj s par izvodi tedensko. Pridobili bi gotovo nekaj novih bralcev in sčasoma morda celo stalnih naročnikov.

Konkretno naj navedem, da sem prav pogrešala TV-15 v Domu vojaških invalidov in borcev NOV v Strunjanu. Tja prihajajo na oddih ali zdravljenje borci, ki so doma naročeni nanj, a za deset dni, pa tudi za tri tedne, se ne splača menjati naslova. Ker so nanj navajeni, ga ob četrtkih pogrešajo.

Tako, jaz sem povedala svoje. Besedo prepuščam še drugim.

CVETKA MRAK
Nova Gorica

Iskreno sožalje

Nacionalna zveza bivših borcev Alžirija-Maroko-Tunizija, Korziški pokrajinski komite, nam je iz Ajaccia poslal telegram s sledečo vsebino:

»Globoko pretreseni s kruto žalostjo, ki je prizadela vašo deželo, vam izrekamo naše iskreno sožalje in z vami delimo vašo bolečino.«

Dražgoški borci sprašujemo

Obiskovalci Dražgoš, ki prihajajo skozi vse leto (letos jih je bilo preko 50.000) na ogled spomenika, Bičkovske skale, spominske sobe Cankarjevega bataljona, vasi in okolice, znova in znova sprašujejo, kaj je s filmom »Dražgoška bitka«.

Domicilni odbor Cankarjevega bataljona (v nadaljevanju DOCB) je na svoji seji 20. novembra in 14. decembra 1981 obravnaval usodo filma »Dražgoška bitka« in pri tem ugotovil, da razpolaga le s skromnimi podatki, ki so bili v tej zvezi v letošnjem letu objavljeni v Delu in Ljubljanskem dnevniku.

DOCB je v članku, ki je bil objavljen v Delu dne 3. decembra 1980 pod naslovom: »Dražgoška bitka mimo borcev?« navedel, da je na svoji seji 31. januarja 1979 sprejel sklep o sodelovanju preživelih borcev z izvajalci filmskega projekta »Dražgoška bitka«, pri čemer je bila seveda mišljena nesebična, amaterska pomoč, predvsem zaradi verodostojnega prikaza časa, razmer in borbe. Kljub taki pripravljenosti DOCB ni bil vključen v tekoče nastajanje filma, niti ni Družbeni svet projekta čutil potrebe, da bi z DOCB sodeloval.

DOCB je v objavljenem članku v Delu med drugim zapisal: »Smatramo, da imamo draž-

goški borci vso moralno pravico zahtevati, da pristojni organi temeljito opravijo svoje naloge ter o ugotovitvah obvestijo slovensko javnost, in da družbenopolitične organizacije za svoje člane, ki so kakorkoli vključeni v izvajanje projekta, ugotovijo moralno politično odgovornost. To, kar slovenska javnost pričakuje, borci zahtevamo!«

DOCB na svoj članek v Delu, kakor tudi na poslano dopise na republiško konferenco SZDL in na republiški odbor ZZB, do danes ni dobil odgovora.

Ali sedaj, po enem letu, vemo kaj več?

V Delu je bilo objavljeno, da delavski svet TOZD televizija Ljubljana in skupščina RTV Ljubljana zavračata nadaljevanje dela na V. binem filmskem projektu, češ, da je predolg in predrag. Objavljeno je bilo, da bo RTV izdelala krajšo verzijo filma. To je vse, kar vemo iz dnevnega časopisa.

Poleg tega nam je znano, da je bilo posnetega že 30 odstotkov kadrov. Znano nam je tudi, da je bilo nadaljevanje filmanja v poletju 1980, hkrati s člankom Mance Košir v Teleksu, ustavljeno, čeprav je bila takrat Vibina tehnična filmska ekipa iz vsega jugoslovanskega prostora sredi dela. Torej je vsa tehnična operativna naenkrat obstala, skupaj z njo

pa tudi vsi domači in tuji filmski igralci in so potem čakali več mesecev križem rok na »blagoslov« za nadaljevanje prekinjenega dela. Stroški so torej tekli pol leta v prazno.

Filmski »Dražgoše« v Podlonku so zamrle. Tudi drugi objekti, zgrajeni za ta film po Gorenjski od Valterskega vrha, Petrovega brda, v Brodeh, v Ljubnem in drugod, so neme priče bankrotirane podjetja. Objekte načena čas in propadajo.

Preživeli dražgoški borci živimo še vedno s tistim čutom odgovornosti do ljudi in materialnih družbenih vrednot, kakršen se je v nas razvijal v najtežjih letih boja. Žalostna usoda filmskega projekta »Dražgoška bitka« pa je kričeh primer neodgovornosti do slovenskega naroda in našega skupnega družbenega imetja. Ali boste odgovorni o odgovornosti le pisali in govorili?

Ali lahko verjamemo, da predlagatelj filmskega projekta »Dražgoška bitka« ni poznal slovenskega premoženja tik preden je dal signal za snemanje? Ali je možno, da se je s finančnim stanjem seznanil šele dva, tri mesece po začetem snemanju?

Hvale vredno bi bilo, če bi kdo od novinarjev, ki vsakodnevno vihtijo peresa, napisal kaj več o celi zadevi. Ali ne bi bil vpogled v to

slovensko sramoto lahko tudi dokaz, da resnično želimo slovensko javnost o nečem informirati, obvestiti? Ali pa o »javnem obveščanju« zopet le govorimo in pišemo in je s tem tako kot z odgovornostjo?

V imenu borcev Cankarjevega bataljona zahtevamo, da odgovorni za filmski projekt »Dražgoška bitka«, in sicer republiška konferenca SZDL, družbeni svet filma in Viba film v Delu objavijo avtentično poročilo družbene kontrole, odnosno inšpektorjev, ki so pregledali celotno finančno materialno poslovanje filmskega projekta »Dražgoška bitka«. Zanima nas tudi, kakšne kazni so bile do sedaj sprejete proti posameznikom, ki so karkoli zagrešili in jim je to dokazano.

Ko smo na dveh zadnjih sejah DOCB zaradi vsega zgoraj zapisanega obudili spomin na vojni čas, na pravo partizansko zimo, smo bili enotni v ugotovitvi, da je bila Dražgoška bitka v januarju 1942 žareča plamenica upora v vsej zasluženi Evropi. Današnja »filmska« Dražgoška bitka pa je postala žal slovenski kulturni škandal, ki odmeva ne le v jugoslovanskem, temveč tudi v evropskem prostoru.

Domicilni odbor
Cankarjevega bataljona

Krizna žarišča

Žal, priznati je treba, da so mnogotere lepe želje po miru, napisane ali izpovedane ob vstopu v novo leto, bile podobne mehurčkom ali balončkom – ob dotiku s kruto stvarnostjo so se brž razpihnile in še sledu ni ostalo za njimi. Vendarle so bile izraz splošne težnje sveta po miru.

Zdaj se svetovna javnost spet, hočeš nočeš, mora ubadati z dejanskimi, stvarnimi problemi sodobnega sveta. Med njimi je morda eden najbolj vreden skrbi poljski problem. Ne smo zato, ker kaže, da je uvedba vojaškega režima prej oddaljila kot približala možnosti rešitve težavnega stanja na Poljskem, pač pa tudi zavoljo tega, ker je prav pojav vojaške diktature neposredno povzročil dve občutni negativni posledici zunaj Poljske: vrgel je temno senco na svetovni socializem in dal novo orožje vsem sovražnikom socializma po svetu, po drugi strani pa je pojav vojaške oblasti le še bolj pospešil nevaren proces »internacionalizacije« poljske krize. Vse od poletja 1980 je bilo očitno, da obstaja ena sama pot za rešitev krize na Poljskem, pot dogovarjanja in sporazumevanja med glavnimi političnimi silami Poljske brez tujega vmešavanja. Poljaki sami morajo najti ključ za rešitev njihove krize, je bil stalen refren mnogoterih sodb po svetu o poljski stvarnosti.

Tudi zdaj se v svetovni javnosti še vedno vzdržuje taka

sodba. Vendar ne kaže prezreti mnogoterih novih nevarnosti, ki jih je uvedba vojaške diktature še bolj poudarila. Dosti bolj kot prej so se začela v zvezi z najnovejšim stanjem na Poljskem zaostrovati blokovska nasprotja. Pomeni, da je vojaška diktatura Poljsko, hočeš nočeš, močno potisnila med kolesja blokovskih sporov in nasprotij. Dokaz temu so številni ukrepi na obeh straneh, pri vodilnih silah obeh blokov, dokaz temu je tudi vse silovitejša in vse bolj groba propagandna vojna, ki se je vnela in ki se čedalje bolj razrašča na obeh straneh.

Ameriški predsednik je po vzoru njegovega prednika ob izbruhu afganistanske krize spet privlekel iz ropotarnice tolikokrat uporabljeno orožje velikih sil – gospodarske sankcije in razne oblike gospodarskih pritiskov na nasprotnika. Nič več moderne tehnologije Sovjetski zvezi, nič dolgoročnega sporazuma o dobavah žita Sovjetski zvezi, odpoved vseh obljub kreditov Poljski zaradi uvedbe vojaškega režima in podobno.

Vse hujše obtožbe prihajajo z zahodne strani na račun Sovjetske zveze, češ, da je ukazala Jaruzelskemu uvedbo vojaške diktature in da je tako pogazila mnoga demokratična načela Združenih narodov in helsinške listine. S sovjetske strani pa spet prihajajo vse hujše in hujše obtožbe in obsodbe ameriške politike, češ, da je ona kriva za

vse tisto, kar se je dogodilo na Poljskem, da so od zunaj podžigali in netili kontrarevolucijo na Poljskem, da zdaj skušajo z vsemi sredstvi preprečiti normalizacijo stanja na Poljskem, da imajo za cilj iztrgati Poljsko iz varšavskega sporazuma in podobno. Pravda, glasilo sovjetske partije, neprikrito in naravnost svari zahod, da s takim početjem krši dogovor v Jalti iz leta 1945, s katerim je Sovjetska zveza dobila odločilen vpliv nad poljsko notranjo in zunanjo politiko. Kot je na primer Velika Britanija dobila odločilen vpliv na Grčijo.

Spet so zahodnoevropske države, članice Atlantskega pakta med nakovalom želja po nadaljevanju gospodarskih odnosov z vzhodom in kladivom ameriških pritiskov, ki skušajo pritegniti zahodne zaveznike k načrtom o gospodarski zaporu vzhodne Evrope. Ob vsem tem pa najbolj trpita mir in popuščanje ne le v Evropi marveč po vsem svetu. Vedno doslej se je izkazala resnica, da je za neko deželo najhujše, če se v njene notranje težave in spore vpletejo velike blokovske sile z njihovimi nasprotji in navzkrižnimi interesi. Dokaz temu je vsa zgodovina bližnjevzhodne krize, dokaz so razmere v Afriki in srednji Ameriki in še marsikje. Dokaz je tudi sama Poljska.

Drago Košmrlj

Zveza komunistov mora biti bolj odprta

Čim bolj se približujejo kongresi zveze komunistov, tem več je razprav, v katerih skušajo dognati, kako ta organizacija uresničuje svoje naloge. Zdi se, da gre v teh razpravah zlasti za tri vprašanja, ki so najbolj v ospredju.

Najprej gre za to, kako uresničuje zveza komunistov svojo vlogo v političnem sistemu. Ali je še vedno sama sebi dovolj, ali se še vedno zapira v svoje forume? Kako je z njenim delovanjem v socialistični zvezi, v zvezi sindikatov, v skupščinah in drugod?

Člani centralnega komiteja zveze komunistov Jugoslavije so te dni povedali, da z delovanjem komunistov v političnem sistemu niso zadovoljni. Opozarjali so, da se ta organizacija v številnih okoljih še vedno ukvarja sama s seboj. Na sestankih komunisti velikokrat sprejemajo načelne sklepe, s katerimi si ni mogoče veliko pomagati.

Komunisti v socialistični zvezi, v družbenih svetih in drugod niso dovolj dejavni. Ne spremljajo dela delegatov in delegacij, zaradi česar v delegatskem sistemu večkrat sprejemajo odločitve brez poprejšnjih temeljitejših ocen. Te kritične pripombe sicer ne veljajo za vsa okolja v državi, res pa ja, da se skorajda povsod še vedno oklepajo starega načina dela.

Veliko razprav je o demokratičnem centralizmu. V javnosti so nekateri upravičenost tega načela docela zanikali. Predlagali so vsemogoče »nadomestke«, za katere je bilo te dni rečeno, da so povsem nesprejemljivi. Demokratičen centralizem je temeljno načelo organiziranja in delovanja jugoslovanskih komunistov in od njega ni mogoče odstopiti. Nasprotno, potrebno bi ga bilo še okrepiti.

Demokratičen centralizem prav nič ne ovira razvoja samoupravljanja, kot to nekateri zatrjujejo. Na dlani je, da bi posamezniki zvezo komunistov želeli spremeniti v ne-

kakšen debatni klub, da jim je samostojnost zveze komunistov v republikah v napoto in da si želijo predvsem centralistično zvezo komunistov.

Opozarjeno je bilo, da so v državi od desetega kongresa sprejeli v partijo blizu milijon 300 tisoč članov in da so bili sprejeti tudi ljudje, ki pravzaprav niso za politiko, ki jo vodi ta organizacija. Njihovi pogledi, denimo, do razvoja samoupravljanja, vloge države itn. se močno razlikujejo od tistega, kar je zapisano v ustavi.

Najhuje pa je to, da se osnovne organizacije zveze komunistov s takimi pogledi niso vselej pripravljene odločno spoprijeti. da marsikje take razprave celo dopuščajo. Kot povsem nesprejemljive bi morali oceniti tudi razprave o vnovičnem uveljavljanju stalnih oblik delovanja zveze komunistov v sestavljenih in drugih podobnih organizacijah združenega dela.

Tovarniške komiteje, ki so bili večinoma le nekakšen privesek poslovnih in drugih organov, smo pred leti ukinili, zdaj pa jih nekateri hočejo znova vpeljati. Trdijo, da osnovne organizacije, odkar smo te organe ukinili, niso več tako učinkovite in da bi to napako morali popraviti.

Očitno pa je, da ne gre za nobeno »napako«, temveč za težnjo, zvezo komunistov znova zlepi s poslovnimi in drugimi organi. Osnovne organizacije naj bi zopet postale nekakšne njihove »advokature«, ki bi delale tako, kot bi pač želeli.

Res je, da komunisti v teh sistemih niso dovolj učinkoviti. Toda ne zaradi morda neustreznih oblik delovanja, marveč zaradi tega, ker se ne zavedajo odgovornosti, ki so jih prevzeli nase, ker niso dovolj delavni. Več kot na dlani je, da stalno spreminjanje organizacijskih oblik nikamor ne pelje in da to tudi ni poglavitni krivec za morebitno

slabo delo.

V zdajšnjih razpravah pa je, ne nazadnje, dan velik poudarek tudi odnosom med posameznimi organi in organizacijami zveze komunistov. To velja zlasti za odnose med Srbijo, Vojvodino in Kosovim. Ugotovili so namreč, da so stiki med vodstvi družbenopolitičnih organizacij znotraj te republike močno skrhani.

Prišlo je do številnih medsebojnih obtoževanj. V pokrajinah zatrjujejo, da jim kratijo samostojnost, da hočejo odločanje čim bolj centralizirati in vse pravzaprav prevzeti v svoje roke. To pa je – kot poudarjajo – docela v nasprotju s sprejeto politiko zveze komunistov Jugoslavije.

Po drugi strani je slišati očitke, da se Kosovo in Vojvodina zapirata v svoje ozke meje in da z organi in organizacijami v republiki nočeta sodelovati. Zaradi tega ti organi svojega dela ne morejo normalno opravljati. Srbija spričo tega nima cele vrste razvojnih in drugih dokumentov, na podlagi katerih bi zasnovali svoj bodoči razvoj.

V jugoslovanski ustavi piše, da sta pokrajini konstitutivni element federacije, vendar pa tudi sestavni del SR Srbije. Toda to ustavno določilo vsakdo razlaga po svoje. Ta razhajanja bodo komunisti v Srbiji – tako so vsaj sklenili – do 12. kongresa ZKJ odstranili. Vtis pa je, da do nesporazumov sploh ne bi prišlo, če bi o spornih vprašanjih že prej spregovorili javno, če bi bili s temi stvarmi seznanjeni vsi člani zveze komunistov.

Tako pa se prenekahtokrat dogaja, da je delo zveze komunistov še vedno vse preveč zaprto v ozke kroge, kar – kot se je pokazalo tudi v Srbiji – lahko docela po nepotrebnem pripelje do številnih nesoglasij.

Darko Marin

Marsičesa bi se lahko naučili

Ob proslavah ponavadi pregledamo tudi, kaj smo v minulem obdobju naredili in kakšne so koristne izkušnje. Pravtako je bilo ob nedavnem prazniku naše armade, dnevu JLA. Vojaki, ki služijo v ljubljanskem armadnem območju so v letu 1981 opravili veliko in družbeno koristno delo, delo ki je in bo marsikateremu slovenskemu kraju pomagal pri hitrejšem razvoju. Tako so zgradili in posodobili približno dvajset kilometrov cest, zgradili dva mostova na rekah Kolpi in Vipavi. Zabetonirali so pet vodnih zajetij in izkopali skoraj sedemindeset kilometrov kanalov za vodovode. Za ureditev spomenikov in spominskih parkov so porabili 24.300 delovnih ur. Postavili so nekaj manj kot 145 kilometrov telefonskih kablov in tri kilometre električnega omrežja. Graničarji so očistili petindtrideset kilometrov obmejnega pasu in na novo uredili trideset kilometrov obhodnih poti. Veliko občanov je iskalo in dobilo pomoč v vojaških medicinskih ustanov-

vah predvsem v Vojaški bolnici v Ljubljani. Njeni delavci so opravili petdeset odstotkov specialističnih pregledov za občane, ki niso zaposleni v enotah JLA. Pravtako so se vojaki lotili brkinskih gozdov ali bolje njihovih ostankov po ledeni ujmi. Pomagali so pri spravilu jesenskih pridelkov s polj, sadovnjakov in vinogradov. Še bi lahko naštevati. Vendar pa je namen tega razmišljanja drug.

Gre za pristop in odnos do tega dela. Medtem ko mnoge naše priznane delovne organizacije to odklanjajo zaradi težavnih pogojev dela pa so vojaki pokazali, da je z željo in nekaj žrtvovanja mogoče narediti vse. Najbolj izstopajoči primer za to so brkinski gozdovi. Vsa slovenska gozdna gospodarstva so se tega dela otepala. Zahtevala so gradnjo posebnih gozdnih cest, žičnic za vleko lesa, zato pa bi porabili ogromno družbenega denarja. JLA se je te naloge lotila brez velikega pompa in precej hektarjev brkinskih

gozdov je že očiščenih. Pri tem je pomembna še ena stvar, in sicer norme. Gozdni delavci imajo na takšnih terenih dnevno normo okoli štiri kubične metre lesa. Vojaki, ki so prvič prišli v roko motorno žago pa petnajst kubikov. Najbolj presenetljivo pa je, da jo skoraj vsi dosegajo, nekateri med njimi pa celo presegajo. Najboljši naredijo na dan tudi do petindvajset kubikov. To kaže na nekaj, v JLA je še vedno živa zagnanost, ki jo večina pozna iz prvih let po vojni, medtem ko je drugje že zamrla. Starešine so znali in še znajo pri mladih ljudeh vzbuditi željo po delu in izkazovanju. Na žalost pa vojaki potem ko odslužijo kadrovske rok, pozabijo na te vrline, ki so nam v sedanjem trenutku še kako potrebne. Manjkajo nam ljudje, ki bi tudi v civilstvu znali voditi ta zdrav duh medsebojnega tekmovanja. Mogoče pa bomo spoznali njegovo pravo vrednost in mu dali mesto, ki mu gre.

Bojan Kuntarič

Nadaljevanje
leta
invalidov?

Če bi človek tako po svoji pameti sklepal, da letos in poslej ne bo več invalidov, ker je bilo njihovo leto lani (čigavo pa je letos?), bi se presneto zmotil. Menda ni treba dokazovati, da ni bil namen lanskega mednarodnega leta invalidov kratkoročno odpraviti invalide ali nekako obračunati z njimi, tako da bi bil poslej mir pred njimi. Upajmo tudi, da vsa stvar »ni bila mišljena tako«. Povejmo še nekaj o invalidih, priznajmo, da imajo nekatere posebne – invalidske – težave in da je treba pač nekaj storiti zanje, za njihovo zdravstveno in socialno varstvo, za tako imenovano rehabilitacijo in sploh nekaj, o čemer je bilo rečeno lani dovolj besed (ne le za eno samo leto, marveč kar za stoletje).

To pa je bilo (že!) lani in je torej zanimivo... kot lanski sneg. Sicer pri nas sneg res ni zanimiv, ne lanski in ne letošnji. Kdo se še zanima zanj? Morda le prireditelji smuških prireditev. No, invalidi pa se hočeš nočeš zanj, majo tudi za sneg, ne le, da jih zanima, kaj naj bi pomenilo leto invalidov, leto, v katerem je »padlo« toliko besed in končno nič manj snega. Invalidi so bolj ali manj negibljivi; morda komunalnim službam to še ni znano ali jim ni nič mar. Sneg je očitno dragocena dobrina ali kar nekaj svetega, nedotakljivega, vsaj na ljubljanskih avtobusnih postajah, prav tam, kjer prebivalci vseh vrst gibljivosti gojijo sicer mednarodno (olimpijsko) nepriznan sport: premagovanje snežne ledenih, blatnih okopov, ko naskakujejo avtobuse ali padajo iz njih. Pri tem so bolj ali manj udeleženi tudi invalidi (le čemu se silijo?), zlasti tisti, ki so prepričani, da se morajo voziti na zavod za rehabilitacijo ali na (v) takšne ali drugačne zdravstvene, socialne in podobne ustanove. Invalidi so sicer tudi mojstri za uporabo bergel, a naša komuna se vendar moti, če misli, da invalidi res ne potrebujejo nobenega drugega prometnega sredstva, razen bergel in svojih vozičkov. Res je tudi, čemu bi tajili, invalidi se udeležujejo celo smuških tekmoval, toda večina se jih vendar prisrčno zahvaljuje naši komuni in prometnim veljakom za uvedbo nove športne discipline na mestnih avtobusnih postajah! Hvala! Skušajo sicer sodelovati, vendar se je pokazalo, da še nimajo »samohodnih« bergel ali dvigal, ki bi jih kot tekoče stopnice dvigale in spuščale čez grmade lanskega (nezanimivega) snega. Vprašujejo pa: Ali se leto invalidov nadaljuje? Vsekakor je to pospeševanje invalidstva: po zaslugi lanskega snega (na postajah) se bo število invalidov (razveseljivo) zvečalo. Še enkrat hvala, da torej ne pozabljate invalidov, čeprav se leto invalidov ne nadaljuje. Očitno ste prepričani, da so invalidske bergle in vozički vsemogočni in da mestni avtobusi nikakor niso namenjeni invalidom. Sicer pa: Kdo je kriv, da je snežilo in da so invalidi – invalidi?

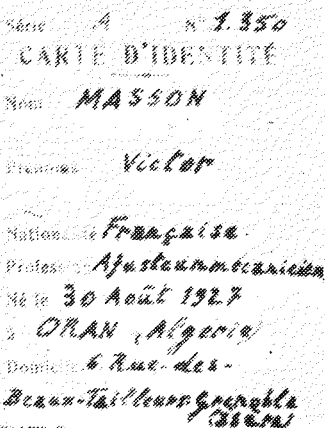
efes

Med francoskimi partizani

Vinko Majcen iz Škofje Loke je gotovo eden redkih naših borcev, ki je del svojega partizanstva prebil med francoskimi uporniki. Pot v Francijo je bila še posebej zanimiva in težka.

Z osvobodilnim gibanjem se je seznanil že v prvih mesecih okupacije. Oče je bil namreč puškar v nemški bazi na Trati pri Škofji Loki (za pregled in sortiranje orožja in municije). Po nalogu OF

Osebna izkaznica Vinka Majcna, ki jo je izdalo francosko odporniško gibanje (na ime Victor Masson)

Ustanovna skupščina
domicila 26. udarne divizije

Dvanajstega decembra 1981 je bila v domu JLA na otoku Visu ustanovna skupščina domicila Šestindvajsete dalmatinske udarne divizije. Sklep o dodelitvi domicila (omenjeni diviziji na otoku Visu) je sprejela skupščina občine Vis na svoji slavnostni seji, ki je bila v počastitev 30-letnice prihoda na otok Vis: vrhovnega štaba NOVJ, AVNOJ, NKNOJ, tovariša Tita z najbližjimi sodelavci itd. že leta 1974. Od takrat naprej pa je pri skupščini občine Vis deloval iniciativni odbor Domicila.

Ustanovne skupščine so se udeležili vsi borci divizije, ki živijo na otoku Visu in na sosednjih otokih, kakor tudi delegacije skupnosti borcev brigad, ki so bile v sestavi divizije in sicer: delegacija skupnosti borcev 1. dalmatinske proletarske brigade (Knin), 11. dalmatinske udarne brigade (Vrgorac), Dvanajste dalmatinske udarne brigade (Brač), Tretje prekomorske udarne brigade (Ilirska Bistrica) in delegati prištavnih enot (artilerijskega divizion, inženirskega bataljona, bataljona za zvezo, sanitetnega bataljona, transportnega bataljona itd.).

Ustanovne skupščine domicila Šestindvajsete divizije

je se je udeležil tudi Vicko Krstulović, takratni sekretar PK KPH za Dalmacijo s člani komiteja, admirali Ljubo Truta in Bogdan Pecotić, predstavniki štaba mornarice, pomorskega muzeja iz Splita ter predstavniki DPO iz Visa in Splita.

Iz Slovenije se je ustanovne skupščine udeležila štiričlanska delegacija pod vodstvom Staneta Bobnarja, vojnega političnega komisarja Tretje prekomorske udarne brigade. Tovariš Karel Miklavčič, vojni komandant artilerijskega divizion in brigade pa se je skupščine udeležil v imenu artileristov prekomorčev.

Referat o pomenu domicila 26. DUD je podal Veljko Vitalić, statut in zahteven program dela je obrazložil Ante Klarić. Sledila je izredno živahna razprava vseh predstavnikov posameznih enot. Na koncu so izvolili 19 članski odbor, sekretariat in razne komisije. Vsaka brigada pa bo delegirala svojega delegata v odbor. Za predsednika je bil izvoljen tov. Veljko Vitalić iz Komize, za sekretarja pa Ante Klarić iz Visa (oba z enoletnim mandatom). Sedež domicila je v domu JLA v mestu Vis. Albert Klun

se je začela organizirana akcija za dobavo tega orožja in municije prvim loškimi partizanom. Z očetom je Vinko Majcen pri tem vidno sodeloval ter spravljaj dragoceni material na varno, hkrati pa tudi razpečeval partizansko literaturo. Zaradi tega je bil aretiran in mučen v loških zaporih. Vendar z ilegalnim delom ni prenehal vse do 24. februarja 1943, ko je bil mobiliziran v nemško delovno službo RAD v Lenndorf na Tirolskem.

V RAD so mladince vojaško pripravljali v najtežjih pogojih za boje na frontah. Iz teh enot je nemška vojska črpala svoje kadre in jih delila po nemških kasarnah. Majcna je pot vodila preko Münchena na francosko mejo v Belford in od tu v Grenoble. Tu so septembra 1943 že vojaško nastopali in razorožili kapitulirano italijansko vojsko.

Zelja, da sodeluje in pomaga upornikom, ga je gnala tudi v daljni okupirani Franciji. Kmalu je navezal stike z mnogimi nasilno mobiliziranimi tovariši v vojski in pripravljal pobeg iz nemškega vojaškega taborišča. Pri tem pa je bil izdan in nemška obveščevalna služba ga je obsojila na smrt, a mu je uspelo pobegniti iz vojaškega zapora.

V Grenoblu je navezal stike z nekim ruskim emigrantom. Njegova žena, tajnica na tamkajšnji fakulteti, mu je priskrbelo civilno obleko in legalno legitimacijo. Postal je Victor Masson. Drugega avgusta 1943 se je priklju-

čil odporniški skupini sekcije Corps v departmaju Isere.

Francosko odporniško gibanje je imelo spomladi 1944. pod orožjem okoli trideset tisoč borcev odpora, ob osvoboditvi Pariza pa že skoraj pol milijona. Najštevilnejše in najbolj hrabre so bile enote komunističnih partizanov-makijev. Odporniško gibanje je dolgo časa ostajalo omejeno na diver-

Jugoslovani, borci jugoslovanskega odporniškega gibanja v Grenoblu leta 1944

zantske akcije na različne objekte, ki jih je uporabljal nemški okupator. Veliko vlogo je odporniško gibanje odigralo v času izkrcavanja zaveznikov in osvobajanja Francije. Ko so zavezniške sile vkorakale v Pariz, je bil ta skoraj že osvobojen z de Gaullovimi partizani.

Vinko Majcen seveda ob prihodu med francoske partizane ni znal niti besedice francoščine, zato se je moral najprej naučiti nekaj osnov-

nih besed, da je dobil vsaj nekaj hrane. Bil je med najmlajšimi in v enoti, ki je štela trideset borcev iz številnih okupiranih dežel, edini Slovenec. V tej sabotažni skupini je bil spreten diverzant in je sodeloval pri rušenju mostov, železniških prog, električnih vodov in pri napadih na železniške transporte.

Za svoje partizanske uspehe ga je francosko združenje odporniškega gibanja nagradilo s častno diplomom. V živem spominu mu je ostal 14. julij 1944, njihov državni praznik, ko je bil postrojen v zboru šestnajstih Jugoslovancev in jih je pozdravil general de Gaulle. Posebej se je interesiral prav zanje, saj so stali strumno ob jugoslovanski zastavi z zvezdo. Od tedaj so dobivali obilnejše porcije hrane in boljše uniforme.

10. oktobra 1944 je bil Majcen demobiliziran iz francoske armade in istega dne tudi vključen v jugoslovansko armado, v Peto prekomorsko brigado. Zbrali so se v Gravini v južni Italiji. Z ladjo Ljubljana so jih prepeljali na otok Vis in od tod v Dalmacijo. V sklopu 19. udarne dalmatinske divizije je sodeloval v borbah za osvoboditev Bosne, Dalmacije in Like. Od tu je bil prestavljen v avtoedinično pri glavnem štabu Slovenske baze v Biogradu. Z njo je tudi prispel v osvobojeno Ljubljano. Po vojni je še dve leti deloval pri VDV za Slovenijo, za tem pa je bil na lastno željo zaradi živčnih naporov in zdravja demobiliziran.

Franc Podnar

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČE

Nova Gorica – Priznanja
jubilentom

Člani združenja borcev NOV v krajevni skupnosti Grčna v Novi Gorici so aktivno vključeni v razreševanje vseh problemov v skrbni za čimhitrejši razvoj krajevne skupnosti kot temeljne samoupravne socialistične skupnosti krajanov. To aktivnost borcev na vseh področjih življenja in dela potrjuje dejstvo, da je 5 članov združenja v delegaciji krajevne skupnosti za zbor KS občinske skupščine, 15 članov v sedmih SIS, po 7 članov v predsedstvu KK SZDL in v skupščini KS ter 3 člani v svetu KS. Večje število članov združenja je tudi v odborih domicilnih enot NOV in POS, v raznih komisijah v krajevni skupnosti in v občini ter drugih organih. V zvezi komunistov je 38 članov združenja. Tudi v SLO in družbeni samozastiti so borci – člani združenja aktivni, kjer brez ugovorov sprejemajo in poizrtovno izvršujejo naloge in zadolžitve.

V preteklih letih so se člani združenja množično udeležili tudi številnih proslav in komemoracij ob pomembnih obletnicah predvojnih revolucionarnih dogodkov v boju proti fašizmu, pomembnih dogodkov v NOB pa tudi v povojni izgradnji samoupravne socialistične družbe. Številnih proslav in komemoracij so se udeležili tudi v zamejstvu – v republiki Italiji. Predlani ob 50-letnici bazoviških žrtev se je slovesnosti v Bazovici udeležilo nad 50 članov združenja in prav toliko na proslavi v Corno di Rosazzo, ob odkritju grobnice na goriškem pokopališču in vrsti drugih slovesnosti. Lani v septembru pa je združenje organiziralo obisk Aleje cvetja v Beogradu, kjer so se člani združenja poklonili spominu tovariša Tita. Združenje je ob lanskem

praznovanju 40-letnici ustanovitve OF slovenskega naroda za dan republike priredilo tovariško srečanje svojih članov, ki so dopolnili 75 in več let. Najstarejši med njimi je 83-letni Alojz Grapulin, ki je že od 1927. leta član

komunistične partije oziroma ZKS, torej že 54 let pripadnik idejnopolitične avantgarde delavskega razreda.

Združenje borcev NOV Grčna ima 155 članov, ki so se sem priselili iz vseh koncev Primorske in drugih krajev Slovenije ter Jugoslavije, med njimi pa je enotnost in tovarištvo, skovano v osvobodilnem boju. Takih združenj kakršno je v Grčni pa je v novogoriški občini še 49.

Na časopis TV-15 je naročenih 55 članov združenja, kar ni tako malo, saj sta v družini po dva in tudi več članov združenja. Sicer pa bi želeli, da se na to glasilo naročijo vsi člani, kjer ga v družini ne prejemajo, in seveda tudi drugi, mlajši krajan.

Ob tej priložnosti tudi mi iskreno čestitamo vsem jubilentom, ki jim je združenje priredilo srečanje in poklonilo knjižna darila.

Lojze Kristančič-Minko

ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ob dnevu Jugoslovanske ljudske armade

Vse podredili delu

Enota, ki ji poveljuje Živko Juroš je bila lani najboljša obmejna enota v ljubljanskem armadnem območju. Tako si je že petič priborila prehodno zastavico in pismeno pohvalo poveljnika LAO generalpodpolkovnika Branka Jerkiča.

Tovariš Juroš, kako ste dosegli tako veliko priznanje?

»Predlanskim, ko smo bili drugi, smo čutili, da imamo vse možnosti za več. Dogovorili smo se, da vsak vsestransko dela in odgovarja za svoje delo. Vsi dosežki v tem času kažejo na vrhunsko izurjenost in bojno pripravljenost. Obmejni kolektivi naše enote so neprekinjeno, podnevi in ponoči izvajali pomembne in po mnogočem specifične naloge in pri tem prav dobro in odlično obvladali program pouka in moralnopolitičnega izobraževanja. Vse to je zahtevalo visoko idejnopolitično zavest, strokovno pripravljenost, psihično in fizično zavzetost in tudi pogosto odrekovanje.

»Idejnopolitično delo v enoti je bilo dobro pripravljeno in učinkovito. Leta 1981 smo v članstvo Zveze komunistov sprejeli šestindemdeset novih članov,« pravi Živko Juroš.

Nedvomno je, da so vsi obmejni kolektivi danes usposobljeni in pripravljeni za izvajanje zelo zapletenih nalog pri varovanju naše meje.

»Ali ste izboljšali tudi sodelovanje z drugimi obrambnimi strukturami na vašem območju?»

»Seveda. Mobilizacijska pripravljenost stalnega in rezervnega sestava je izboljšana, kakovostno smo opravili popolnitev vojaških kolektivov. Vse uspešneje sodelujemo z organom za ljudsko obrambo občine Nova Gorica. Izboljšali smo tudi izbor in razporeditev rezervnega sestava, podmlajevanje kadrov, sistem pozivanja, skrajšali čas javljanja in zagotovili navzočnost pri pouku in praktični vzgoji.

»Kako ste se vključili v stabilizacijo?»

»Vse karavle imajo urejene vrtove in sadovnjake, kjer

pridelujejo zelenjavo in sadje za svoje potrebe. Prav tako redijo prašiče. Ko čistijo obmejni pas vojaki delajo drva s katerimi potem ogrevajo prostore. Sami vzdržujejo objekte in opremo ter opravljajo druga dela s katerimi ustvarjajo precejšen dobiček. Lani smo tako prihranili več kot devetdeset starih milijonov dinarjev.

Kako pa sodelujete z organi carine, milice in pa seveda s krajskimi?»

»Tudi tu smo dosegli pomembne rezultate. Sodelovanje je aktivno in razvito ter je eden od pomembnih elementov varnosti na obmejnem območju. Posebno dobro pa je bilo naše sodelovanje s krajskimi vseh obmejnih krajevnih skupnosti. Skupaj smo uresničevali naloge in obveznosti in vsak dah postaja sodelovanje plodnejše in vsestransko.

Mile Gojković

Priznanje mestu heroju

Ob 40. obletnici JLA je zvezni sekretar za ljudsko obrambo general armade Nikola Ljubičić podelil veliko plaketo oboroženih sil slovenskemu glavnemu mestu Ljubljani. Priznanje je posledica rezultatov, ki jih je Ljubljana in njeni delovni ljudje dosegli v pripravi na splošno ljudsko obrambo.

Republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir je plaketo izročil v torek, 22. decembra predsedniku mestne skupščine dr. Marjanu Rožiču.

B. K.

Razvili so prapor

Tako kot povsod po naši domovini so tudi v Kozjem slovesno proslavili dan JLA. Še posebej slovesno je bilo zato, ker je za praznik naše armade občinska konferenca ZRVS Šmarje pri Jelšah razvila svoj prapor. Pokrovitelj prapora je delovna organizacija Metka iz Celja. Številne DO pa so prispevale za trak na praporu.

Na slovesnosti, ki je bila 18. decembra 1981 v Kozjem je govoril podpolkovnik Libnik, poveljnik garnizije s katero uspešno sodelujejo tamkajšnje rezervne vojaške starišine. Opisal je razvojno pot JLA od ustanovitve do danes, poudaril njen velik pomen v vojni in povojni Jugoslaviji. Omenil je vlogo ZRVS pri nenehni krepitvi moralne in bojne pripravljenosti enot, posebno enot teritorialne obrambe.

Rezervne vojaške starišine iz Kozjega so pobrateni z enako organizacijo Braco Nemet iz občine Center v Zagrebu, ki so se tudi udeležili te slovesnosti.

Miha Zakošek

Proslava ob dnevu JLA

V dvorani Golovec v Celju je bila 18. decembra proslava ob 40. obletnici JLA. V kulturnem programu je sodelovalo nad dvesto vojakov, mladink in mladincev ter ansambel JLA in harmonikarski orkester iz Celja. Slavnostni govornik je bil poveljnik tamkajšnje garnizije, priznanja pa je podelil predsednik občinske skupščine Jože Marolt.

Proslave se je udeležilo več kot dva tisoč delovnih ljudi, občanov, mladine, upokojenih starišin in članov ZRVS. Po proslavi je bilo tudi tovariško srečanje.

Viktor Dobrišek

Najboljši gostitelji

Obalna konferenca ZRVS iz Kopra je ob dnevu JLA pripravila v Ankaranu 16. športno tekmovanje ekip ZRVS, vojaških invalidov in JLA Primorske. Tekmovanja se je udeležilo osemnajst ekip z dvesto tekmovalci, ki so se pomerili v streljanju z zračno puško, kegljanju in šahu.

Skupni zmagovalci so postali športniki ZRVS Koper pred ZRVS Nova Gorica. Na sklepni slovesnosti je udeležence tekmovanja pozdravil predsednik občinske skupščine Koper Mario Abram, ki je poudaril pomen tovrstnih srečanj in njihov prispevek k izmenjavi delovnih izkušenj. Najboljše ekipe v posameznih disciplinah in ekipnega zmagovalca je prireditelj nagradil s pokali in diplomami. Vsi udeleženci športnega tekmovanja pa so dobili spominske značke.

Silvo Kovač

IZ DELA ZRVS – IZ DELA ZRVS – IZ D

Ustanovili nove organizacije

Z volilnimi konferencami v krajevnih organizacijah ZRVS v občini Krško in z vključitvijo v razna tekmovanja ob dnevu JLA so rezervne starišine končale oziroma uresničile zastavljeni program dela.

Občinska konferenca in njene krajevne organizacije so bile lani zelo delavne pri uresnitvi, ne le obveznega, temveč tudi dopolnilnega programa dela. Tako so za polovico članov pripravili streljanje s polavtomatsko puško, ki ga je večina uspešno opravila. Pri izvedbi streljanja, ki je bilo konec oktobra so veliko pomagale starišine iz TO občine Krško. Tri-članska ekipa se je udeležila tudi tekmovanja v streljanju z vojaško puško M-48 v Novem mestu.

Medobčinski svet ZRVS za Posavje v Brežicah je tudi pripravil tekmovanje za občinske konference, ki so se ga udeležile ekipe iz Brežic, Krškega, Sevnice, Klajnca, Samobora in Zapore. Ekipa iz Krškega je na tem tekmovanju zasedla prvo mesto. Predsedniki občinskih konferenc pa so izmenjali mnenja in izkušnje o delu. Udeleženci srečanja pa so si ogledali tudi Posavski muzej v Brežicah.

Občinska konferenca ZRVS iz Krškega je že opravila volilne konference po krajevnih organizacijah. Na volilnih konferencah pa so se dogovorili o ustanovitvi novih krajevnih organizacij ZRVS. Te so ustanovili v krajevnih skupnostih Krško polje, Veliki Podlog, Podbočje in Dolenja vas. Tako zdaj pokrivajo skoraj vse krajevne skupnosti. Kjer pa ni bilo pogojev za ustanovitev krajevnih organizacij pa so ustanovili aktivne ZRVS.

Dušan Vlatić

Poglobiti delo na terenu

Predsedstvo občinske konference ZRVS Ravne na Koroškem je na nedavni seji razpravljalo predvsem o letnih skupščinah krajevnih organizacij, ki naj bi bile delovne, na njih pa naj bi sprejeli načrte za delo v letošnjem letu. Te načrte bodo uskladjali v celoto in sprejeli na letni konferenci OK ZRVS, ki bo predvidoma februarja.

Po vseh krajevnih organizacijah naj bi izvedli taktično-orientacijske pohode in izbrali najboljše, ki se bodo udeležili občinskega pohoda. Na krajevne pohode bodo povabili tudi dijake srednjih šol in učence višjih razredov osnovnih šol. Pri organizaciji pa bodo pomagali tudi pripadniki JLA.

Rezervni vojaške starišine se morajo, so poudarili v razpravi bolj vključiti v delo obrambnih krožkov po šolah in pripravo in izvedbo obrambnih dni. Tako naj bi svoje znanje prenašali na mladi rod in pri mladih vzbudili zanimanje za vojaške poklice. Seveda pa naj bi sodelovali pri izvajanju nalog SLO in DS ter Civilne zaštite.

Franjo Srebotnik

Praznovanje dneva JLA

Po vsej Primorski so bile ob dnevu JLA številne proslave in srečanja prebivalcev z vojaki. Tako je bilo v Ajdovščini, Vipavi, Sempasu, Bukovici, Braniku, Mirnu, Sempetru, Novi Gorici, Kanalu, Desklah, Dornberku, Kojskem – Humu, Grgarju, Tolminu in še v številnih drugih krajih, kjer delujejo enote JLA, TO in ZRVS. Na teh slovesnostih so podelili priznanja in plakete najbolj zaslužnim rezervnim vojaškim starišinam in drugim.

Občinska konferenca ZRVS Nova Gorica je izročila

la plakete Zveze rezervnih vojaških starišin Jugoslavije Emilu Vovku, Ivanu Kavčiču, Joži Bratužu, Miletu Gojkoviču, Stanku Pahorju, krajevni organizaciji ZRVS Kanal, občinskemu odboru ZRB NOV Nova Gorica in občinskemu štabu TO Nova Gorica.

Poveljstvo garnizije v Ajdovščini je 18. decembra organiziralo družabni večer za starišine, družinske člane in predstavnike družbenopolitičnega in gospodarskega življenja. V ponedeljek 21. decembra so pripravili spre-

jema za pionirje in upokojene starišine JLA. Zvečer pa je bila v kino dvorani slavnostna akademija.

Na sam dan JLA so v Parku miru v Vipavi podelili odlikovanja, plakete in priznanja najbolj zaslužnim: ojaikom in starišinam. Potem je

dič, starišina karavle Neblo, medaljo za vojaške zasluge pa Milinko Zorič, starišina karavle Hum.

Predsednik sveta za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozashito občine Ajdovščina Ladislav Batagelj je na slovesnosti ob

Vojaki so bili najbolj veseli, ko so jih obiskali njihovi vrstniki.

komandant garnizije sprejel, v domu JLA v Ajdovščini, predstavnike družbeno političnih organizacij in organizacij združenega dela.

V avli skupščine občine Nova Gorica je na sprejemu govoril predsednik sveta za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozashito Jože Sušmelj. Za prizadevno delo in dosežene uspehe pri pripravi na splošno ljudsko obrambo in družbeno samozashito je izročil republiška priznanja Marinu Bastjančiču, Bogdanu Mevli in organizaciji združenega dela – SGP Gorica iz Nove Gorice.

Na Ajševici, kjer je bila tudi osrednja slovesnost, kate-re so se udeležili predstavniki družbenopolitičnega in gospodarskega življenja občine Nova Gorica, je Živko Juroš izročil odlikovanja, s katerim je predsedstvo SFRJ odlikovalo aktivne starišine za izredne dosežke pri uresničevanju nalog, ki imajo neposreden pomen za ljudsko obrambo in uspehe pri vsakdanjem delu. Red ljudske armade s srebrno zvezdo je sprejel Franc Ču-

gnevu JLA izročil republiško priznanje organizaciji združenega dela Mlinotestu Ajdovščina, za prizadevno in uspešno delo pri pripravi na splošno ljudsko obrambo.

Na slovesni akademiji v Novi Gorici in Sempetru je govoril polkovnik Ignac Stibilj. V kulturnem sporedu pa so sodelovali vojaki, recitatorji, pevski zbori, učenci osnovnih šol iz Solkana, Milojke Štrukelj iz Nove Gorice in Ivana Roba iz Šempetra, gojenci glasbene šole iz Nove Gorice, mešani pevski zbor »Franca Bepka« iz Prvačine in godba na pihala z Vogerskega.

Predstavniki 40 delovnih organizacij, družbenopolitičnih organizacij, društev, družbenih organizacij in obmejnih krajevnih skupnosti ter mladine pa so obiskali karavle na Goriškem in vojakom izročili skromna darila.

Povsod na teh slovesnostih so se spomnili tovariša Tita ter mu bili hvaležni za vse, kar je ustvaril za dobrobit naše družbe.

G. M.

Priznanja nekdanjim borcem

V ribniški občini so z vrsto kulturnih prireditev in akademij v Ribnici, Sodražici in Loškem potoku obeležili 40. obletnico Jugoslovanske ljudske armade.

Osrednja prireditev je bila v domu JLA v Ribnici, kjer je o razvoju naše armade govoril polkovnik Miroslav Lilič. Predsedstvo OO ZZB NOV in domicilni odbor prve ribniške čete pa sta podelila priznanja za sodelovanje v revoluciji prežive-

Komandir prve ribniške čete Filip Tekavec, levo, izroča priznanje Stanetu Nosanu, desno.

lim članom ribniške čete. Priznanja so dobili Branko Bokša, Mirko Gorše, Janez Hočevar, Janez Kmet, Alfred Klopčič, Stane Kodrič, Rado Macarol, Filip Tekavec, Zvonimir Tanko, Savo Žigon, Stane Nosan, Vinko Mihelič, Vinko Knol in Alojz Šega.

Za razvijanje revolucionarnih tradicij je OO ZZB NOV podelil priznanja ZRVS Ribnica, Donit tozd Sodražica, SO Ribnica in garniziji Ribnica.

Milan Glavonjić

»Dachau«

Tak je naslov knjige o prvem nacističnem koncentracijskem taborišču, ustanovljenem 22. marca 1933. leta blizu Münchna in osvobojenem 29. aprila 1945. leta ob 17.20 uri. Knjigo oziroma zbornik »Dachau« je izdala založba Borec iz Ljubljane, gradivo je zbrala Komisija za bивše zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije, uredil pa ga je uredniški odbor (Bojan Ajdič, Fedor Bevc, Vlasto Kopač, France Medja, Zlatko Močnik, Stane Šinkovec in Vlado Vodopivec).

Dachau! Redki so najbrž, ki po koncu druge svetovne vojne niso slišali za to ime, ob njem pa tudi za grozodejstva, ki so jih počenjali nacistični zločinci nad goloroki, od gladi, mučenja in boleznih izčrpanimi internirancem tega taborišča. Pa tudi današnji, ob spominu na nacistično nasilje, strahovladi, je beseda »Dachau« pojem za najhujše nasilje nad človekom, nad ljudmi, nad človeštvom.

Zato je kar razumljivo, zakaj si je uredniški odbor izbral tako kratko ime za naslov omenjenega zbornika. Povedano na kratko: že samo ime naslova »Dachau« najbolj prepričljivo in zgovorno pove, kakšna je vsebina zbornika. Rečemo lahko: to je prepričljiva izpoved o umiranju, trpljenju, grozodejstvih, nasilju, mučenju, podivjanosti, skratka o taborišču smrti. Toda takih taborišč je bilo v nacistični Nemčiji več, na sto in sto! Vendar je bil Dachau prvi, nekakšen »vzorec« za vse naslednje širimo po Nemčiji in kasneje celo v nekaterih zasadenih krajih (mimogrede: tudi pri nas na Ljubelju, podružnica taborišča Mauthausen!).

Zbornik »Dachau« obsega

tri dele: dokumentarni, spominski in ilustrativni (dokumenti, fotografije, risbe). Prvi del (Monografija o koncentracijskem taborišču Dachau), ki je najobsežnejši (okoli 250 strani), je napisal Stane Šinkovec, bivši dachauski interniranec. Upo-

rabljal je zapiske, ki si jih je dolga leta urejeval, številne dokumente pa je pregledoval v arhivu sedanjega muzeja v bivšem koncentracijskem taborišču Dachau, vse to primerjal in končno uredil. Velja poudariti, da je Stane Šinkovec opravil težavno nalogo, kajti razen natančnega opisa oziroma sploh zgodovine taborišča Dachau, je napisal oziroma prikazal tudi ustroj in sestavo nacističnih koncentracijskih taborišč sploh. Prav te nadrobne stvari pa bodo za razumevanje taborišča Dachau še kako koristne. Drugi del zbornika, tako imenovani spominski del, ki se začneja s tehtnim

in doslej dokaj malo znanim delom »Delo jugoslovanskih komunistov v taborišču«, je vsekakor pretresljiva izpoved, grozljivo pričevanje preživelih internirancev. A ni zapisano samo nekaj tistega, kar so doživeli dachauci, ampak tudi načini, kako so

se interniranci upirali nacističnemu nasilju. Ali, kakor je zapisano v sporočilu uredniškega odbora glede tega: »...Namen zbornika je bil obdelati in prikazati tudi ta del borbe, ki jo je bojevalo goloroko ljudstvo v taboriščih, saj lahko le vsestransko osvetljena dogajanja tega časa prikažejo naš narodnoosvobodilni boj kot celoto.«

Bogato, izredno pretresljivo je tudi slikovno oziroma ilustrativno gradivo v zborniku, saj obsega kar 96 strani. Objavljene fotografije in ilustracije (med njimi jih je največ Vlasta Kopača), ki so jih naskrivoma delali v taborišču in jih kljub strogemu

nacističnemu nadzorstvu tudi skrili, ter jih po osvoboditvi prinesli v domovino (zdaj so v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani), so večinoma prvič objavljene, in so vsekakor svojevrsten dokument.

Se in še bi bilo mogoče naštevati, kaj vsebuje ta zbornik, med drugim tudi o tem, kako je nastajal in koliko časa je trajalo, da je zbornik sploh izšel. Mimogrede: že takoj po vrnitvi iz taborišča so nekateri preživeli dachauci začeli zbirati spominsko gradivo, a se je to gradivo izgubilo. Tudi kasnejši poskus, ko je zdaj že pokojni novinar Vekoslav Mlekuž zbral mnogo prispevkov, da bi izšel ta zbornik, se ni posrečil. Šele mnogo kasneje, 1975. leta, ko je Komisija za pripravo zbornika pri Komisiji za zapornike, internirance in izgnance pri RO ZZB NOV Slovenije pod vodstvom predsednika Lojzeta Bukovca sestavila okvirni načrt za zbornik in imenovala uredniški odbor, je delo steklo.

Zbornik »Dachau« (rokopis je prejel leta 1981 Kajuhovo nagrado!), s katerim so se sodelavci zbornika po svoje vsaj skromno oddolžili spominu številnim v tem taborišču umrlim jugoslovanskim dachaucem, bo vsekakor vzbudil zanimanje ne samo pri preživelih internirancih, temveč pri vseh, ki jih zanima tudi ta del polpreteklega zgodovine. In čeprav goloroki, bolni in izmučeni, so prav jugoslovanski interniranci v Dachauu pokazali, da je tudi v najtežavnejših, v najhujših in v najbolj nemogočih razmerah mogoče na svojevrsten način škodovati nasilniku, tiranu, nacističnim zločincem.

N. Č.

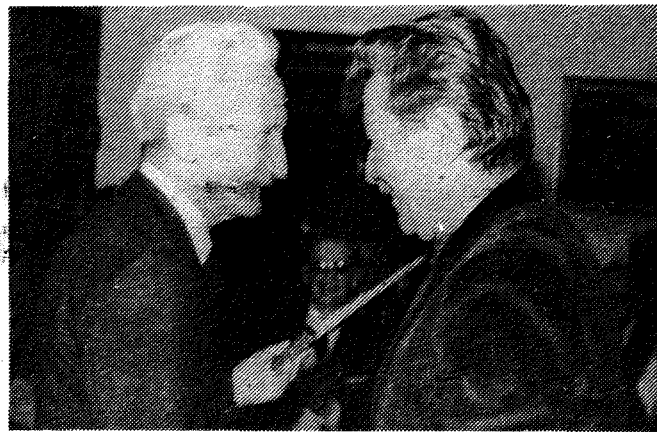
Partizanski pevski zbor
podelil prva odličja

V prostorih PPZ v Ljubljani je bila 28. 12. 1981 posebna slovesnost, katere so se poleg odlikovancev, udeležili še predsednik mestne skupščine Ljubljana dr. Marjan Rožič, predsednik mestne konference SZDL Ljubljana Nuša Kerševan, predsednik IO kulturne skupnosti SRS Ivo Tavčar, predstavnik kulturne skupnosti Ljubljana-Center in vsi dirigenti od ustanovitve IPZ do danes.

Ob zaključku proslav 40-letnice ustanovitve OF in organiziranega upora proti vsem okupatorjem naše domovine Jugoslavije je PPZ na tej slovesnosti podelil prva odličja, pevcem – dirigentom in drugim, ki imajo veliko zaslug za delo in poslanstvo zbora.

V mesecu aprilu 1982 bo minilo že 38 let, od kar je bil v vasi Planina ustanovljen »Invalidski pevski zbor« – predhodnik današnjega PPZ. Cilji IPZ so bili jasni in že večkrat opisani. Ob tej slovesnosti se spomnimo le besed pesnika Otona Županciča, ki je v »Pozdrav partizanski pesmi« zapisal:...

»Potlej pa je prišel kakor veter z gora in gozdov melodija partizanska, udarna, ponosna, zanosna in zmagovita in je vnela srca in privzdigovala pete. Ljubljana je prisluhnila, se zavzela, povzela in nenadoma so bile vse ulice polne pesmi. To je bila pesem svetlega in

Janko Rudolf in Janez Vipotnik dobitnika zlatih odličij

vročega jedra, pesem z živo idejo o domovini, po dolgem suženjstvu in hudih mukah s silnimi boji in žrtvami osvobojeni, o narodu, hitečem z vedrim, samozavestnim zaupanjem v lepšo bodočnost. Ne več pesem po sili vojaka ali bramborca brez ideje, temveč zavednega borca za jasne ideale...«

Tako, kot jo je opisal pesnik so pevci IPZ in PPZ na več kot 2000 koncertih ponesli po vsej Jugoslaviji in skoraj v vse države Evrope. V sestavi PPZ pojejo še danes trije pevci iz IPZ: Dušan Perme, Tone Papič in Alojz Verbič – 15 pa jih je že nad 25 let v zboru.

Da bi se pevcem vsaj skromno oddolžili in jim dali priznanje za požrtvovalnost in trud, je IO PPZ sklenil, da se podelijo odličja zlata, srebrna in bronasta, članom in drugim zaslužnim posameznikom za aktivno delo pri razvijanju in ohranjanju partizanske pesmi, za posredovanje partizanske, delavske narodne in umetne pesmi in za posebne zasluge pri dejavnosti PPZ.

Prva odličja PPZ je odlikovancem podelil predsednik Janko Rudolf. Za posebne zasluge za dejavnost zbora so zlato odličje prejeli:

- član sveta federacije Ivan Maček-Matiija
- predsednik SZDL SRS Mitja Ribičič-Ciril
- predsednik ROZZB Janez Vipotnik
- predsednik PPZ Rudolf Janko
- sekretar ZZBNOVJ Tone Turnher
- organizator IPZ Ante Novak
- dirigenti-glasbeniki Pavle Sivic, Ciril Cvetko, Radovan Gobec, Janez Kuhar, Franc Milek, Drago Korošec, Franc Lampret, Bojan Adamič

- akademski slikar Vlado Lakovič
- pevka-solistka Vanda Zihel
- novinarka Vanda Škodnik

Zlata odličja so prejeli tudi vsi živi pevci IPZ in pevci sedanjega zbora, ki so že nad 20 let v PPZ. Podeljenih je bilo tudi 35 srebrnih in 28 bronastih odličij pevcem, ki so 15 oziroma 10 let v zboru.

V imenu vseh odlikovancev se je za izkazano čast in pozornost zahvalil prvi pevec IPZ tov. Just Miklavc-Junoš. Zaželel je vsem članom, naj z enakim zanosom še vnaprej pojejo pesem, ki je naša, lepa in revolucionarna.

Neslavna nesloga Slovencev

Razmišljanje ob dveh jubilejnikih

Nihče me ne bo prepričal, da sta z namembnostjo, poslanstvom in slovesom, ki si ga je ČZN pridobil znotraj in zunaj državnih meja prav z zvestobo svoji ustanovni listini, v skladu naslova »Slovensko meščanstvo in meje na severu in na zahodu 1918–1919« (France Klopčič) ter »Odgovor na izvajanje Franceta Klopčiča o značaju vojaškega upora 22. julija 1919« (dr. Lojze Ude). Ali ne sodita izključno v periodiko »Prispevki za zgodovino delavskega gibanja«, ki jih ureja in izdaja Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, saj vendar obravnavata vprašanje vseslovenske in pravzaprav jugoslovanske proletarske revolucije po Oktobru 1917? Čemu zmanjševati ugled Rudolfa Maistra pol stoletja po njegovi fizični smrti in kazati na »črne pike« v njegovem svetovnem nazoru, dokler znanost ni o tem vsega raziskala?! In ne nazadnje! ČZN potuje – kakor beremo v zborniku – čez Karavanke, resda v sorodne ustanove, nikjer pa ni zapisano, da ga ne smejo prebirati tudi pristaši vztrajajočega nemškega pritiska proti jugu. Potem, ko bo prebral ti dve razmišljanji, bo kak nestrpež nemara vzkliknil: »Glejte, Slovenci sami priznavajo, da so se sprli in klali takoj po vojaškem prevzemu oblasti v Mariboru (1918–19) in še preden jim je pariška mirovna konferenca začrtala severne državne meje! Ne bo miru, dokler...« Pa naša zločinska

emigracija po drugi svetovni vojni? Vse je mogoče!

II.

»Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za slovensko severno mejo 1918–1919« so izdali – ob »razumevanju« šestinpetdesetih slovenskih občin – Zveza prostovoljcev-borcev za severno mejo 1918–1919 v Ljubljani ter klub koroških Slovencev in Sklad Prežihovega Voranca v Mariboru. Zahtevni natis v nakladi 2.500 izvodov je tehnično brezhibno izvedel Pomurski tisk v Murski Soboti.

Že ta izjemno zajetni kolofon daje slutiti, da so rojstvu »severnega slovenskega zbornika« botrovala težave objektivne in subjektivne narave, zadrege urejevalcev pa odražajo nekateri prispevki z neodločno postavljeno piko za zadnjim stavkom in z opravičevanjem zavoljo pomanjkljivosti ali manjkajočih arhivskih virov, uničenih od obeh svetovnih vojsk ali še nedostopnih. Seveda je v takih razmerah v procesu nastajanja zbornika rad ponagajal še – tiskarski skrat. Razgledani bralci starejše generacije se spektru vsebinskih nejasnosti, nedoročenosti, pomot in spodrslijav ne bodo čudili, današnja mladina pa bo slejkoprej zahtevala, da ji natočimo čistega vina. Zakaj čemerna lica ob jubilejih po NOB? Kako je mogoče, da so se prosto-

voljci-borci za severno mejo prvič poskusili organizirati že leta 1920, da pa so dočakali uzakonitev statusa »borca« šele z razglasitvijo Zakona o boricah za severno mejo 1918–1919 – 20. novembra 1968? Pol stoletja pozneje!

Pokojni akademik prof. dr. Makso Šnuderl je skušal v čelnem članku razkrinkati kar pet (pravnih in fizičnih) oseb, ki so si med obema vojnima prilaščale »ekskluzivne« zasluge za osvoboditev Maribora in severne meje, pokazal je na nekatere krivične subjektivne presoje, med njimi na zmoto, češ da je »zadevo z mejami na severu Slovenije uredila klerikalna SLS«, in celo na zmotno zatiranje, da so »Maribor osvobodili vojaki hrvaškega Karlovskega pešpolka«, ter (na koncu svojega prispevka) poudarili: »...Navzlic prepovedi ljubljanske vlade so prihajali ljudje z okrašenimi vlaki in na ovenčanih vozovih, sami prostovoljci, se enodušno podredili vojaškemu vodstvu Maistra in planili v boj za svojo zemljo proti tisočletnim zavojevalcem in raznarodovalcem, na deželi pa so vsepovsod pregnali vsiljene nemške oblasti in postavljali svoje organe. Vse to slovensko ljudstvo tukaj je bilo v orožju, general Maister pa splošno priznan in priljubljen voditelj. Borci so se sami imenovali Maistrovi borci...« (Podčrtal J. S.) Takšno oporoko je lastno-ročno podpisal (v zborniku je faksimile!) soo-

blikovalec spominskega zbornika ter hkrati aktivni prostovoljec-borec 1918–1919 in med NOB (v njenih prvih vrstah) – akademik Makso Šnuderl tik pred svojo smrtjo, junija 1979. Čemu še pomisleki?

Ce že moram – zavojno odmerjenega prostora – le bežno naštet avtorje drugih prispevkov (od uvodne besede narodnega heroja Franca Leskoška-Luke, ki je bil tudi prostovoljec-borec 1918–1919, prek pričevanj Rudolfa Maistra, objavljenih med obema vojnima, do sedanjih znanstvenih izsledkov zgodovinarjev in književnikov Bruna Hartmana, Vladimira Bračiča, Boga Grafenauerja, Milana Zevarta, Lojzeta Peniča, Janeza Švajncerja, Sergeja Vrišerja in Janka Kusterja), pa nikakor ne smem mimo prispevka zagnanega raziskovalca zgodovine in prostovoljca-borca v obeh usodnih obdobjih – dr. Lojzeta Udetu s primerjalnim naslovom: »Boj za severno slovensko mejo 1918–1919 in narodnoosvobodilna vojna 1941–1945«, ki ga ocenjujem kot najbolj tehtnega. Takole pravi – med drugim: »...V bojih za severno slovensko mejo 1918/20 je šlo takorekoč samo za meje, za osvoboditev Slovencev na obmejnem slovensko-nemškem in slovensko-madžarskem ozemlju.

Jaka Slokan
(Nadaljevanje prihodnjic)

Trenutki z delavci organov za notranje zadeve

Voznik človek ali...

Mnoge raziskave v svetu so skušale odgovoriti, kaj je tisto, kar spremeni mirnega človeka na delu in zasebnem življenju v napadalnega živčnega, neučakanega in nestrpnega voznika. Odgovori na to vprašanje so različni. Človek se v avtomobilu počuti ločenega od vseh in se mu zdi, da so vsi proti njemu in on proti vsem. Za to si skuša z napadalnostjo zagotoviti svoj življenjski prostor. Drugi pravijo, da vozniku daje vožnja z avtomobilom občutek večvrjednosti in zato skuša uveljaviti te svoje občutke. Nekateri spet pravijo, da se med vožnjo v vozniku prebudi tisti pradačni nagon po samoohranitvi. Za to je odgovor na to vprašanje skoraj nemogoč, kolikor raziskav toliko odgovorov. Gotovo pa je v vsakem delček resnice.

Hkrati z rastjo prometa je naraščalo tudi število nesreč. Nujno je bilo treba sprejeti zakone in pravila, ki bi bolj natančno opredelila, kako se mora voznik in drugi udeleženci v prometu obnašati v njem. Z razvojem prometa in zakonov ter pravil pa so se razvijale tudi službe, ki skrbijo za večjo varnost na cestah. V Jugoslaviji so za to odgovorni od komunalnih delovnih organizacij do svetov za preventivo in vzgojo v cestnem prometu. Pomemben subjekt pa je gotovo tudi prometna milica.

Delo v prometu je izredno težko

»Pred leti je bila v Ljubljani,« pravi namestnik komandirja postaje prometne milice Ljubljana-mesto Ivan Voller, »ena postaja. Ta je nadzirala promet v samem mestu in okolici. Kmalu pa se je po-

ščih in rešujejo prometne nesreče. Seveda pa je to samo del nalog, ki jih opravljajo. Naši delavci so predvsem miličniki in šele nato prometniki. Skrbijo za javni red in mir, pomagajo pri zatiranju kriminalitete skratka delajo isto delo kot njihovi kolegi po drugih postajah. Poleg tega pa še skrbijo za ne-

ri pa imajo tudi težave s hrbenico. Ivan Voller pravi, da so se njihove delovne razmere v zadnjem času nekoliko izboljšale, saj so pri nekaterih najbolj obremenjenih križiščih postavili hišice, v katero lahko stopijo na krajši počitek in da se malo ogrejejo ali osvežijo. Velik problem, s katerim se srečujejo na postaji prometne milice Ljubljana-mesto, pa je fluktuacija. Zaradi težkih delovnih razmer odhajajo delavci na druga delovna mesta.

Prometne razmere v Ljubljani se izboljšujejo

»Po podatkih, s katerimi razpolagamo je varnost na cestah v mestu precej boljša. Kultura voznikov se izboljšuje. To je posledica strožjih kriterijev in bolj resnega dela v avto šolah in seveda zakonskih predpisov. Gotovo pa smo k temu nekaj prispevali tudi miličniki-prometniki. Vendar pa to ne pomeni, da ne bi bila ta kultura lahko še boljša,« meni Ivan Voller. »Glede na število voznikov na območju, ki ga pokriva, je število nesreč v upadajo. Posebno ugoden je bil oktober lani, ko nismo imeli nobene nesreče s smrtnim izidom. Precej disciplinirani pa so pešci in z njimi imamo veliko težav. Problem pešcev je še posebej pereč na Celovski cesti, ker ob njej rastejo nova naseља. Cesta pa je po posodobitvi takšna, da dopušča večje hitrosti. Problematična glede prometa je tudi Zaloška cesta. Ob njej je več novih naselij in promet je gostejši, cesta pa je ista kot pred dvajsetimi leti. Pred leti smo imeli veliko nesreč tudi na Litijski cesti. Od kar pa je semaforizirana, ni na njej nobenih večjih težav. Ugotavljamo, da se prometna varnost na neki cesti bistveno izboljša, če na njej postavijo ustrezno signalizacijo. Največ dela pa imamo, kar je razumljivo, v turistični sezoni. Takrat poskušamo narediti vse, da bi bil promet tekoč in da ne bi prihajalo do ozkih grl. Pri tem nam pomagajo tudi druge postaje milice in helikopter republiškega sekretariata za notranje zadeve. Z odprtjem severne in zahodne obvoznice pa upamo, da se bo promet v mestu nekoliko zmanjšal.«

Posebno poglavje v Ljubljani pa je mirujoči promet. Vozniki se hočejo pripeljati pred vrata svojega delovnega mesta ali pa pred vrata trgovine. Pri vzgoji voznikov bo treba posebej poudariti, da naj pustijo površine, ki so za to določene, pešcem. Medtem ko je središče mesta polno avtomobilov, ki so parkirani na mestih, kjer to ni dovoljeno, so parkirišča na obrobju mesta prazna. Ivan Voller je za ilustracijo povedal primer, ki se je zgodil v dneh, ko je ljubljanske otroke obiskal dedek Mraz. Neka voznica, ki je prišla gledat povorko je avtomobil parkirala v Cankarjevi in to prečno. Miličniki-prometniki so ga morali prestaviti na drugo mesto. Če bi voznica poslušala radio ali brala časopise, bi gotovo vedela, da

je v času povorke prepovedano parkiranje v tej ulici. Takšnih primerov je v Ljubljani veliko. Občani kljub obvestilom prek sredstev javnega obveščanja delajo nepotrebne probleme miličnikom-prometnikom in predvsem sebi.

»Krivičen pa bi bil, če ne bi omenil pri našem delu študentov,« je dejal Ivan Vo-

čilom mokra. Ustavila sta nekaj osebnih vozil in preverila voznika in prometna dovoljenja, ki so bila vsa v redu. Iz Stanežič je pripeljal tujec s švicarsko registracijo. Vlado ga je ustavil in pregledal njegove dokumente. Tujec pa ga je ves preplašen vprašal, kako naj pride v Trst in da se je izgubil. Vlado mu na kratko povedal, kje naj vozi, da bo prišel na pravo cesto.

»Z dograditvijo vseh ljubljanskih obvoznic,« meni Vlado Kovač, »se bo promet v mestu bistveno zmanjšal. Tako bomo lahko več pozornosti namenili tehnični brezhibnosti vozil.«

ler. »Za njih organiziramo tečaje, kjer se usposabljaajo za to delo. Včasih smo jih imeli tudi do šestdeset. Zdaj pa je tudi na tem področju stabilizacija. Študentje so in še skrbijo za varnost pešcev urejajo promet in dajejo informacije tujcem. Precej se jih je tudi aktiviralo in so zdaj naši delavci.«

Cestna patrulja

Med dela in naloge, ki jih opravljajo miličniki-prometniki, je tudi nadzor prometa na ljubljanskih vpadnicah in bolj prometnih ulicah. Eno izmed takšnih patrulj sta tisti dan sestavljala tudi Vlado Kovač in Samo Štepic. Vlado je že star maček v tem poklicu, saj je na postaji že od leta 1971. Samo pa je

Ker ni bilo nič posebnega, sta se počasi odpeljala proti Celovski. V bližini Dekorativne sta opazila, kako modri citroen celjske registracije obrača v križišču. Dohitela sta ga in in ustavila. Vlado ga je zapisal in opozoril, da je naredil prekršek in naj tega ne dela več. »Čeprav imam vso zakonsko pravico, da ga kaznujem, ga nisem. Človek ni iz Ljubljane in ne pozna vseh ulic in križišč, kjer bi lahko obrnil, pred vsem pa ni nikogar oviral s svojim obračanjem in to je najpomembnejše,« je še dejal Samu. Nadaljevala sta proti Brezovici in vmes pozorno poslušala radio, s katerim izmenjujejo informacije s postajo v Trdinovi. Dan je bil deževen, zato so tudi vozniki vozili bolj previdno. Na Brezovici sta obrnila in vozila počasi nazaj proti Ljubljani.

Samo Štepic: »Na cesti ne moreš delati tako, kot se naučiš v šoli, ampak se moraš prilagajati razmeram. Tudi v našem delu so zelo pomembne izkušnje.«

mlad miličnik in je šele dober mesec na postaji prometne milice Ljubljana-mesto. Tisti dan sta nadzirala promet na relaciji Jeprca, Celovška, Cesta 7. korpusa, Tržaška in tja do Brezovice. Najprej sta se ustavila na odcepu v Stanežiče na cesti Ljubljana - Kranj. Dež je neusmiljeno padal tako, da sta bila kmalu, kljub usnjenim obla-

Peljala sta po Tržaški in v križišču te z Gregorinovo pri viški gimnaziji videla rdečega golfa, kako zavija levo, čeprav je tam znak, ki to prepoveduje. Zapeljala sta za njim. Dohitela sta ga pri zaprtih železniških zapornicah. Samo je stopil do voznice in od nje zahteval dokumente. Voznica je bila pripravljena plačati kazen. Tu pa so na-

stale težave. Voznica je imela samo petsto dinarjev, prav tako pa ni imel za menjati nobeden od miličnikov. Odpeljali so se do najbližje trgovine in tam menjali denar. Prekršek je stal neprevidno voznico tristo dinarjev. »Sploh je ne bi kaznoval,« je dejal Samo. »Tako je priznala krivdo in sploh se mi zdi, da ji je bilo zelo neprijetno.« Vlado pa je dejal, da jo je kaznoval zato, ker je domačinka in gotovo to dela vsak dan, za to bo zdaj vselej pomislila na to kazen in namenjala več pozornosti znakom na cesti.

Samo pet kilometrov na uro

Pripeljala sta se do semaforja na Trgu mladinskih delovnih brigad. V njuno smer je gorela rdeča. S pločnika jima je pristopil nek moški in začel razlagati, da se je nedaleč stran zgodila prometna nesreča, in da naj prideta tja. Zavila sta na Groharjevo in nekaj metrov od križišča z Jamovo so stali trije avtomobili. Stoenka, ami in lada kombi. Začudelo sta se pogledala. Trije avtomobili, vsi udarjeni, možakar pa je govoril o dveh. Kmalu sta ugotovila da nimajo poškodbe na amiju nobene zveze s to nesrečo. Stoenka je imela razbit sprednji del, lada desno bočno stran. Voznik stopenke je začel razlagati, da je peljal po Jamovi in da ga je lada izsilila. Voznik lade pa je trdil, da je pripeljal zelo počasi, samo pet kilometrov na uro in da je spregledal znak Stop.

Kmalu se je okoli avtomobilov nabrala gruča ljudi in živahno komentirala nesrečo. Po nekaj minutni debati so soglasno odločili, da je krivec za nesrečo voznik lade. Ta pa se tudi ni preveč branil in je mirno priznal, da je on kriv. Gruča je tako začela komentirati in ugotavljati, zakaj se ni bolj branil. Ugotovila je, da je avtomobil verjetno last delovne organizacije in je gotovo kasko zavarovan in voznik ne bo plačal popravila. Res je bilo tako. Lada je bila last Hidrometereološkega zavoda iz Zagreba. Vlado in Samo sta naredila zapisnik in potem pustila voznikom, da sta v miru izpolnila poročilo o nesreči za zavarovalnico. Opravila sta svoje delo in odšla naprej proti Jeprci. Vlado je začel Samu razlagati, da povzročitelji nesreč vedno vozijo pet kilometrov na uro ali kvečjemu deset, ker da so dobri vozniki, ki še niso imeli nesreče, in da je drug voznik kriv, da je prišlo do trčenja. Sploh najboljši vozniki pa so tisti, ki imajo v krvi precej maliganov. V svoji praksi jih je srečal na tisoče in vsi so ga prepričevali o svojih neokrnjenih voznških sposobnostih. Ni mu jasno, zakaj toliko nesreč na naših cestah, ko pa smo vsi tako dobri vozniki. Pogovor sta morala prekiniti, ker je avtomobil pred njima... in tako iz dneva v dan v snegu, vetru, soncu in dežju.

Bojan Kuntarić

»Postaja prometne milice Ljubljana-mesto sodeluje tudi v skoraj vseh rekreativnih tekmovanjih. Naši delavci imajo na njih precejšnje uspehe,« pravi Ivan Voller.

kazalo, da je to premalo. Število vozil se je tako povečalo, da nismo zmogli vsega dela. Leta 1968 sta nastali dve postaji prometne milice. Prva je pokrivala promet v okolici Ljubljane, naša pa se je posvetila samo dogajanjem na cestah v mestu. Tako zdaj naši delavci usmerjajo in nadzirajo promet ter dogajanja v semaforiziranih križi-

moten potek prometa po ljubljanskih ulicah.«

Sicer pa je delo miličnikov - prometnikov zelo težko. Ne glede na to ali sonce, prah, sneg ali dež morajo opravljati svoje delo. Večino delovnega časa prebijejo na nogah. Veliko miličnikov prometnikov ima kronične prehlade, krčne žile, nekatere

Umrli je Miroslav Krleža

Krleža je bil član KPJ od njene ustanovitve leta 1919.

Po drugi svetovni vojni je opravljal številne pomembne družbene naloge: med drugim je bil član CK ZKJ in ZK Hrvaške, narodni poslanec, član glavnega odbora Narodne fronte Hrvaške in Jugoslavije, poslanec v zvezni skupščini SFRJ, podpredsednik Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, predsednik Zveze pisateljev Jugoslavije...

Tudi zanj je veljalo, kakor je bil nekoč rekel za Tita: ni mu bilo usojeno, da bi se ustavil, pogledal nazaj in si odpočil. Le poredkoma je moč srečati tako globoko angažiran dialog neke osebnosti s časom v katerem je živela. Včasih ga je strasnost vodila do obračunavanja s tem časom, pogosto s svetom in okoljem, ki ga je obdajalo in v katerem se je čas oblikoval v življenje in resničnost izkušnje.

Najbrž je res, da se v tem nenehnem dialogu in tudi obračunavanju zrcali pisateljski temperament, nadahnjena stanja duha, intelektualnim izražanjem, značilnim za čas njegove literarne rasti in zorenja.

Miroslav Krleža se je rodil 7. julija 1893. leta v Zagrebu. Preživel je vek dveh svetovnih vojn in velike svetovne spremembe – oktobrske revolucije. Poznal je avstroogrške čase in čase stare Jugoslavije in se kot zrel mož in izkušen poln vsestranski ustvarjalec znašel sredi nove Jugoslavije v nezmanjšanem delovnem zagonu, vedno in povsod najprej poudarjajoč pomen in razsežnosti svobode umetniškega ustvarjanja.

Po končani gimnaziji in madžarski kadetski šoli v Pečuhu je začete vojaške študije na budimpeštanski vojaški akademiji prekinil 1913. leta.

Od naslednjega leta (1914) pa vse do zadnjih dni hude bolezni je pisal in objavil: literarna dela – od dram do lirčne poezije, od esejev do kritik, od črtic do potopisov...

Najprej je objavljala svoje prispeke v dnevnem časopisju in periodiki, od leta 1917 pa so izhajale tudi njegove knjige. Hkrati je bil v tem času pobudnik in ustanovitelj kar štirih časopisov za literaturo: tako je leta 1919 začel izhajati Plamen, od 1923. do 1927. leta je izhajala Književna republika, 1934. leta je izhajala

la revija Danes in tik pred vojno, med letoma 1939 in 1940 je izhajal Pečat.

Vse od 1950. leta je bil na čelu Leksikografskega zavoda, vodil je delo za izdajanje enciklopedij in bil glavni urednik Enciklopedije Jugoslavije.

Prva drama iz Krleževega cikla Galicija je bila izvedena 1922. leta v Hrvatskem narodnem kazalištu (Golgota), kjer so razen ene njegove drame izvedli krstne predstave vseh njegovih dramskih del: Vučjaka, Michelangela, Adama in Evo, V agoniji, Gospodo Glembajev, Ledo in Areteja.

V letih med obema vojnama (1923. leta) so začela izhajati pri dveh zagrebških založnikih tudi njegova zbrana dela, ki pa so doživljala neprijazno usodo vsega, za starojugoslovansko oblast prenaprednega: tako je od osemnajstih knjig, ki naj bi izšle pri založbi Minerva, izšlo le devet knjig, nadaljnje izhajanje pa je bilo prepovedano (Obznana). Leta 1941 sta bila tako Krleža kot njegov založnik (Biblioteke savremenih pisaca, kjer je izhajalo Krležovo zbrano delo) aretirana, knjige pa zažgane...

To je le delček, le grob okvir bogatega življenja humanista, prvovrstnega umetnika in misleca, ki je v jugoslovansko kulturo in umetnost »prinesel nemir, nevihte in potrese in se je po redkih navideznih ali prisilnih trenutkih mirovanja oglašal vedno ostro in vetrovno;« razbijal je čvekanje in burkal zastale vode ter hrabil in spodbujal človeški duh k razmišljanju in dokazovanju smisla obstoja z neverjetno močjo svoje pisane besede.

In kakor je rekel ob njegovi smrti njegov dolgoletni prijatelj Oskar Davičo: »Smrt in Krleža! Vidite, ti dve besedi se druga ob drugi ne skladata prav v ničemer, žalita in bolita...«

B. Ž. J.

Miroslav Krleža je v svojem ustvarjalno dolgem življenju izdal 60 knjig v številnih izdajah, njegova dela so prevedena v štiri-deset svetovnih jezikov. Za svoje delo je prejel tudi celo vrsto visokih priznanj, med drugim tudi nagrade »Vladimir Nazor«, Njegošovo nagrado, nagrado AVNOJ in Herderjevo nagrado.

Za svoj velikanski prispevek h kulturi in umetnosti hrvaškemu in jugoslovanskim narodom je prejel tudi vrsto najvišjih državnih in republiških odlikovanj.

Tone Kebe Notranjski padli in umrli prvoborci

Odločili so, da se bodo kot prvi na čolnu odpeljali štirje borci. Srebrnič je hotel čez reko prvi s Krajcem, po pogovorih pa so odločili, da gresta še Peršolja in Venceslav Krivec-Janko, pomočnik politkomisarja čete v brigadi VDV, ki je potoval v tečaj. Menda ni znal plavati.

Reka je bila močno narasla. Noč je bila temna in v kanalskem zvoniku je pravkar odbila enajst. Deroči valovi so navdajali s strahom in bojznijo, ali bo prevoz uspel. Zle slutnje...

Čoln se je spustil v valove in se oddaljeval. Nenadoma je postala vrh v rokah spremljevalcev čedalje bolj ohlapna in občutili so, da

čoln brez večjega upora odnaša. Potlej so čoln potegnili nazaj prazen in prevrten. Takoj so pomislili na nesrečo, vendar so upali, da sta se vsaj Žakelj in Srebrnič rešila iz objemov valov na nasprotni breg.

Potlej sta se podala v čoln komandant bataljona VDV Andrej Kocnar-Boris in namestnik komisarja II. čete Alojz Ferjančič-Ljubo. Z velikimi naporima sta se popolnoma izčrpana pretolkla do nasprotnega brega. Med prevozom se jima je utrgala vrh, ki se je ovila okoli Borisa, da se ni mogel gibati. Družno in oklepaje čolna sta s poslednjimi močmi z nogami zatipala breg in čoln potegnili na suho. To pa je bil poslednji prevoz s čolnom, na srečo obeh čolnarjev, medtem ko so vsi štirje pred njima potonili. Sama sta se potlej povzpela na Banjško planoto.

Preostali na desnem bregu Soče so ob prehodu drugih dveh tovarišev le prestrezali kliče Boris-Ljubo, niso pa vedeli, kaj se dogaja. Menili so, da je reka pogoltnila še dva tovariša. Minute čakanja in zaskrbljenosti...

Končno so se odločili. Preostali borci iz VDV so odšli vsak v svojo četo, Živko Hočevar pa s kuririrjem v štab BBO.

Skupina preostalih šestih tovarišev, ki je bila namenjena na tretjo partijsko konferenco in pet spremljevalcev Leopolda Kreseta-Jošta vseh 11 tovarišev, je krenila nazaj v breg proti Kobalarju.

Skozi Kojsko so 13. julija 1944 odhajali delegati s spremstvom v smeri Baniške planote. To pot so si izbrali za prehod Soče pri Solkanu. Bližali so se Vrhpoljam, da bi nato zavili v dolino Soče. Nekaj po enajsti uri je čelo kolone naenkrat prišlo pod udar nemške zasede. Iznenadeni so hitro popadali v zaklone, vendar ne brez izgub. Smrtno zadeta sta bila Miro Simčič-Izidor, član okrožnega komiteta KPS za Brda ter Ladislav Marovt-Lado Rus, sekretar okrožnega komiteta KPS za Brda. Obenem sta padla še dva borca iz spremstva, Matija Benčan in Venceslav Sla-

mič. Naslednji dan je partizanska patrulja našla še mrtvega Jožeta Jasniča, ki je padel prejšnjega dne dobro uro pred napadom na delegate. Jasnič je dobil več streliv in je bil preboden z bajonetom.

Na Vrhovljah sta bila ujeta še borca spremstvene patrulje Ivan Funa in Drago Sirk.

Z odkritja spominske plošče v osnovni šoli Jožeta Krajca na Rakeku

V narasli Soči in na Vrhovljah je v dveh dneh (11. do 13. julija 1944) izgubilo življenje devet ljudi, med temi šest funkcionarjev.

Srebrničevo truplo so našli na produ pri elektrarni Plave in so ga pokopali v Prelesju. Truplo Peršolje je voda zanesla do Gorice. Našli so ga v Stračicah in ga najprej pokopali pri Fari, kasneje pa prenesli v Kojsko. Krivčevo truplo so našli na kraju nesreče in ga pokopali v Kanalu.

Truplo Jožeta Krajca-Zaklja so našli šele 20. julija 1944 pod mostom v Anhovem in ga pokopali v Gorenjem polju. Kasneje so njegove posmrtno ostanke prenesli v skupno grobnico na pokopališču v Kanalu ob Soči.

Marovt, Simčič, Benčan in Slamič so pokopani v Šmartnem, Jasniča pa so pokopali v rojstnih Vipolzah.

V dveh dneh je KPS izgubila dragocen kader, ki je deloval na zapadnem delu prek Soče, med njimi prekaljenega komunisto Jožeta Srebrniča in Jožeta Krajca-Zaklja, ki se je izkazal že v španski republikanski armadi.

Ob tragičnih dogodkih v Soči in Vrhovljah je partizanka Nada Dragan-Živa spesnila pesem »Smrt v Brdih«, ki v harmoniji Maksa Pirnika še dandanes pretresa čustva naših ljudi.

(Celotni opis tragičnih dogodkov v reki Soči in na Vrhovljah je povzet po daljšem zapisu Danila Perčiča, ki ga je priobčil v novembrski številki revije Borec 1979. Perčič je eden izmed preživelih delegatov za pokrajinsko konferenco KPS na Lazah nad Čepovanom.)

Jože Krajca-Zakelj je tragično odšel za svojim predhodnikom Francetom Casermanom-Tesarjem, ki je prav tako na območju Posočja razvijal partijsko in frontovsko dejavnost med primorskimi ljudmi. Nekaj časa sta še celo delovala skupaj in njuna imena sta v srcih primorskih ljudi še dandanes živo zaznamovana.

Revolucionar in vojak

Od čevlarskega učenca, gostinskega delavca, ilegalca v Zagrebu, in domačem kraju do poveljnika Bračičeve brigade. Po vojni predavatelj na višji vojni akademiji v Beogradu in pomočnik poveljnika ljubljanskega armadnega območja. Odlikovan z redom narodnega heroja in vrsto drugih odlikovanj. Kljub pokoju še vedno aktiven v družbenopolitičnih organizacijah.

Andrej Cetinski – Lev
generalmajor, ki je pred kratkim praznoval 60-letnico je doma iz Banja Lo-

Andrej Cetinski – Lev

ke pri Kočevju. Starši – dninarji brez zemlje so se stežka prebijali skozi življenje, zato se je tudi Andrej moral najprej učiti za čevljarja, tik pred vojno pa za gostinskega delavca v Zagrebu. Tam so se shajali napredni delavci, ki so ga vključevali v razne akcije in ga navduševali za revolucionarne ideje. Še nekaj časa po kapitulaciji Jugoslavije je tam deloval, pisal parole po zidovih in raznašal letake naperjene proti ustašem.

Ker so ustaši začeli vpoklicevati in rekrutirati mladince se je vrnil domov, kjer je nadaljeval z aktivnim delom v mladinski organizaciji svojega kraja in v začetku leta 1942 vstopil v NOV, v eno izmed čet Kočevskega bataljona, ki je delovala okoli Stružnice. Potem je bil v udarnem vođu Kočevskega bataljona, ki se je 23. septembra 1942 vključil v Cankarjevo brigado. V Cankarjevi brigadi je bil vse do marca leta 1944, kot komandir čete, pomočnik in komandant bataljona in pomočnik komandanta brigade. Nato je bil komandant 11. brigade Miloša Zidanška, kasneje pa komandant operativnega štaba 6. brigade Slavka Šlandra in 11. brigade Miloša Zidanška ter za komandanta grupe Štajerskih odredov. Pri koncu vojne je poveljeval 13. brigadi Mirka Bračiča.

Po vojni je bil odlikovan z redom narodnega heroja. Andrej Cetinski je nosilec partizanske spomenice iz leta 1941 in drugih visokih državnih odlikovanj. V JLA je imel odgovorne dolžnosti. Med drugim je bil vrsto let

predavatelj na višji vojni akademiji v Beogradu, pred tremi leti pa se je upokojil kot pomočnik komandanta ljubljanskega armadnega območja.

V enotah, katere je vodil za časa vojne, je bil priljubljen, spoštovan in nadvse cenjen kot organizator in taktik v bojih z okupatorji. Še zlasti je priljubljen v Cankarjevi brigadi, iz katere je izšel. Zato ni slučajno, da je že več let predsednik odbora skupnosti borcev Cankarjeve brigade. V tem času je odbor dosegel velike uspehe. Naj omenimo, da je izdal monografijo brigade in spominski znak; za drugo leto, ob 40-letnici ustanovitve brigade, pripravljajo zbornik s spomini borcev. Vsako leto organizirajo komeemoracijo na Javorici in smučarsko tekmovanje, narejen je načrt za postavitev spominskih obeležij, obširno je delo z mladino, razgovori z učenci po šolah.

Andrej Cetinski je tudi član odbora 15. divizije, odbora Zidanškove brigade, član sveta za ljudsko obrambo občine Kočevje, v KS Kostel – Kočevje je član odbora za izgradnjo vodovoda. Posebno radi ga kličejo v šole, kjer ima pogovore z učenci.

Dušan Rebolj

Naši znaki

ZREN

»Za republiko naprej!« – ZREN – je bilo veliko športno gibanje od leta 1946 do približno 1952. K nam je bilo »kot v druge vzhodne države – prineseno iz Sovjetske zveze. Zato so bile tudi vse značke približno enako oblikovane in jugoslovanska se ni bistveno razlikovala od na primer madžarske, češkoslovaške ali albanske. Znaki ZREN niso bili slovenski, temveč vsejugoslovanski, kljub temu pa zaradi razširjenosti podeljevanja sodijo v našo rubriko.

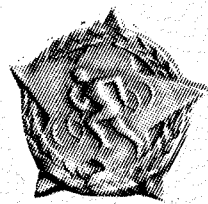
Danes je značke ZREN mogoče pogosto videti v raznih albumih zbiralcev značk in tudi njihova cena na zbirateljskem trgu ni vredna omembe. Celo mnogo nekdanjih nosilcev znakov ZREN je že pozabilo, kako težko so prišli do svojih značk. Skromna bronasta priznanja še zdaj ne odtehtajo vloženih naporov. Zato je prav (kot sem to videl pri partizanskem komisarju in kasnejšem kapetanu JA Antonu Grašiču v Naklem pri Kranju – nosilec zlatega znaka ZREN), da imajo lastniki značke ZREN spravljene skupaj z drugimi odlikovanji. Obudimo spomin na takratne norme in takoj bo razumljivo zakaj.

Znak ZREN je bil ustanovljen z Odlokom o uvedbi tekmovanja za fizikurni znak »Za republiko naprej!«, ki sta ga sprejela 2. maja 1946 Centralni odbor Fizikurne zveze Jugoslavije in Komisija za fizikurno FLRJ. V prvem členu je bilo zapisano: »Tekme imajo namen, da se s postopno in vsestransko telesno vzgojo najširših množic mladine in delovnega ljudstva vzgoje ljudje, ki bodo zdravi in veseli na vsakem koraku v življenju, dejavni in pogumni stavitelji republike, budni in pripravljeni čuvarji naše lepe in po-

nosne domovine.«

Mladinci in mladinke od petnajstega do osemnajstega leta so tekmovali za mladinski znak, odrasli pa so bili glede zahtevnosti in let razdeljeni v tri skupine. Dosegli so lahko bronasti, srebrni in zlati znak. Mladinski in bronasti znak sta predvsem spodbujala množičnost, srebrni in zlati pa sta terjala že zahtevne športne uspehe. Program je imel obvezne discipline in panoge, kjer se je bilo mogoče odločiti samo za eno disciplino. Vsak tek-

150 m v 1 minuti in 30 sekundah), vztrajnostni tek (ni bil za mladince, za bronasti znak pa 1000 m v 3 minutah 40 sekund in za zlati znak 3000 metrov v 12 minutah in 25 sekundah) in streljanje (za bronasti znak na 100 m 25 krogov in za zlati znak na 150 m 35 krogov). Posebno področje je bila temeljna telesna vzgoja, kamor so bile zajete proste vaje, redovne vaje, plezanje in podobno. V okviru panog proste izbire se je vsak tekmovalec obvezno srečal tudi z zahtevnejšim

Desno znak ZREN iz leta 1949 in levo fizikurni znak iz leta 1946. Ali nam lahko kdo sporoči več o tem fizikurnem znaku?

movalec je moral odgovorjati na vprašanja o namenu fizikulture v FLRJ in o higieni telesnih vaj. Tekmovalec za bronasti znak je moral opraviti 20 ur prostovoljnega dela pri obnovi in tekmovalci za zlati znak že 50 ur. Obvezne preizkušnje so bile (v oklepaju je dana norma za mladinski in zlati znak): plavanje (25 m, 100 m), smučanje (3 km v 30 minutah, 10 km v 1 uri in 10 minutah), pohod (10 km v 1 uri in 50 minutah, 20 km z bremenom 12 kg v 3 urah in 45 minutah), tek čez ovire (100 m v 30 sekundah,

plavanjem, tekom, metanjem bombe, skoki v višino in daljino, tudi jahanjem in podobnim.

Od leta 1946 do 1952 so pripadniki JA osvojili 387.873 znakov ZREN. Prve znake so v Sloveniji svečano podelili v Ljubljani 27. septembra 1947 (16 zlatih, 38 srebrnih in 38 bronastih znakov). V Mariboru je bila prva podelitev oktobra 1947 – skupno 123 znakov, od tega 17 zlatih. Imena nosilcev so bila objavljena v časopisih.

Janez J. Švajcner

Vzornik mladega rodu

S poslednjo plovbo v valovih Soče 11. julija 1944 ob 23. uri je prenehalo delovati Krajčevo plemenito srce. Toda njegov spomin živi tudi po njegovi smrti. Revolucionarnost in predanost delovnemu ljudstvu se prenaša na mladi rod.

Osnovna šola na Rakeku si je 13. marca 1961 nadela ime Jožeta Krajca-Zaklja, ki pod novimi pogoji vzgaja mladi rod v smislu tradicij narodnoosvobodilnega boja.

Ob izkopu posmrtnih ostankov Jožeta Krajca-Zaklja v Gorenjem polju in prenosu v skupno grobnico na pokopališče v Kanalu ob Soči (29. aprila 1973), so bili med udeleženci obeh krajev, Rakeka in Kanala, tudi zastopniki učiteljskega zbora in učencev iz osnovne šole Rakek. Po svečani komemoraciji ob pionirskih praporih so nato v razgovorih s predstavniki tamkajšnje šole sklenili, da se pobračijo. In od takrat naprej se izmenoma srečujejo vsako leto učenci in učitelji iz obeh osnovnih šol. Obiskujejo partizanske pomnike, obujajo spomine na NOB in prirejajo kulturna in športna tekmovanja. Vsako leto ob srečanju sprejemajo pionirje obeh šol v mladinsko organizacijo. Skupaj organizirajo še šolo v naravi in imajo družabna srečanja. Na ta način se ohranja večna vez med mladimi obeh krajev in se ohranjajo in razvijajo tradicije našega velikega boja. (Podatek: Franc Štefanič)

»Osnovna šola Jožeta Krajca« na Rakeku z delom neguje in utrjuje pridobitve narodnoosvobodilnega boja. Učenci že vrsto let skrbijo, da so spomeniki, grobovi in spominska obeležja padlih borcev vedno urejena. S kulturnimi pridobitvami oživljajo spomine na vojne dni in na svojstven način izrekajo zahvalo vsem, ki so darovali življenja za svobodo.

Tako je zapisal ravnatelj osnovne šole »Jo-

žeta Krajca« Franc Štefanič v članku »Sto šol – sto junakov« v TV-15 z dne 26. januarja 1978.

Spominjajo se njihovega rojaka in vzornika, spominjajo se vseh, ki so se borili za zmago svetlobe nad temino.

Tone Krajc

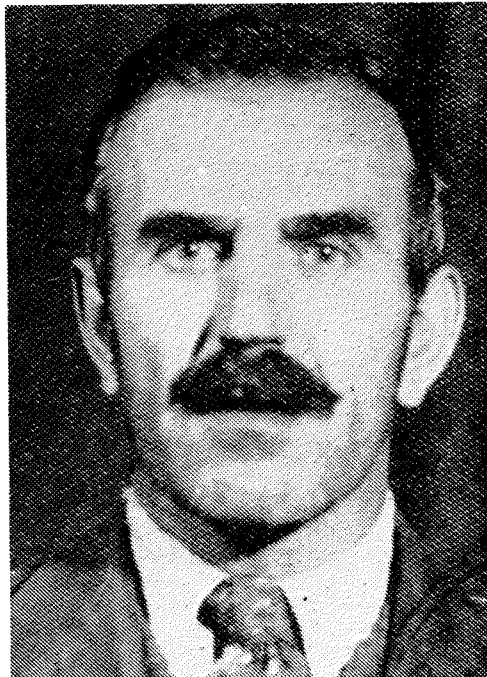
Rojen je bil kot sin Marije in Petra Krajca na Rakeku 6. maja 1902 in je bil dobro leto starejši od Jožeta.

Razredno osveščanje

Na sestanku Tonetovih predvojnih sodelavcev na Rakeku dne 2. novembra 1981, na katerem so bili poleg vdove Nežke Krajc in sina Franceta, še Ivan Suvorov, Jože Gregorič in Stane Erhofer, je slednji povedal:

»Tone Krajc se v stari Jugoslaviji ni priključil nobeni politični stranki. Deloval je le pri gasilskem društvu, ki je veljalo za politično neopredeljeno. Se kot otrok se je spoznal z naprednimi idejami. Mati Marija, vdova, je imela velike težave s preživljanjem obeh fantov, ki sta od petih otrok ostala v njeni oskrbi. Še kot »mulca« sta se morala med prvo svetovno vojno zaposliti pri lesnem trgovcu Zagarju na Rakeku. Ob delu sta razmišljala, zakaj ni Bog prinesel blagoslova tudi v njihovo hišo, kajti mati, ki je bila sila pobožna, ju je vzgajala v duhu pohlevnosti.

Tone je kmalu še bolj občutil krivico malih ljudi. Kot delavec na »rampi« je moral se bolj pljuniti v roke. Zelo rad je prebiral Cankarja in drugo napredno čtivo. Vselej je imel pri sebi časopise in ko smo čakali na vagon, je zelo rad razlagal o krivicah, ki se gode delav-

cem in o slepih meščanskih politikov. Spoznaval je bistvo fašizma, ki se je bohotil onstran meje, spoznaval je krivice, ki so jih tam doživljali Slovenci. Trdo življenje je klesalo proletarski značaj in ga bogatilo za spoznanja razrednih in socialnih krivic.

Medtem ko si je brat Jože po nekaj letih težkega dela zagotovil razmeroma dober mornarski poklic, se je moral brat Tone pehati za skromnim zaslužkom težkega nakladnega dela na železniški postaji Rakek. Nad dvajset let je ob vsakem vremenu in vsakem času prestrezal sunke kraške burje

na razpotegnjeni in blatni »rampi« ob železniški postaji. Od leta 1940 do aretacije v juniju 1942 pa je delal kot težak na Jelincičevi žagi.

Brat Jože se je menda spoznal s komunističnimi idejami še takrat, ko se je učil v tržaskih ladjedelnicah. Potlej je komunistične pljuske občutil na ladjah in na francoskih tleh, ki so tedaj veljale za žarišče komunistične propagande. Na širnih plovbah in na valovih je te ideje zanašal na razne strani, tudi med ljudi na Rakeku. V čebelnjaku je imel stalne zaloge marksistične literature in jo s pomočjo brata Toneta oddajal najzanesljivejšim pristajem. Z drobnopropagandnim delom so nato posamezniki pridobivali delavce in jih vzgajali v razredno osveščene ljudi. Seve, je imel pri tem vodilno vlogo Tone Krajc.

Sicer pa se je Tone razredno kalil pri vsakodnevem težkem delu družno z delavci, ki so se že prej, med prvo svetovno vojno združevali v svoje društvo »ramparjev«. Združeni v sindikatu, so kasneje »ramparji« uspeli priboriti nekoliko višje zaslužke, kajti delo je bilo naporno in odgovorno. Po vzgledu »ramparjev« so se začeli združevati še drugi lesni delavci širom Notranjske od Borovnice do Milanovega vrha. »Ramparji« so uspeli zagotoviti večje zaslužke novincem, ki so jih sprva grobo izkoriščali. Pokazala se je prava delavska solidarnost.

Tone Krajc je bil med tistimi naprednimi delavci, ki so spoznali bistvo kapitalističnega izkoriščanja. Razredno osveščen se je kmalu vključil v razredno gibanje v sklopu obstoječih in na novo ustanovljenih sindikatov. Postal je aktiven član in funkcionar. Politično se ni pridružil nobeni obstoječi politični stranki, tudi tedaj, po letu 1936, ko so pozicije sokolstva na Rakeku prevzeli naprednejši mlajši ljudje.

Se nadaljuje

Spomini na zapor

Koraki pred celico so ustavili dihanje

Oktober 1942 sem se vrnil iz novomeškega zapora z izbitimi zobmi in pretepen. Malo sem si opomogel od trimesečnega zapora v Novem mestu, ko sta se 30. nov. 1942 pojavila pred hlevom, v katerem sem delal, belogardista z dolgimi puškami »koruznicami« in karabinjerjem. »Z nami boš šel,« je dejal belogardist ter nerodno premetal puško na rami. Bil je domačin. Peljali so me v Semič na karabinjersko postajo ter med dali v zapor, v katerem je bil Lojz Peceljov-Malenšek s Semiške gore. Kmalu so pripeljali v zapor Jožeta Malnariča-Dunajčana, uro za tem pa še Toneta Nampelja z gore. Njega je aretirali njegov sorodnik: »Stric, nekaj vas bodo vprašali, pa boste šli takoj domov.« »Že vem, že vem, kakšen je vaš takoj,« je odgovoril Tone, ženi pa je zaklical: »Mama, daj mi od zidanice ključ, da bom še enkrat pokusil vino, ker ne vem, kdaj ga bom spet.« Na hitro je spil kozarec, belogardista sta ga žejna gledala, toda ko je zvrnil kozarec, je zidanico pred njima zaklenil in ključ vrnil ženi.

Drugi dan zjutraj so pripeljali še tajnika občine Staneta Kulovca, tajnika Sokola Antona Severja in mojega očeta. Dopoldne so nas že močno zastražene peljali na semiško železniško postajo. Domačini so se žalostno poslavljali od nas. Ruda Bukovec iz Semiča je jokal, kakor da bi slutil, da se ne bomo več videli. Umrl je pred razpadom Italije.

Peljali so nas v črnomaljske zapore, od koder so Staneta Kulovca, Toneta Severja in mojega očeta kmalu spustili domov, nas štiri pa zaprli v skrajno desno celico črnomaljskega zapora.

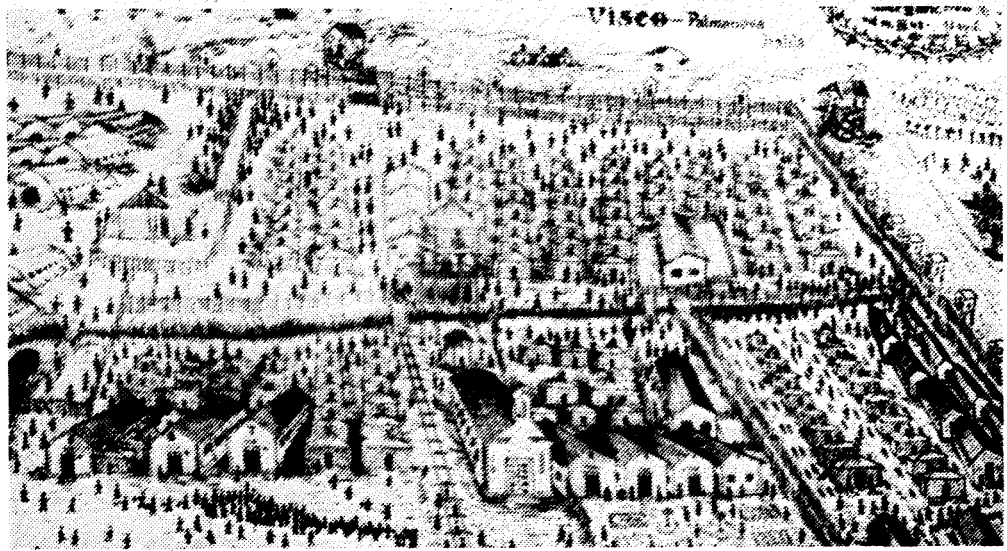
Dober mesec smo preživeli v Črnomlju brez zaslivanja. Na sprehodu smo se srečavali s Stefanom Jeničem, frizerskim pomočnikom, in Juretom Prebilihcem, trgovskim vajencem pri Korenu.

Dne 6. januarja 1943 so nas vse štiri odvlekli v novomeške zapore. Tu so nas zaprli v večjo celico, s »kiblo« v leseni lopi. Pred pol leta sem bil zaprt tri mesece v samici, zato se mi je zdelo takrat, kakor da sem v hotelu. V celici so bili aktivisti iz Metlike Pavle Pavlovič, Pepi Rajmer, Rudi Kremesec in drugi, dva Mikeca iz Novega mesta, Podgorci, skratka ljudje iz vseh vetrov, toda nobenega izdajalca ni bilo med njimi. Verjetno je bilo 17. januarja 1943, ko je poklical karabinjer nas štiri Semičane in Cvetka Hudoklina iz Sentjerneja. Odpeljali so nas v Ljubljano in močno zastražene pripeljali v belgijsko kasarno v drugo nadstropje.

Sprejel nas je »appuntato za ba«, tako so ga imenovali, ker je vedno regljal kakor za ba. Ta nas je temeljito preiskal, meni je zaplenil zemljevid Italije, in nas spustil v celico št. 6. Tu smo se gnetli kakor vžgalice. Pograd je imel dve nadstropji, med zaporniki je bil tudi Lojze Bukovec, rojak iz Semiča, sicer

pa Ljubljčan. Ko so še nas dali v celico, nas je bilo v njej 36. Pridružili smo se tistim, ki so spali na tleh, na deskah, obračali pa smo se na povešja. Sicer pa podnevi ni bilo mogoče ležati, ker je bil to edini prostor za »promenado«. Režim je bil zelo hud, hrana pa revna. Vsak dan dvakrat so nas spustili na stranišče, toda čas je bil zelo skopo odmerjen. V 5 minutah je moralo vseh 36 zapornikov opraviti potrebo. Enkrat dnevno so nas spustili na sprehod na dvorišče. Hkrati se nas je sprehajalo 100 ali pa še več. V sosednjem dvorišču je bil »farovž«, kjer so imeli belogardisti svoje zapore. Vsak teden enkrat so nas nagnali k maši. To je opravljal vojni kurat. Na levo smo stali moški, na desno pa ženske. Med njimi sem opazil tudi Marjolo Kobalovo, ki so jo nekaj tednov prej prijeli skupaj s pesnikom Ivanom Robom, ki je bil zaprt v celici 1 in ga niso spustili k maši. Tudi Marjola me je opazila in sva se pozdravila. Molili smo zelo malo, pač pa med seboj zamenjavali čike in z ogorki cigarete sežigali uši na sosedovem hrbtu.

V celici poleg nas je bil zaprt tudi dr. France Kidrič. Menda so imeli med seboj tudi ovaduha, vsaj tako so se pogovarjali v celici. Starega Kidriča so včasih spustili na sprehod po hodniku. Nasproti naše celice v celici št. 1 so bili zaprti partizani, med njimi tudi Ivan Rob. Te so neko noč odpeljali na strelja-

Del koncentracijskega taborišča Visco

nje. V isto celico so premetili nas Semičane in Bločane: Karla Lojzeta Mazija, Matijo Hitija in še nekatere druge. Slišati je bilo, da nas imajo v belgijski kasarni 200 kot talce za škofa Rožmana.

Februarja 1943 sem na sprehodu srečal učitelja Avgusta Kinclja. Bil je vaški zaščitnik v Vrčicah, aretiran pa v roški ofenzivi. Njega so privedli v Ljubljano iz taborišča Renicci, v belgijski pa je bil samo nekaj dni.

Nekaj dni kasneje sem srečal na sprehodu Vukšiniča sošolca iz meščanske šole iz Metlike. Povedal mi je, da je bil pri partizanih od 1942. leta, da so ga blizu Ljubljane ujeli in da je poslal glas svojemu bratu duhovni-

ku, ki ga bo mogoče rešil. Tudi njega nisem nikdar več videl.

Sredi marca 1943 smo ponoči zaslili nenormalno rožljanje s ključmi. Italijani so bili zelo nervozni, z dvorišča je odmevala pesem Nabrusimo kose, kar je Italijane še bolj razburilo, in kmalu se nas je zbralo na dvorišču okoli 200 zapornikov. Stražarjev je bilo več kot nas, vsak drugi je imel puškometraljez. Med prepevanjem partizanskih pesmi smo korakali po ljubljanskih ulicah in prispeli na železniško postajo. Zaprli so nas v živinske vagone in zgodaj zjutraj, še v temi, je transport krenil proti Italiji. Popoldne smo se ustavili v Palmanovi, od ko-

der so nas po vročini z močno stražo odvlekli v 5 kilometrov oddaljeno taborišče Visco. Namestili so nas v šotore. Med nami so bili tudi dr. Slavko Zore, poznejši sekretar taboriščne OF, pesnik Igo Gruden, dr. Miha Kambič, poznejši minister za lokalni promet, Vlado Klemenčič in drugi. Kmalu smo bili vsi povezani s taboriščno OF, imeli smo razna predavanja, peh vzhodom v šotore smo imeli stalno svojo stražo. Tu smo dočakali padec fašizma.

Od naše semiške skupine sem živ še samo jaz. Pecelj, Nampelj in Malnarič so že umrli, a nekdo mora zapisati spomine.

Franc Derganc

Prvi topničar

Tehnični zbor topničarjev Ljubljanskega armadnega območja je bil kot nalašč priložnost za srečanje in pogovore z nekdanjimi zaslužnimi borci – artilerji. Ob 40-letnici tega rodu naših obojencev sil smo med udeleženci slavja poiskali prvega topničarja, ki se je bojeval na slovenskem ozemlju, Franca Bombača. Doma je iz revne družine na Notranjskem.

V tridesetih letih se je odpravil od doma in se vpisal na topničarsko podoficirsko šolo v Čupriji, ki jo je v drugi polovici 1938. leta tudi uspešno končal. Od tu ga je pot vodila v Boko Kotarsko, kjer je vse do izbruha druge svetovne vojne v obalni artileriji opravljal delo, za katerega se je izučil. Takratni topničarji stare jugoslovanske vojske so bili nameščeni v tako imenovanih »fori-trdnjavah«, na samem vzhodu v kotarski zaliv. Ob napadu na Boko Kotarsko je bil na šolanju na elektrostrojni šoli v Dfenoviču. Vendar je bil tudi v šolskih klopih pravi vojak. Skupaj s prijateljem Dušanom Zorcem z Rakeka sta kot podoficirja planila na bližnji hrib in tam doživela ognjeni krst z nemškim okupatorjem. Že v prvem spopadu je bil Franc Bombač ranjen.

Dne 29. aprila 1941. leta je kot civilist prišel domov na Notranjsko. Razmeroma hitro se je vključil v OF, saj je sodil med napredne in zavedne mladeniče iz teh krajev. Prebivalci Rakeka so namreč izredno ponosni, da so že v prvih dneh vojne vihre organizirali in ustanovili Rakovsko četo, Franc Bombač pa se lahko pohvali, da je bil eden tistih, ki so ji takrat poveljevali. Hitro je postal tudi komandir prve čete Kočevskega bataljona, nato pa še njegov komandant. Za slednjega ga je imenoval Slavko Kovač-Smeli, ki je tudi prišel iz Boke Kotarske.

Bombača je vodila pot v Šerčerjevo brigado, v kateri je vodil razne enote, na koncu pa je postal komandant četrtega bataljona brigade. To je bil čas, ko še niso bili opremljeni s težkim orožjem, zato je kot je ponavadi pogosto bentil na ta račun. Slabe volje ga je nekoč zalotil tudi narodni heroj Franc Rozman-Stane. Seveda ga je najprej oštel, zakaj tako grdo govori, potem pa je le prisluhnil njegovemu tarnanju. Povedal mu je, da so pred sovražnikom nemočni, ker nimajo orožja, s katerim bi se mu uspešno postavili po robu. Stane mu je odvrnil: »Poslušaj, Zorko, prvi topo-

vi, ki jih bomo dobili, bodo namenjeni v tvojo enoto.« To se je resnično zgodilo.

Julija 1943 leta so namreč prek Kolpe prispeli štirje topovi, medtem pa so že ustanovili prvo in drugo slovensko udarno divizijo, prvo iz Šerčerjeve in Tomšičeve brigade, drugo pa iz Cankarjeve in Gubčeve brigade. Po kapitulaciji Italije so se brigade številčno in tudi materialno okrepile, tako da je samo 14. divizija imela kar pet brigad. Legendarna osebnost – komandant Bračić – je postal komandant te prve slovenske udarne divizije, njegov namestnik pa Ivan Lokovšek-Jan. Politični komisar divizije je bil Jože Brilej, njegov pomočnik pa Janez Hribar, ki je bil pred tem politični komisar Šerčerjeve brigade. Z njim sta skupaj pripotovala z Gorjancev v Belo krajino, kjer so tudi oblikovali omenjene enote.

Na Mavrlenu, na poti po že omenjene topove, ki so prispeli prek Kolpe, je bil sestanek s funkcionarji divizij tega območja in člani glavnega štaba. Bombača so kot topničarja vprašali za mnenje o oblikovanju topničarskih enot. Zbranim je predlagal, da bi vsaka divizija oblikovala topniško baterijo, v kateri bi bila po dva topova. Ob

koncu srečanja so ga imenovali za komandirja prve baterije slovenske divizije, druga baterija pa naj bi bila v sestavi slovenske divizije pod poveljstvom Toneta Potočarja iz Novega mesta.

V vasi Poljane v bližini Dolenskih Toplic so se topničarji urili z Bombačem na čelu. Nekdo od zavzočih je našega tokratnega sogovornika opozoril, da jih je obiskal Franc Rozman-Stane. Bombač se je urno obrnil in na razdalji 10 do 15 metrov zagledal narodnega heroja Staneta, ob njem pa voditelja britanske misije pri glavnem štabu Williama Johnsona. Takoj mu je predal poročilo, Stane pa ga je zelo ljubezno odgovoril: »Vojak pripravljaj vojske, topničarje, kajne!«

»Dal mi je roko, zatem pa sva se dolgo pogovarjala, na koncu mi je zaželel še veliko sreče«, dodaja Franc Bombač.

Sledil je napad na Žužemberk. Bilo je natanko 23. julija 1943. leta. »Topove smo postavili vsega 150 metrov od sovražnikovih bunkerjev, katere smo napadali.« Sogovorniku se ob tem pomračilo čelo, pogled pa postane otožen.

»Takrat so mi ubili čudovitega kurirja Tinčka, z dum-

kami v trebuh! Pokopali smo ga, naslednji večer pa smo postavili top prav na prostor, kjer je umrl Tinček. S prvo granato smo zadeli prav tistega, ki je ubil mojega Tinčka. Tudi sam sem bil hudo ranjen.«

Še se je srečal z narodnim herojem Francem Rozmanom-Stanetom. Tokrat na njegov poziv. Ob snidenju ga je oštel, ker je havbice pripeljal na Stražo. Bile so namreč

predvidene za 15. divizijo. Ob tej priložnosti ga je določil za komandanta topničarjev 14. divizije. Obenem mu je naročil, naj pove legendarnemu poveljniku Bračiću, da Turjak mora pasti.

Takoj sva si šla ogledat cilj prihodnjega napada. Iz pogovorov, ki sva jih imela s topničarji, je bilo razvidno, da bi za napad rabili močnejše topove. Dobili smo jih. Turjak je padel, zatem pa smo z nemškimi topovi na-

padali še položaje pri Grosupljem in Rakeku.«

Sledili so še številni spopadi, pa imenovanje za komandanta topničarjev 9. korpusa in kasneje 18. divizije. S to divizijo so se odpravili tudi v Boko Kotarsko in s topovi napadali Vrbosko.

Po osvoboditvi so Bombača imenovali za komandanta podoficirske šole 7. korpusa in namestnika komandanta podoficirske šole glavnega štaba Slovenije. V tem času so ustanovili tudi protitankovsko brigado četrte armade, 1947. leta pa je že končal komandantsko šolo, od koder se je odpravil na službovanje na grško-bolgarsko mejo. Sledilo je šolanje na topničarski fakulteti v Beogradu in končno službovanje v raznih krajih Slovenije, vse do leta 1964, ko se je odpravil v zasluženi pokoj.

»Začetki so bili prepojeni s krvjo, s trpljenjem, z gorjem, z vsem, o čemer je težko opisati z besedami.

Ob pogledu na vojske in starešinski kader sem presrečen. Če se samo za hip ozrem v preteklost, v tiste čase, ko smo morali topove vlačiti tudi s kravami, ni primerjave z današnjo tehniko, ki se je tako bohotno posodobila.«

Filip Šemrl

ARCOMURKA

Manufaktura

Trgovina in proizvodnja

Ljubljana, Trubarjeva 27

30 let v službi potrošnika

ARCOMURKA

Partizanske smučine – Cerkno 45

Letos bomo že osmič obeležili in proslavili smučarski dogodek, ki je potekal v času NOB sredi okupirane Evrope 20. in 21. januarja 1945 v partizanskem Cerknu. Borci-smučarji so tedaj prišli iz različnih enot in se pomerili v patrolnem teku, veleslalomu in skokih. To je bilo nepozabno srečanje, polno tovarištva in športnega duha.

Za ohranitev spomina na ta dogodek in za prenašanje tradicij na mladi rod smo ustanovili odbor, ki bo v prihodnje skrbel za pripravo teh tekmovanj pod imenom »Partizanske smučine – Cerkno 45«.

Borce 31. divizije in drugih enot NOB, aktiviste, mladino in občane vabimo, da se v čim večjem številu udeležijo tega spominsko športnega srečanja.

Odbor »Partizanske smučine – Cerkno 45«

PROGRAM PRIREDITVE

Petek, 15. 1. 1982

- 9.00: otvoritev tekmovanja pripadnikov JLA in TO
- 9.10: veleslalom – JLA in TO (dve vožnji)
- 11.00: biatlon – JLA in TO
- 14.00: štafeta – JLA
- 15.00: obisk SVPB Franja za pripadnike JLA
- 18.00: kulturna prireditev in razglasitev rezultatov v Osnovni šoli Cerkno – Spomenik NOB
- 20.00: družabni večer v hotelu ETA Cerkno.

Sobota, 16. 1. 1982

- 9.00: otvoritev tekmovanja borcev in cicibanov
- 9.10: veleslalom: borke in borci NOV in starešina JLA cicibanke in cicibani
- 10.30: patrolni tek – JLA
- 11.00: skoki padalcev – pripadniki TO
- 11.30: biatlon – borke in borci NOV
- 14.00: kosilo
- 15.00: zaključek prireditev in razglasitev rezultatov v hotelu ETA Cerkno.

Drugi program:

- razstava zbirk v muzejskem oddelku NOB v Cerknem
- razstava orožja in opreme planinskih enot JLA v Osnovni šoli Cerkno Spomenik NOB
- pohodi mladine na prizorišče tekm
- srečanje borcev XXXI. divizije
- izdaja glasila z natečajnimi nalogami pionirjev, rezultati tekmovanja in reklamnimi oglasi – po prireditvi.

TEMELJNA ORGANIZACIJA ZDRUŽENEGA DELA

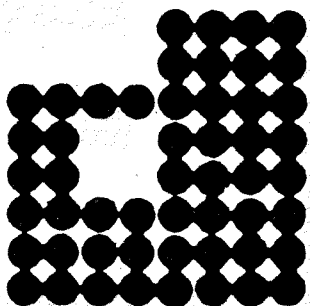
SPLOŠNO MIZARSTVO

n. sub. o.

GROSUPLJE, Cesta na Krko 38

Pošta Grosuplje – Železniška postaja Grosuplje – Telefon: 771-155, 771-233 – Žiro račun. NB Grosuplje 50130-601-31070

lesnina

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

**ZAVOD ZA RAZISKAVO
MATERIALA IN
KONSTRUKCIJ LJUB-
LJANA, n. sol. o.**

61109 LJUBLJANA, Dimičeva 12

tel.: (061) 344-061, 348-261
telex: 31449 YU ZRMK

izvaja prek svojih temeljnih organizacij

GEOTEHNIKE LJUBLJANA, n. sub. o.
INŠTITUTA ZA CESTE LJUBLJANA, n. sub. o.
**INŠTITUTA ZA GRADBENO FIZIKO IN SANACIJE
LJUBLJANA, n. sub. o.**
**INŠTITUTA ZA KONSTRUKCIJE LJUBLJANA, n. sub.
o.**
INŠTITUTA ZA MATERIALE LJUBLJANA, n. sub. o.
STROJNIŠTVA LJUBLJANA, n. sub. o.

preiskave in raziskave na področju materialov investicijske izgradnje, gradbenih konstrukcij in objektov, strojev in strojnih naprav, geomehanike in geotehnike, cestogradnje, gradbene fizike, akustike v urbanem prostoru in patologije objektov; uvaja novejša tehnična in tehnološka dognanja v industrijo in gradbeništvo; umerja preiskovalne naprave; izdeluje in prodaja opremo za izvajanje laboratorijskih in terenskih preiskav.

NOVA GORICA

Srečanje učiteljev

Konec decembra so se v Novi Gorici, že dvajseti srečali upokojeni primorski učitelji. V novi osnovni šoli se jih je zbralo kar štirideset iz Slovenije in zamejstva. Na srečanju je zaradi zadržanosti manjkala najstarejša učiteljica trindesetletna Vilma Bogataj-Gruntar. Zbranim učiteljem je najprej spregovoril in zaželel dobrodoščilo ravnatelj nove šole Danilo Štekar, pionirji pa so jim pripravili prisrčen kulturni program. Prav tako pa jih je pozdravil ravnatelj osnovne šole Milojke Štrukelj Aleksander Kerševan.

Upokojeni primorski učitelji so si za tem ogleli prostornove šole na Kidričevi ulici. V šolski jedilnici pa so se z učitelji in učenci pogovarjali o njihovem delu. Pripovedovali so jim o težkem položaju v katerem so vztrajali, kljub raznarodovalni politiki fašistične Italije.

STANKO SKOČIR

JESENICE

Veseli, ker jih nismo pozabili

Ob 40 letnici vstaje slovenskega naroda so aktivisti OF iz KS Sava prejeli spominske značke OF in listino. Zelo so jih bili veseli, saj pomenijo, da naša socialistična družba ni pozabila na njihovo delo v času okupacije.

Predsednik krajevne organizacije SZDL SA-VA Franc Globočnik je na priložnostni slovesnosti nanizal dogodka pred napadom nacistične Nemčije in fašistične Italije na Jugoslavijo in dogajanja v času okupacije, ko so se naši zavedni ljudje tako spontano uprli okupatorju. Omenil je aretacije, izgnanstva, streljanje talcev, preganjanje naših najbolj zavednih ljudi, posebno komunistov, a tudi požrtvovalnost in hrabrost borcev NOB in aktivistov OF, ki so se nesebično borili proti okupatorju in končno po dolgih štirih letih pregnali okupatorja z našega ozemlja. Dalje je omenjal tudi velik prispevek teh ljudi pri obnovi naše opustošene domovine in graditvi naše socialistične družbe.

Predsednik krajevnega odbora ZZB NOV Maks Gazvoda je nato podelil spominske značke in listine prisotnim aktivistom.

S. S.

SLOVENJ GRADEC

Predlog za domicilno listino

Kozjanske občine Brežice, Krško, Sevnica, Laško, Smarje pri Jelšah in Sentjur pri Celju so se dogovorile, da bodo 14. diviziji podelile domicilno listino. Listino, ki jo bo pripravila občina Krško, bodo Kozjanske občine skupno podpisale in jo slovesno podelile pohodnim enotam 14. divizije.

Ob tem dogovoru so Kozjanske občine predlagale, da naj bi k skupnemu podpisu domicilne listine pristopile tudi občine Celje, Velenje, Ravne na Koroškem, Dravograd, Slovenske Konjice, Mozirje in Slovenj Gradec, ker je tudi na območjih teh občin 14. divizija dostojno opravila svojo zgodovinsko nalogo.

O predlogu Kozjanskih občin so razpravljale vse družbenopolitične organizacije občine Slovenj Gradec in ga v celoti podprle. Predsedstvo občinske konference SZDL je v imenu družbenopolitičnih organizacij predlagalo zborom skupščine občine da sprejmejo predlagani sklep o podelitvi domicilne listine 14. diviziji v občini Slovenj Gradec.

ADOLF ANKON

KOČEVJE

Obsežna knjižna zbirka

Ob dnevu JLA je minilo 30 let, odkar so v tem kraju ustanovili Ljudsko knjižnico. Ta je v obdobju svojega obstoja in delovanja ob izdatni družbeni pomoči dosegla velik napredek. Uvršča se v vrsto sodobno urejenih knjižnic. Z bogatim knjižnim fondom, med katerim je precejšnje število knjig in zbirki iz obdobja NOB in poveljne socialistične graditve, si je knjižnica pridobila številne borce.

Proslava tega jubileja, ki je bila v zgodovinskem Seškovem domu, je pokazala, da si prebivalci tega kraja in okolice želijo tako knjižnico, v kateri si lahko sposodijo čimveč dobrih knjig in knjižnih zbirki. V kulturnem programu na tej slovesnosti je sodeloval Slovenski oktet, katerega nastop so gledalci nadvse prisrčno pozdravili.

VIKTOR DRAGOŠ

KOPER

Najboljše želje

Domicilni odbor BBO OŠZP Obalno-kraška sekcija Koper želi obilo zdravja in aktivnega sodelovanja pripadnikom in pripadnicam Briško-Beneškega odreda in OŠZP, ki bodo letos slavili šestdeseti rojstni dan: Emi Bratuž-Soci, Kristini Dugaro-Sonji, Marjanu Dugari, Ivanu Furlanu, Zdenki Gačnik, Cirilu Hledetu-Severju, Francu Komacu, Cirilu Maksu, Rudiju Pušnarju, Ivanu Zigonu-Petru in Darku Znidaršiču. Enako želijo tudi Brunu Klančiču, ki je praznoval življenjski jubilej že lani.

Se na mnoga leta želijo tudi jubilarantom ostalih sekcij BBO OŠZP.

ŠKOFJA LOKA

Obdarili člane

Za praznik republike so člani odbora Krajevne organizacije ZB NOV Škofja Loka obiskali na domovih starejše, oziroma bolne člane. Podarili so jim praktična darila in jim zaželeli prijetno praznovanje. Srečanje z njimi je bilo prav prisrčno.

V jeseni so za članstvo organizirali izlet v bolnico »Franjo«. Dasiravno je bila večina članov tudi že po večkrat v »Franji« se je izleta udeležilo veliko članov, saj obisk tega veličastnega zgodovinskega kraja iz NOB naredi na vsakega človeka vedno znova močan vtis. Ogleдали so si še Muzej v Idriji.

Krajevna organizacija ZB NOV Škofja Loka prireja vsako leto piknik. Tako so se tudi lani zbrali na tovariškem srečanju. Ob dnevu mrtvih so ob spominskih obeležjih prižgali svečke in jih okrasili s cvetjem.

M. B.

Vrhpolje pri Moravčah

Cicibani so postali ponirji

Kot povsod v naši domovini so tudi na Vrhpolju pri Moravčah slovesno proslavili 29. november dan republike. Bogat kulturni program so pripravili pionirji iz podružnične šole in pevci KUD »Tine KOS« iz Moravc.

Posebno prisrčen in slovesen je bil sprejem 11 cicibanov v Pionirsko organizacijo »Slavka Slandra« podružnične šole Vrhpolje.

Zelo ponosni so bili, ko so po zaobljubi prejeli iz rok starejših pionirjev pionirske simbole: ka-

pe z značkami, rdeče rutice in izkaznice. Nadvse prijetno so bili presenečeni ob slikanici Pionirka sem, pionir sem, ki jo je prav tako dobil ob sprejemu vsak ciciban, ki ga bo vedno spominjala na ta dogodek.

JOŽE NOVAK

IZOLA

Odkrili spomenik

Pred osnovno šolo v Izoli so 27. novembra 1981, odkrili doprni kip tržaški prvoborki Vojki Smuc. Slovesnosti so se udeležili številni njeni soborci iz tretje prekomorske udarne brigade z obeh strani meje, predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz Izole in Obale in predstavniki šole Narodnih herojev iz Knina, kjer je Vojka padla. Ob tej priložnosti so podpisali tudi listino o pobratenju izolske in kninske šole.

Spomenik je po krajšem kulturnem programu odkril prvi komandant partizanskega tabora Gravina in prvi komisar tretje prekomorske udarne brigade France Hočevar.

V veliki dvorani šole, ki nose njeno ime je bila potem kulturna prireditev. Navzoče so pozdravili France Hočevar v slovenščini in Giuseppe Debernardi v italijanščini in ranavetelja kninske ter izolske osnovne šole. Predsednik OS Bruno Podreka pa je podelil visoka odlikovanja revolucionarjem iz Izole.

V kulturnem programu so sodelovali pionirji iz kninske in izolske šole.

V avli osnovne šole v Izoli pa je bila na ogled razstava »Artilerijska brigada četrte armade«.

ALBERT KLUN

KRANJ

Borci in mladina

Poleg nadaljnega sodelovanja v družbeno političnih organizacijah, v SLO in v javnem življenju so borci krajevne organizacije Zlato polje v Kranju na svoji lanski volilni skupščini v svoj program vnesli tudi tesnejše stike z mladino. Kot je to nalogo obrazložil predsednik Ivo Čerin naj bi skupno z mladino načrtovali razne izlete, skupne družabne večere, piknike in podobno. Že doslej je bila praksa, da je bil na izlete borcev povabljen tudi predstavnik mladine. Toda vnaprej naj bi skupno z mladino oblikovali razne programe tako, da bi mladina ne le »predstavnik« v širšem smislu prevzela posamezne naloge in se tako aktivno vključila v sodelovanje z borci.

Glavni cilj tega naj bi bil iskati in najti oblike učinkovitejše povezave borcev z mlado generacijo in na poljudni način in ne le zgolj predavateljsko po šolah, seznanjati mlade z revolucionarno preteklostjo in tako prenašati na mladi rod vsaj delček tistega samoodrekanja, tiste ljubezni do domovine in tistega tovarišstva in humanizma, ki je bil svojčas tako značilen. Vsekakor veliki cilj!

KAREL MAKUC

NOVA GORICA

Niso jih pozabili

Mladina krajevne skupnosti Grčna, Nova Gorica, je konec decembra skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami pripravila srečanje starejših občanov.

Predstavniki Zveze socialistične mladine Harij Uršič je v govoru poudaril, da so to srečanje pripravili zato, da bi se vsaj skromno obdolžili za vse, kar so borci in drugi krajanji naredili za našo družbo in za sočloveka. Prav ti ljudje so v mladih letih prestali grozote prve svetovne vojne, preživeli veliko bedo in zatiranje pod fašizmom, sodelovali v NOB in vsa povojna leta so nosili bremena obnove. Tega se vsi zavedamo in naša družba ne bo pozabila nobenega, ki je prispeval svoj delež zato, da nam je danes lepo in da bo prihodnost naših potomcev še lepša.

Srečanje starejših občanov je bilo hkrati srečanje učencev in učiteljev osnovnih šol »Milojke Štrukelj«, Ob Kornu, Kozare in cicibanov VVZ Najdihojca iz Nove Gorice. S svojim izredno pestrim programom, ki je bil kot nekakšen živ šopek voščil, so s petjem, z ritmiko in igro pričarali novoletno razpoloženje.

Ob zaključku proslave se je zahvalil vsem nastopajočim in njihovim učiteljem, vzgojiteljem, predsednik skupščine KS Grčna, Marjan Koradin. Vsem vabljenim krajanom pa je zaželel zdravja in da bi bili kar se da trdni, vedri, zadovoljni in ponosni na svoje uspehe.

VIDA BLAŽKOVA

SLOVENJ GRADEC

Nesorazmerje

V resoluciji o politiki izvajanja družbenega načrta občine Slovenj Gradec za obdobje 1981-1985 so v letu 1981 predvideli 1,4 odstotno rast zaposlovanja. Iz letnih načrtov vseh nosilcev planiranja pa je izhajalo celo 2,8 odstotno povečanje zaposlenih. Rezultati v prvih devetih mesecih lanskega leta pa kažejo, da je razkorak med načrtovano in dejansko rastjo zaposlenih velik. Za občino kot celoto lahko rečemo, da je zaposlovanje praktično zaostajalo. V gospodarstvu se je zaposlenost zmanjšala za 0,5 odstotka, v negospodarstvu pa se je povečala za 2,6 odstotka, kar je v nasprotju z resolucijskimi načeli. Negativne razlike v gibanju zaposlovanja med gospodarstvom in negospodarstvom bi bile še večje, če h gospodarskim organizacijam ne bi šli bank, kamor spadajo po uradni razvrstitvi, čeprav jih pri vseh drugih analizah štejejo med negospodarstvo.

ADOLF ANKON

PETAJNCI

Zasadili spominski drevesi

Borci Istrskega odreda, ki so bili na zdravljenju v Radencih, so decembra v Parku spominov v Petajncih zasadili dva hrasta v spomin na grozote in trepenje brkinskih ljudi.

V Parku spominov na grozote druge svetovne vojne je danes zasajeno že več kot stodvajset dreves in rastlin z bojišč zadnje vojne od Hirošime do Norveške ter iz naše domovine. Vsako drevo ali rastlina ima napis, kdo ga je zasadil in zakaj so ga posadili v tem parku.

MILAN CIRK

Seja RO ZZB NOV Slovenije

V torek, 19. januarja 1982 bo v veliki dvorani skupščine občine Ljubljana Vič-Rudnik (Trg MDB 7) v Ljubljani 9. seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Obravnavali bodo notranja in zunanja aktualnopolitična vprašanja, kadrovske priprave na letošnji jugoslovanski borčevski kongres ter še sto skupščino ZZB NOV Slovenije, akcijski program RO ZZB NOV Slovenije za to leto, predlog finančnega načrta RO ZZB NOV za leto 1982 in ocenili proslave ter druge manifestacije v letu 1981 in izhodišča za program letošnjih proslav.

25. jubilejne prireditve »Po stezah partizanske Jelovice«

Počastitev junakov

»V pohodu na smučeh pripravljeni na boj, razvijamo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti – največje pridobitve NOB, po poteh heroja Kebeta, po stezah in gozdovih Jelovice obujamo spomine na NOB in razvijamo njene tradicije, v naravi krepimo svoje moči in spoznavamo domovino, junaški boj cankarjevcev je ponos najmlajših,« to so gesla pod katerimi bodo letos potekale spominsko športno-rekreativne prireditve »Po stezah partizanske Jelovice«, ki bodo 10. januarja letos v Dražgošah. Prireditve bodo namenjene 40. obletnici legendarne dražgoške bitke in zaključek proslav ob prazniku občine Škofja Loka.

Poleg tega pa bo še več drugih prireditev za rekreativce. Odpravili se bodo po poteh Cankarjevega bataljona od Pasje ravni do Dražgoš. Prav tako bodo obudili steze prvih partizanov od Soteske preko Jelovice do Dražgoš. Oživila bo pot heroja Iva Slavca-Jokla od Stražišča preko Čepulj do Dražgoš. Iz Škofje Loke in Križne gore bodo odšli na pot pohodniki in oživeli spomin na Škofjeloški odred. Spomnili se bodo tudi Otona Vrhunca-Blaža na poti od Selc do Dražgoš. Pohodniki se bodo spomnili tudi herojev Staneta Žagarja, Jožeta Gregorčiča in Antona Dežmana-Tončka. Prvi pohod bo potekal od Rudna do Dražgoš, drugi pa od Kroke mimo Jamnika do Dražgoš.

Vsi udeleženci teh spominskih prireditev se bodo zbrali ob 12. uri v Dražgošah, kjer bo pred spomenikom osrednji kulturni program. Prav tako pa bodo objavili uradne rezultate športnih tekmovanj.

Prireditve v Dražgošah se bo tako, kot vsa leta doslej udeležilo veliko število tekmovalcev, pohodnikov in obiskovalcev. Na njih se bodo srečali udeleženci bojev med NOB in mladina. Brez dvoma bo to znova priložnost, da se mladi seznanijo s tradicijami naše revolucije in njenimi ideali ter jih sprejemajo za svoje.

Popravek

V 50. številki glasila TV-15 z dne 17. decembra 1981 je objavljen moj prispevek Celje – Spet so povabili borce.

Za se je v besedilu pojavila napaka, ko je v 16. vrstici navedeno: »Mladim je povedal Rudolf Uršič, kako so takrat imeli običaj...«

Dejansko pa je to povedal Ludvik Pregl.

Mladim gimnazijcem je pripovedoval tovariš Ludvik Pregl tudi o običaju sojenja pod murvo.

RUDOLF URŠIČ

Vabila

Vabimo borce Gubčeve, Cankarjeve, 12. in 15. SNOUB, 1. slovenske artilerijske brigade, jurišnega bataljona in borce štabnih enot 15. udarne divizije NOVJ na tovariško srečanje, ki bo v soboto, 16. januarja ob 15. uri v domu JLA v Ljubljani.

Odbor

Borci 9. SNOUB Miloša Zidanskega se bodo zbrali na slovesnosti ob 38. obletnici ustanovitve naše enote, ki bo 9. januarja 1982 ob 10. uri v Mariboru.

Zbor borcev in tovariško srečanje bo skupaj z vojakmi in starešinami JLA v vojašnici Franca Rozmana-Staneta.

Vabljeni so vsi borci 9. SNOUB in Pohorskega odreda.

Odbor 9. SNOUB Miloša Zidanskega in Pohorskega odreda

Ob 40. obletnici ustanovitve 1. dolenjskega bataljona, ki bo spomladni letos, pripravlja odbor skupnosti borcev bataljona srečanje preživelih borcev.

Odbor rabi osnovne podatke, vsaj sedanjí stalni naslov, da bi na srečanje lahko povabil vse preživeli borce. Zato prosimo vse borce, ki so prišli v bataljon do 9. maja 1942, da pošljejo tajniku odbora svoj naslov z osebnimi podatki. Odbor bo potem poslal vsem borcem tudi anketni list za evidentiranje borcev skupnosti 1. dolenjskega bataljona.

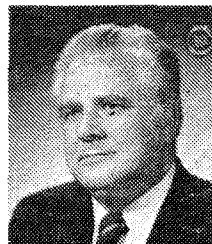
Naslov tajnika: Drago Suhi, Strelška 1, 61000 Ljubljana.

Odbor bataljona

Jakob Obid

Na pokopališču na Bukovem smo oktobra pokopali Jakoba Obida. Kot mlad fant je bil mobiliziran v avstrijsko vojsko in leta 1916 so ga poslali na Soško fronto kjer je bil ranjen in ostal je sto odstotni vojaški invalid. Bil je najstarejši član ZB Bukovo.

Anton Končan-Lipe

Tovariš Anton Končan-Lipe, rezervni polkovnik in nosilec partizanske spomenice 1941 je umrl pred letom dni. Rodil se je v Tomačevem pri Ljubljani. Ze v mladih letih je spoznal izkoriščanje in težki položaj delavca, zato se je vključil v napredno mladinsko gibanje in postal član Svobode. Po razpadu stare Jugoslavije se je vključil v organiziran odpor proti okupatorju. Ko je njegovo aktivno delo na terenu postalo nevarno je odšel v partizane v 1. slovensko brigado - 2. grupo odredov. Svoj prvi ognjeni krst je doživel v borbi na Jančah. Kasneje je bil borec Gubčeve brigade, kjer je že kot prekaljen borec sodeloval v napadih na prve utrjene belogardistične in italijanske postojanke Ajdovec, Dob, Žužemberk... Njegova borbeni pot se je nadaljevala po borbi v Jelenovem žlebu v zaščitne enote vojnopolitičnega vodstva do obveščevalnega oficirja v enotah slovenske divizije KNOJ. Tudi po osvoboditvi je ostal v enotah KNOJ in kasneje v organih za notranje zadeve. Bil je zaveden in poštven tovarš.

Janez Pazlar

V Zgornjih Gorjah smo se poslovili od Janeza Pazlarja iz Spodnjih Gorij. Rodil se je leta 1913. Zaradi njegovega naprednega mišljenja ga je okupator preganjal. Zaprt je bil v taboriščih St. Vid, Begunjah, Reichenau in Kravst v Spitalu. V NOV je stopil leta 1945. Po končani vojni se je aktivno vključil v obnovo domovine. Prejel je več odlikovanj.

Janez Mlakar

Avgusta smo se član ZB NOV Smolnik-Fala in občani ter številni Rušani poslovili na pokopališču v Rušah od borce Janeza Mlakarja. Komaj 16 let star se je vključil v NOB. Postal je borec Šerčerjeve brigade ter kasneje Bračičeve brigade. Bil je ranjen. Kot hraber borec je bil sprejet v SKOJ in pozneje v ZKS. Prejel je odlikovanje za hrabrost.

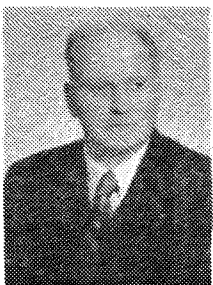
Slavka Zaletel

V začetku novembra smo se na pokopališču v Biljani v Goriških Brdih poslovili od aktivistke in družbenopolitične delavke Slavke Zaletel iz Drnovka. Rodila se je leta 1921 v Tupelčah na Krasu. Za NOB je začela sodelovati leta 1942, septembra leta 1943 pa je postala obveščevalka in kurirka za enote 30. divizije NOV na območju Krasa, Goriških Brd in Trnovske planote. Ostala nam bo v lepem spominu.

Ivan Nemanič-Zan

Rodil se je pred 72 leti v Ameriki. S starši se je preselil v Belo krajino v vas Trnovce. V začetku leta 1941 se je priključil prvemu članom OF v Metliki in v svoji okolici. Raznašal je literaturo po vaseh in sodeloval z organizatorji upora proti okupatorju. Koncem leta 1941 je postal sekretar terenskega odbora OF. V začetku zime 1941-42 je bil ustanovljen rajonski komite KPS in OF za Suhor in okolico, kjer je Zan opravljal delo referenta za gospodarska vprašanja. V KP je bil sprejet julija 1942. leta. Istega leta so bili na celotnem terenu pod Gorjanci osnovani zaščitni in terenski vaški OF. V vseh teh odborih je vestno izpolnjeval svoje naloge. Prejel je več odlikovanj in bil nosilec partizanske spomenice 1941. Pokopali smo ga julija na pokopališču v Rosalnicih.

Franc Jeram

Na pokopališču v Prvačini smo se oktobra poslovili od Francja Jerama. Rodil se je leta 1917 v Jesenicah pri Cerknem. Leta 1938 je bil vpoklican v italijansko vojsko in poslan v Afriko. Priključil se je preko morskimi brigadi in kot borec 1. tankovske brigade prehodil dolgo bojno pot do končne zmage. Bil je dvakrat odlikovan.

Janez Zalokar

V 76. letu starosti je umrl Janez Zalokar iz Sp. Gorij. Njegov dom je že v letu 1941 nudil pomoč prvoborcem. V NOV je stopil leta 1944 v minersko četo Gorenjskega odreda, pozneje v obveščevalno enoto Triglav na Pokljuki. Bil je odlikovan. Pokopali smo ga v Zg. Gorjah.

Benedikt Žagar

V 81. letu starosti je umrl Beno Žagar. Bil je predvojni komunist. Okupator mu je s pomočjo domačih izdajalcev kmalu prišel na sled in ga začel preganjati vse do aretacije. Skupaj z ženo so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. Po osvoboditvi je bil aktiven družbenopolitični delavec. Pokopali smo ga na mežiškem pokopališču avgusta.

Franc Petek

Na pokopališču v Kresnicah smo pokopali 82-letnega Francja Petka, kmeta iz Kresniškega vrha. Njegova hiša je bila vedno odprta partizanom. Organiziral je številne akcije za zbiranje hrane in bil referent za gospodarstvo. Skrival in prevažal je ranjenec. Za zasluge in uspešno delo je bil odlikovan.

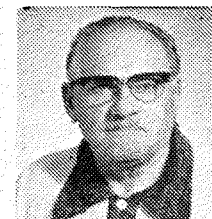
Anton Kranc

Avgusta smo se na hotiškem pokopališču poslovili od Tona Kranca iz Ribč. Rodil se je leta 1910. V letu 1943 se je pridružil NOV. Po osvoboditvi je neutrudno delal, za svoje delo je bil odlikovan.

Terezija Grom

Od 81-letne Terezije Grom smo se poslovili na vrhiškem pokopališču. Bila je napredno usmerjena in aktivno sodelovala z NOG. Leta 1942 je njen starejši sin stopil v vrste osvoboditeljev in padel za svobodo. Tudi po vojni je bila aktivna družbenopolitična delavka.

Avgust Dugulin-Maks

Oktobra je umrl predvojni revolucionar, komunist, borec NOB po osvoboditvi pa poštven tovarš Avgust Dugulin-Maks. Rodil se je v Škrbini na Krasu leta 1905. Že od leta 1926 je sodeloval s sekretarjem KP za Goriško in leta 1931 postal njen član. Bil je soorganizator partijske celice v Škrbini in njen prvi sekretar, kasneje je postal član rajonskega komiteja KP za Kras. Ob množičnih aretacijah komunistov v letih 1939-41 je skupaj z Leopoldom Štolфом organiziral Rdečo pomoč za aretirane tovarše in njihove družine. Leta 1941 je začel organizirano aktivno delo v OF in KPS na Krasu. Istega leta se je udeležil prvega sestanka aktivistov OF za Primorsko na Kremencah nad Renčami, leta 1942 partijske konference na Skalnici nad Novo Gorico in prve pokrajinske konference KPS za Primorsko na Vrhu pri Braniku. Leta 1944 je bil izvoljen v PNOS za Primorsko in že istega leta je prevzel dolžnost predsednika komisije za ugotavljanje vojnih zločinov. Po priključitvi Primorske k matični domovini je Maks opravljal vrsto odgovornih dolžnosti vse do upokojitve. Za svoje zasluge je prejel več visokih državnih odlikovanj in priznanj in je bil nosilec partizanske spomenice 1941.

Franc Golob-Januš

Mnogi borci Tomšičeve brigade se po dveh mesecih ne morejo verjeti, da so za vedno izgubili iz svojih vrst Francja Goloba-Januša, enega najprizadevnejših zbiralcev podatkov o padlih, umrlih in preživelih borcih te elitne partizanske enote. V času največjega ustvarjalnega zanosa ga je 3. oktobra 1981 zadela srčna kap. Franc Golob-Januš se je rodil 22. januarja 1913 v Škofji Loki. Mater je izgubil pri petih letih, po osnovni šoli pa se je pri očetu izučil kovaške obrti. Leta 1938 se je zaposlil kot železniški premikalec v Začetu, kjer je od začetka okupacije začel aktivno delati za osvobodilno fronto, aprila 1942 pa je postal kandidat komunistične stranke. Kmalu za tem je odšel v enote 2. grupe odredov, nato v zaščitno enoto Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, 12. decembra 1942 pa v 2. bataljona Tomšičeve brigade. Tu je bil dolgo časa kuhar, potem vodnik in politdelegat vođe, politični komisar čete, od 9. junija 1944 pa politični komisar 3. bataljona Tomšičeve brigade. Končno je aprila 1945 postal politični komisar zaščitnega bataljona štaba 4. operativne cone. Ranjen je bil dvakrat, posebno hudo 12. septembra 1944 ob zavzetju Letuša.

Po osvoboditvi se je znova zaposlil pri železnici. Ves čas je bil politično izredno dejaven, poštven tovarš. Bil je sekretar komitejev na železnici in na okraju, član komitejev v občini in mestu Ljubljani, sindikalni delavec, predsednik borbevalskih in invalidskih združenj, član raznih komisij in podobno, skratka človek, ki mu ni bilo nobeno delo za skupni blagor pretežno. Ob vsem tem je izžareval svoj pravi proletarski in ljudomilni značaj ter enakopravnost za pravičnost. Prav zaradi tega ga težko pogrešamo in še dolgo ga bomo pogrešali.

Franjo Modrej

Septembra smo se na mežiškem pokopališču poslovili od Francja Modreja, rojenega leta 1898. Vse od ustanovitve organizacije vojaških invalidov je bil izredno aktiven kot blagajnik. Bil je aktiven tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah.

PRAVNI SVETOVALEC

Ž. G. T.

Vprašanje: Ali je oporoka, ki ni sestavljena na sodišču, veljavna in ali se oporoka lahko prekliče.

Odgovor: Za veljavnost oporoke ni nujno, da je sestavljena na sodišču. Oporoka je veljavna, če jo je oporočitelj lastnoročno napisal in podpisal, lahko pa jo napravi tudi tako, da v navzočnosti dveh prič lastnoročno podpiše listino, ki jo je sestavil kdo drug in hkrati pred pričama izjavi, da je to njegova oporoka. Na oporoki se podpiseta tudi prič. Oporoko lahko oporočitelj vselej prekliče, ali v celoti ali deloma, z izjavo, dano v katerikoli obliki, v kateri se lahko napravi oporoka. Pismeno oporoko se prekliče lahko tudi tako, da se uniči, lahko pa tudi z novo oporoko, ki je drugačna od prejšnje.

J. P. B.

Vprašanje: V letu 1942 sem bil osem mesecev v zaporu zaradi suma, da sodelujem z OF, nato pa sem bil skoraj eno leto brez zaposlitve, to je do odhoda v partizane. Čas zapora in čas prebit v NOV imam priznan kot posebno dobo, ne pa tudi čas brezposelnosti. Ali imam pravico uveljavljati tudi ta čas v pokojninsko dobo?

Odgovor: Niste navedli, ali ste bili pred aretacijo zaposleni. Če ste bili zaposleni (v delovnem razmerju ali pa če ste opravljali samostojno dejavnost), se vam čas brezposelnosti šteje v pokojninsko dobo. Po predpisih se namreč štejejo v posebno dobo obdobja, ki je bil zavarovanec v razdobju od 6. ali 1941 do 15. maja 1945 izven delovnega razmerja, med drugim, če je bil odpuščen zaradi antifašističnega in patriotskega stališča ali zaradi nacionalne ali verske pripadnosti ali če je iz teh razlogov sam zapustil delo, če mu je delovno razmerje prenehalo zaradi tega, ker je moral v splošnem preganjanju zaradi antifašističnega stališča ali nacionalne, rasne ali verske nestrpnosti zapustiti stalno bivališče ali če je bil po odločbi okupacijsko-kvislinškega organa upravno upokojen.

Vprašanje: Kot invalid se ne strinjam z oceno invalidnosti in bi rad začel postopek pred sodiščem, v katerem bi zahteval, da strokovna institucija oceni mojo invalidnost, bojim pa se stroškov, ki bi v zvezi s tem nastali, če s predlogom ne bi uspel. Ali lahko zahtevam oprostitve teh stroškov?

Odgovor: V sklepu o ustanovitvi, organizaciji in delovnem področju sodišča združenega dela pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter starostnega zavarovanja kmetov v SR Sloveniji je v 10. členu izrecno povedano, da udeleženci postopka v nobenem primeru niso dolžni trpeti stroškov skupnosti v postopku pred sodiščem kot tudi ne stroškov izvedenstva za oceno invalidnosti. To pomeni, da je ves postopek pred omenjenim sodiščem za udeležence brezplačen in da niso dolžni povrniti stroškov raznih preiskav in pregledov niti takrat, ko se pokaže, da njihovi predlogi niso bili utemeljeni. Stroškov se vam torej v vašem primeru ni treba bati, seveda pa bo sodišče samo odločilo, ali je v tem primeru potrebno zahtevati ponoven zdravniški pregled.

R. F. Ž.

Vprašanje: V kratkem se bom upokojil in zato zbiram potrebno dokumentacijo. Delovna organizacija, v kateri sem bil prej zaposlen, nima vseh podatkov o osebnih dohodkih od 1966. leta dalje, ampak šele od 1. 1969. Ali bom zaradi tega prikrajsan pri pokojnini?

Odgovor: Brez potrebe si delate skrbi, saj se pokojninska osnova izračuna na podlagi desetletnega poprečja osebnega dohodka v zadnjih desetih letih pred uveljavitvijo pravice do starostne pokojnine. Če pa bi bilo za vas ugodnejše, bi se pokojninska osnova izračunala na podlagi poprečja osebnih dohodkov, ki ste jih imeli v katerikoli zaporednem obdobju po 1. januarju 1966 leta. Zelo malo je verjetno, da bi bila za vas ugodnejša osnova, izračunana v desetih letih od 1966. leta dalje, zato ni nič hudega, če ne morete poskrbeti za podatke o višini osebnih dohodkov v tem obdobju. Zadostovali bodo podatki od 1. januarja 1969 dalje.

Mato Utović

Mauthausen –
nacistični pekel

4

Poceni delovna sila je omogočala nacistični Nemčiji zelo ugodne pogoje pri graditvi industrijskih in drugih objektov. Zgradili so posebne tovarne vojne industrije, ki so bile skrite globoko pod zemljo in varne pred zavezniškim letalstvom. Zelo spretno so izrabili tudi gozdove in griče v neposredni bližini Mauthausna. Materiale, ki so jih pripeljali z vlaki so morali taboriščniki v teku prenesti na svojih plečih. »Los, los! Für den Sieg!« – to je bilo nacistično geslo. Štirje taboriščniki so bili razporejeni k eni tračnici, štirje k hrodu, eden k vreči cementa... Los, Los! Nič ni smelo pretrgati peklenškega delovnega tempa. Vreme ni igralo nobene vloge. Če je pripekalo sonce, nas je žgalo v hrbte, če je padal leden dež, nas je neusmiljeno mrazilo. Težko je reči, v katerem času je bilo huje, v soncu ali dežju. Ko smo prišli v KT Mauthausen, smo delali 66 do 72 ur na teden. Efektivnega dela je bilo 54 do 60 ur, ostalo je odpadlo na prihode in odhode z dela ter za zборе v taborišču. Do jeseni 1943 smo delali tudi v nedeljo dopoldne.

Na karantenskem bloku 17

Že tretjega dne, ko smo prišli na karantenski blok 17, so nas nagnali na delo v rusko taborišče. Začelo se je z jutranjim apelom. Blockführer je preštel vse razvrščene in ponoči umrle internirance ter primerjal stanje s spiskom, ki ga je imel v roki. Nato je padlo rezko povelje: »Mützen ab! – Čepice dol!« Slabo se je godilo vsem internirancem in posamezniku, ki je pri tem zamujal in motil skladnost odkrivanja čepic. Pozneje so morali ure in ure vaditi, da je šlo brez zatikanja.

Po končanem apelu je zadonelo po mikrofону upovelje: »Arbeitskommando formieren!« – »Postavite se v delovne enote!« Kapoji in njihovi pomočniki so začeli na ves glas histerično kričati v vseh jezikih: »Los, Los... Bistro! Rapido!« Ob tem tuljenju so se oblikovale naša in druge delovne skupine. Za kapoja naše delovne skupine je bil določen Georg Schmidt, o katerem smo takoj zvedeli, da je množični morilec, ki ubije vsak dan po kakšnega interniranca. »Bo kar bo,« nas je tolažil Prlek, ki je prišel k nam z Borla.

Delovne skupine so v kolonah odhajale skozi glavni vhod iz taborišča. Na čelu vsake kolone je korakal kapo s svojimi pomagači. Pred našo je ponosno korakal Schmidt in rezko odšteval: »Links – zwei, drei... und vier... links und links...« Pri glavnem vhodu je stala skoraj vsa esesovska elita. Ponižno in strumno smo morali pozdraviti uniformirane »nadljude«: »Mützen ab – čepice dol!« Vsa pokrivala taboriščnikov so hkrati zletela z glav, kot da bi jih snela neka nevidna mehanična sila. Kot progasta kača, ovita v lev zebrazto sivih cap, je dolga kolona zavila navzdol po strmini. Posebnih oboroženih spremljevalcev ni bilo, ker smo delali znotraj trdnj sklenjenega stražarskega obroča, ki je bil postavljen že zdavnaj pred našim prihodom.

Niže na skalnati ploščadi smo se morali med ogromnimi skalami ponovno razvrstiti, da so nas lahko spet preštevali. Potem so nastopili kapo Schmidt in njegovi pomočniki. Nekateri so imeli v rokah gumijevke, drugi kose telefonske žice, tretji ročaje lopat. Takšni »pripomočki« so bili njihovi »tolmači« pri razporejanju dela. Najprej so popisali številke taboriščnikov, ki so jih nameravali ta dan v ruskem taborišču likvidirati. Potem se je s hripavim glasom zadril Georg Schmidt: »Los, los! Die Facharbeiter austreten! – Kvalificirani delavci naprej!«

Ko so kvalificirani delavci izstopili, so najprej popisali številke kovinarjev, ključavničarjev, livarjev in drugih poklicev, ki so jih Nemci nujno potrebovali v obratih vojne industrije. Številke popisanih so izročili »komandoführerju«, ki jih je takoj poslal v glavno pisarno, kjer so pripravili predlog za premestitev takšnih delavcev. Pri takšnem prijavljanju je nastalo veliko tveganih odločitev. Kdor je bil prebrisan, se je prijavil za kvalificiranega delavca, čeprav to ni bil. Takšni so namreč prišli v razne delavnice, kjer je bilo delo nekoliko lažje, razmere pa znosnejše. Tvegal je seveda, da ga odkrijejo, toda ponavadi je naletel na veliko solidarnost ostalih taboriščnikov v teh delavnicah, ki so ga prikrivali in mu pomagali, da se je hitro priučil novemu delu. Če je prišel po naključju v mizarsko delavnico, je skraja samo držal deske, pri tesarjih prenašal tramove, pri zidarjih pa vozil samokolnico.

Ko je bila opravljena razporeditev strokovnih delavcev, so iskali prostovoljce za težko delo. Zanj se je prijavilo le malo taboriščnikov. Kdo neki bi hotel v Mauthausnu težko delati? Potem so iskali prostovoljce za lahko delo. Ob tem pozivu je nastalo veliko prerivanje, ker je hotel biti vsak razvrščen na lažje delo. Toda poziv se mi je že prvi hip zazdel kot prevara, zato nisem izstopil iz vrste, čeprav me je sprva močno zamikalo. Za rokav me je tudi potegnil Jurij Simonič iz Markovec pri Ptuj in mi pomenljivo pomežiknil. Ker je bil Jurij že drugi v Mauthausnu, sem takoj dojel, da se za tako imenovanim »lažjim delom« skriva past.

Ves čas, dokler je trajalo popisovanje, se je kapo Schmidt sprehajal pred našimi vrstami in hinavsko nasmihal. Mudilo se mu ni nikamor, le da je lahko na veliko preklinjal in nas psoval. Ko je bilo prijav konec, so nas, ki se nismo prijavili za nobeno delo, nagnali k nakladanju vagončkov. Nekateri so dobili krampe in jeklene kline, s katerimi so morali razbijati kamenje, drugi lopate za nakladanje drobirja na samokolnice, tretjim so dali lesena nosila, da so prenašali kamenje. Kdor je bil brez orodja, je moral z golimi rokami nakladati kamenje na vagone. Šele ko je delo steklo, je stopil kapo Schmidt k skupini, ki se je prijavila za lažje delo: »Los, los!« se je zadril. »Nosili boste najtežje kamne!« Tako so prostovoljci za lažje delo dobili ta dan najtežje delo. Prostovoljcem za težko delo pa je Schmidt dodelil lahko delo pri pospravljanju delavnice in pometanju delovišč. Zdaj sem povsem razumel namig tovariša Jurija Simoniča.

Nobeno delo v ruskem taborišču ni bilo lahko. Za to so predvsem poskrbeli kapojevi pomočniki. Hodili so med nami, nas topli in kričali svoj večno ponavljajoči se: Los, los, los... V letu 1942 je bilo na delovišču huje kot v norišnici, saj nisi vedel, kdo kriči in kdo koga tepe. Taboriščniki smo vedeli samo to, da moramo delati in se varovati, da nas kapo s svojimi pomočniki ne pohabi ali ubije. Bili smo pač – številke. Kapoji in esesovci so bedne številke pretepali z rokami, gumijevkami, puškami in brcali s težkimi okovanimi škornji. Pogosto smo med tepežem padali drug čez drugega. Nekateri so med delom poskušali zamenjati slabo delovno mesto za boljše, zato so neprenehoma tekali eni sem drugi tja. Kapoji pa so dobro poznali svoje številke – delavce, zato so hitro polovili selivce. Vsak selivec je dobil z bikovko – petindvajset krepko odmerjenih udarcev. Pri tem je moral nesrečnež po nemško na glas odštevati udarce. Če se je zmotil, so začeli znova. Kdor je izgubil zavest, so ga polili z vodo, nato pa dokončali z vsemi udarci.

Med delom smo od časa do časa slišali posamične strele. Prav kmalu smo spoznali, da pomeni vsak strel – eno človeško življenje manj. Esesovski stražarji, ki so se med svojim stražarjenjem pogosto dolgočasili, so si večkrat izmišljali svoje zabave. Ena takšnih »zabav« je bilo streljanje taboriščnikov »na begu«. Esesovec je na primer vrgel svojo čepico čez stražarsko črto, nato pa ukazal najbližjemu taboriščniku, naj gre ponjo in jo pobere. Če se je taboriščnik obotavljal, ga je ustrelil zaradi nepokorščine, če pa je skočil po čepico, je nevede prestopil stražarsko črto... Esesovec ga je hladnokrvno ustrelil v hrbet.

Se nadaljuje

Brošura Mladina in kultura v okviru knjižnice
ABC

Ne samo simpatično splošni

V novembru lani je bil kulturni plenum ZSMS in dejavnosti mladih na področju kulture. Kulturni plenum pomeni del prizadevanj mladinske organizacije v Sloveniji, da bi se v večji meri kot doslej ustvarjalno in kritično soočili s pglavlnimi vprašanji in problemi jugoslovanske socialistične družbe, da bi stopili z ravni deklarativnih opredelitev in abstraktnih usmeritev na raven izražanja svojega specifičnega odnosa do revolucionarne prakse, specifičnega v vsem tistem, kar opravičuje obstoj mladinske organizacije kot posebne družbenopolitične organizacije. V tem smislu se kulturni plenum povezuje z nekaterimi akcijami, ki jih je mladinska organizacija vodila v zadnjem obdobju, na primer problemska konferenca o družbenoekonomskem položaju mladih in obravnava srednjeročnih planskih dokumentov, akcija o stanovanjski problematiki, štipendiranju itd. To pomeni, da nobenega koščka našega življenja ne moremo obravnovati ločeno od družbenoekonomskega položaja delavskega razreda, torej tudi kulture ne. »Ne smemo se zadovoljiti z oceno količinske razprostranjenosti kulturne ustvarjalnosti mladih, z naštevanjem prostorskih in finančnih problemov, ki tarejo mlade ustvarjalce, in z oblikovanjem organizacijskih napotil,« je poudaril Mile Šetinc z RK ZSMS na plenumu. »To gradivo, samo po sebi sicer potrebno in koristno, bi namreč pomenilo siromašno podlago za opredeljevanje odnosa mladinske organizacije do kulture, če bi pri obravnavi vseh širših vprašanj kulture in kulturne politike ostali nedorečeni, oziroma simpatično splošni.«

Številne razprave, stališča in sklepi s kulturnega plenuma so zbrani v brošuri Mladina in kultura, ki jo je izdala RK ZSMS v zadnjem mesecu lanskega leta.

Najprej se pojavi vprašanje, kaj kultura sploh je, saj se pojavljata dve splošni opredelitvi. Po prvi je kultura najširše pojmovanje človekovega delovanja, duhovna in materialna ustvarjalnost, torej vse, kar se nanaša na intelektualno, etično, fizično, celo tehnično izkušnjo človeka, celotno prostrano polje človekovega delovanja. Kultura je zbir ustvarjalnih vrednot, kot tudi ustvarjanje novih, istočasno je sprejemanje in dajanje. Druga opredelitev pa se vidi v pojmu kultura samo kulturne dejavnosti, posebej v kulturnih ustanovah in organizacijah. Ta opredelitev je tesno povezana s teorijo in prakso ta-

koimenovane demokratizacije kulture, ki poteka pod parolo »približevanje kulturnih dobrin prave in višje kulture najširšim množicam«. Tako opredelitev v veliki meri prevladuje tudi pri nas, kljub drugačnim deklarativnim opredelitvam.

Morda so zanimivi podatki o kulturni aktivnosti Slovencev leta 1980, ki jih je dala raziskava: 44 odstotkov anketiranih Slovencev sploh ne bere nobenih knjig, 84 odstotkov jih ne obiskuje knjižnic, 29 odstotkov jih doma nima nobene knjige, samo 5 odstotkov jih redno obiskuje solistične, zborovske in komorne koncerte, skoraj 90 odstotkov jih ne obiskuje galerij in muzejev, 76 odstotkov jih nikoli ni kupilo nobenega likovnega dela.

Mladinska organizacija ima v kulturnih skupnostih svoje delegate, ki pa jih doslej ni znala izkoristiti. Naloga mladinske organizacije je zagotoviti vključevanje samostojnih kulturnoumetniških skupin mladih v izvajalske delegacije kulturnih skupnosti in poživiti delo mladih delegatov iz delovnih organizacij in krajevnih skupnosti v delegaciji »uporabnikov« kulturnih dobrin, ki naj bi pripomogli k odpravljanju elementov politike demokratizacije kulture z vključevanjem ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti, kulturne življenja delavstva in »netradicionalnih« kulturnoumetniških skupin mladih ustvarjalcev v finančne in programske dokumente, ki jih sprejemajo kulturne skupnosti.

O punku v naši družbi

Med številnimi temami, ki zadevajo kulturo in mlade, od množične glasbe, punka, aktivnejšega vključevanja akademije za gledališče, radio, film in televizijo v slovenski kulturni prostor, delegatskih odnosih na tem področju, kolektivnosti članov ZSMS, jezikovni kulturi mladih, o delu v šolah, mladih in etnologiji, eksperimentalnem gibanju, inudstrijskem oblikovanju kot relativno mladi stroki itd., so mladi obravnavali tudi umetniške interpretacije NOB. Mlada generacija, ki nima neposrednih izkušenj iz tega obdobja, te interpretacije sprejema na specifičen način.

Kulturni plenum ZSMS ni mogel mimo punka – fenomena množične kulture, o katerem je govora že za vsakim vogalom in katerega napis z velikimi črkami opazimo na marsikateri steni ali plotu. Kolikor so že tla, na katerih se je punk rodil nam

drugačna in tuja, pa je jasno, da je tudi na Slovenskem naletel na plodna tla in se v veliki meri poslovenil. Ravno ta plodna tla in ne kakšne državovarnostne dimenzije pa morajo biti predmet analize mladinske organizacije in drugih družbenopolitičnih organizacij. Pri ocenjevanju tega pojava sta pri nas dve skrajnosti. Prva ga zagovarja in proglašča za razredni boj v glasbi, njegovo revolucionarno vlogo pa vidi v napadanju zmonopolizirane množične kulture, ki »služi prikrivanju resničnosti, ki je je delavec deležen v svojem delovnem procesu« in ki ga v »prostem času rešuje morebitnega razmišljanja o problematičnih družbenih razmerjih«. Podrobnejša analiza ideologije punka pa potrjuje ugotovitve enega od razpravljalcev na kulturnem plenumu, da ga je nevarno strpati v nenevaren koš pubertetniške zaletavosti, vzeti ga za resnega partnerja v diskurzu o politiki pa smešno. Anarhistični elementi v tej ideologiji se namreč iztekajo v nihilizem ali pa v absurde ideje, da se je družba razdelila v dva antagonistična tabora, v dva neposredno si nasprotna razreda – v odrasle in mladino. Pri tem naj bi bila z mladino neločljivo povezana antikonserativnost, s proletariatom kot »potencialnim družbenim zaveznikom« pa korumpiranost. Še bolj nesmiselna je druga skrajnost, ki v punku išče uvožene in socializmu sovražne sile. »Punk je predvsem simptom,« so ugotovili na kulturnem plenumu mladih, »ki kaže na nerazvitost samoupravnih odnosov, družbeno odtujenost, vladavino množične kulture komercialnega tipa, neukovitost našega »abstraktnega idejnopoličnega zargona«, konformizem in karierizem v mladinski organizaciji ter njeno odtujenost od mladih. Naloga mladinske organizacije naj bi bila, da se s konkretno politično akcijo bojuje proti dejanskosti, ki jo v popačeni obliki kaže punkovski simptom, ne pa, da z odporom odtuje punk od mladih.« Igor Vidmar je kot vodja glasbene reprodukcije pri SKUC še posebej poudaril punk rock v glasbi, ki je prisoten v sedanjem življenju mladine. Punk vnaša nove vsebine glede besedil, pa tudi novosti v jezikovnem izrazu. Na svojski način je publiko pritegnil v kreativno ustvarjanje.

Cela vrsta nalog čaka mladinsko organizacijo, če hočemo, da bo kultura mladih in s tem kultura celotne naše družbe takšna, kakršno si želimo.

Živa Drole

Mi vsi smo armada

Armada. Kratka beseda, ki nam veliko pomeni. Mi vsi smo armada. To nam je govoril že tovariš Tito. Za vse fante je obvezno služenje vojaškega roka. V primeru vojne pa bi vsi prišli za orožje in se bojevali proti sovražniku, pa čeprav za ceno naših življenj. Naši borci so bili pogumni do zadnjega, čeprav utrujeni, lačni, ranjeni in premraženi. Mi živimo v svobodni domovini.

V mnogih državah pa še divja vojna. Vsak dan padajo možje, žene in otroci. Čemu vse to? Odgovora ni. Ogromno denarja gre za oborožitev, ljudje pa stradajo, nimajo strehe nad glavo in umirajo. Ne vemo, kaj je lakota, ker imamo vsega na pretek.

Naš Tito nam je vedno govoril, kako moramo biti vsi narodi in narodnosti složni, kako se moramo skupaj bojevati, da bomo uspešni. Želel je, da otroci pogosto mislimo na preteklost in znamo ceniti to, kar imamo danes. Potem nam ne bo težko tega braniti.

RADMAN MIRJAM, 8. b

Babica pripoveduje

Začelo se je takole: Neka dne je babica stopila v sobo, kjer je praded šival slovenske zastave. Za trenutek je obstal, nato pa začel pripovedovati o Slovencih pod italijansko

še mladoletni Radko Bajt. V Cerovem je zastavo izobesil Anton Peršolja. Visele so še na dimniku tovarne v Podgori, na Travniku v Gorici in na lipi v vasi Kozana.

Zaradi zastav so fašisti pobesneli in so aretirali vse tiste, ki so bili osumljeni protifašističnega delovanja. Med njimi je bil tudi moj praded. Večkrat je bil aretiran in zaprt v goriških zaporih, pa tudi potem je bil še pod nadzorstvom v hišnem priporu.

Moj ded je bil že v letih, šibke postave in slabega zdravja. Po poklicu je bil krojač in zato je šival za partizane. V njegovo hišo je prihajal partizan z imenom Vuko, ki je prinašal blago in odnašal sešito obleko v enoto, kateri je pripadal. Tudi moja babica je pri tem pomagala, imela pa je še druge zadolžitve v narodnoosvobodilnem gibanju.

Na žalost moj praded ni dolgo živel v tako zaželeni in s krvjo pridobljeni svobodi, za katero je marsikdo dal svoje življenje. Umrli je že tretje leto po vojni.

HELENA KUŠAR
Gimnazija Koper

Akcija NNP

Zgodaj zjutraj smo se zbrali, se v akcijo podali, v vseh hišah močno smo zvonili, da zaspance bi zbudili.

»Na svoja mesta straže vse, orožje si pripravite! Avioni lete prek neba, domovina je bombardirana.«

»Sanitetna ekipa pozor! Zdaj čaka vas velik napor. Ranjencem nudite prvo pomoč upoštevajte geslo: »V SLOGI JE MOČ!«

Gasilci požar gasijo, ki zajel je domačijo. V glavi jim le ena misel roji: »Požar je treba pogasiti, vaščanom imetje rešiti.«

Alarm doni sredi vasi in srečni smo prav vsi, akcijo dobro smo izpeljali, domovini s tem pokazali, da naš narod čvrst in zdrav, Jugoslavije NE BO IZDAL!

DOLORES MARINKOVIČ, 7. c
PE Franca Kozarja, Hrastnik

Prebrisani Tonček

Dogodilo se je med vojno. Tonček je previdno stopal proti vasi. Nenadoma je zavil v sadovnjak in splezal na hruško. Skril se je v košate veje, polne sladkih in rumenih hrušk. Mimo je prikorakal italijanski vojak in tudi njega so privabile rumene hruške. Odložil je puško in začel tresti drevo. Hruške so se vsule po tleh, z njimi pa tudi Tonček. Zgrabil je puško in jo nameril v vojaka. Ta se je prestrašil in začel bežati. Tekel je, kar so ga noge nesle. Ni si upal ozreti. Tonček pa se je na ves glas smejal. Potem se je s puško na rami odpravil domov. Ponašal se je kot izkušen partizan, saj je dobro posvetil Italijanu. Rad je pripovedoval to smešno in veselo zgodbo.

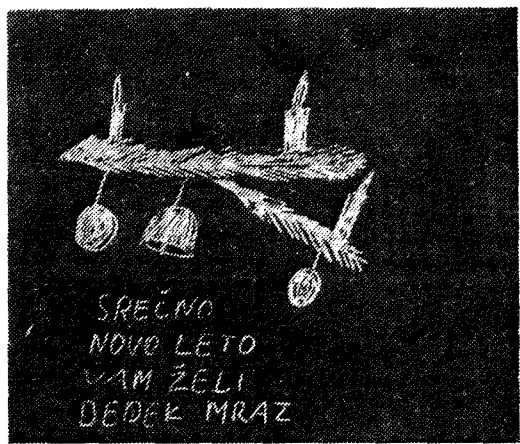
MATEJA ZADEL, 4. r
OŠ Bukovje pri Postojni

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Dobre želje za
novo leto 1982

Dragi naši mladi dopisniki s Primorske, Štajerske, Dolenjske, Gorenjske, Notranjske, vsi, ki ste se nas spomnili z dobrimi željami in prisrčnimi voščilnicami, hvala. Žal ni prostora, da bi vse objavili, pa bodo vaše misli prav tako veljale in nas spremljale skozi leto 1982 v prijetnem občutku, da nihče od nas ni sam, ne mi v uredništvu in ne vi v svojih krajih, raztresenih po Sloveniji. Skupaj bomo močnejši in naša mladinska stran v TV-15 bo v letu pred nami še lepša.

Živa

Člani novinarskega krožka s svojo mentorico iz OŠ Janko Premrl-Vojko v Kopru

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Trgovska delovna organizacija

SOZD
merx
CELJE

»TEKO«

63000 Celje, Gubčeva 2

SE PRIPOROČA ZA OBISK
VSEH POSLOVALNIC V CELJU

PADALCI SO SI SODILI SAMI

16

Narisal in priredil besedilo:
JELKO PETERNELJ

Ko je pred njegovimi nogami eksplodirala bomba je pogoltnil pilulo s strupom, in ker je menil da deluje ta prepočas, si je za vsak primer pognal še kroglo v glavo. Nacistično nasilje nad češkim ljudstvom tudi po 18. juliju ni prenehalo, čeprav je bil Frankov ultimatum uresničen. Karl Hermann Frank ni imel namena izpolniti svojih obljub. Nacisti so pobili še na stotine ljudi.

Na tisoče Čehov, ki so jih bili Nemci obtožili za neposredno ali posredno krivdo pa je v zaporih in koncentracijskih taboriščih čakalo na svoj konec. Medtem so jih zasliševali in mučili. Zlasti krvoločni so bili v primerih, ko so skušali odkriti člane odporne mreže, ki je skrivala padalce. Gestapovci so odrezali z Gabčíkovega in Kubiševega trupla njuni glavi in ju vtaknili v stekleni posodi z alkoholom. Uporabljali so ju za ustrahovanje zaslišanih ljudi zlasti pa žensk.

Potem ko so jih fizično skoraj uničili so jih privlekli v temno sobo pred osvetljeni glavi in v tem peklenem vzdušju nadaljevali zaslišanje. Preiskava se je zavlekla vse do jeseni. Vse člane odporne mreže, ki jih je policija pozaprla so z njihovimi družinskimi člani vred poslali v terezinsko koncentracijsko taborišče v severni Češki, kje so z njimi ravnali izredno kruto. Od drugih taboriščnikov so bili povsem ločeni in so imeli celo drugačno obleko.

Še živi legenda pohorskih gozdov

Ni še dolgo od tedaj, ko sem se mudil na Pohorju in me je spomin na padle tovariše privedel na kraj težke bitke našega bataljona. Tja, kjer je v krvavem preboju poleg več borcev padel tudi politični komisar bataljona Albin Ratajc-Bine.

Spomnil sem se prvih korakov, ki smo jih napravili na pohorskih tleh na kraje, kamor smo prišli s tovariši nadaljevat tisto, kar so začeli borci legendarnega Pohorskega bataljona. Tako smo se morali tudi v tem gorskem svetu, na tem delčku slovenske zemlje bojevati z mnogo močnejšim sovražnikom. Kot ni bilo mogoče osušiti potočkov, ki se vijugajo po pobočjih Pohorja, tako se tudi premočni dobro oboroženi sovražnikovi vojski ni posrečilo uničiti partizanov na Pohorju. Ni dvoma, da tisti, ki se niso bojevali in niso okusili tega trpljenja ne morejo doumeti za kolikšno ceno smo izbojevali svobodo. Sledovi bojov niso več tako vidni.

Toda na borce, tovariše in prijatelje, ki smo jih spoznali v teh najtežjih časih, ki so se junsko bojevali in dali za svobodo svoja življenja, ne moremo in na smemo pozabiti.

Ko je 8. januarja 1943 leta do zob oboroženi sovražnik potolkel pri Treh žeblih na zasneženem Pohorju legendarni Pohorski bataljon, je mislil, da je v teh krajih za vselej obračunal z narodnoosvobodilnim gibanjem. Toda hudo se je zmotil. Žrtve, ki so padle v tem krvavem boju, niso bile zaman.

Deset mesecev kasneje je bil ustanovljen Pohorski odred. Predno je minilo leto dni od te tragedije, pa je bila ustanovljena Zidanska oziroma Pohorska brigada.

Takšen razmah narodnoosvobodilnega gibanja je pomenil Nemcem hudo oviro, saj so hoteli še posebej ta del slovenske zemlje imeti v svojih rokah zaradi posebnih in strateških ciljev.

Navzlic tolikšni zavzetosti sovražnika so borci Pohorske čete, Pohorskega bataljona, odreda in kasneje brigade izbojevali mnoge bitke na obronkih med Malo in Veliko Kopo, med Ribniškim in Mislinjskim sedlom, v vzhodnih krajih Pohorja, v Dravski, Mislinjski, Mežiški, Šaleški, Savinjski dolini in drugod in odpirali vedno nova žarišča osvobodilnega gibanja.

Največkrat nismo mogli

spati ali počivati ne ponoči ne podnevi. Šli smo v napad, ali pa smo se morali premakniti na nove položaje. Nekateri so na pohodih zadremali. Ker so se bali, da bi zgubili zvezo, so se držali za nahrbtnike tovarišev. Ko se je zaslislalo povelje »počitek«, smo se od utrujenosti v kolini zleknili po tleh, pozimi pa kar v sneg in oči so se nam kar same zapirale. Komaj smo malo zadremali, se je zaslislalo: »Naprej, pazi na zvezo!« Spet smo morali vstati in se pomikati naprej.

Borci so bili slabo oblečeni in obuti, največkrat pa še mokri. Nikjer se nismo mogli posušiti, pa tudi oblačil je primanjkovalo. Tudi orožje nam je večkrat zaradi hudega mraza odpovedalo. Sovražnik, ki je dobro vedel, da mu je zima bolj naklonjena, se je izpostavljal in iskal priložnosti, da bi nas presenetil. Tudi mi smo ga nenehno iskali in izrabili vsako priložnost, da bi ga presenetili in mu prizadejali čim večje izgube. Ti nenehni premiki, napadi in boji so nas zelo izčrpali. Nekateri so se celo zaprl vase, zato je bila tesnoba v tistih dneh večkrat mučna. V tako divjem bojnem metežu je bil 4. novembra 1943 ustanovljen naš odred pri Črni mlakah, vzhodno od Rogle. Sestavljala sta ga dva bataljona prvi in drugi. Komandant I. bataljona je bil Boris Vinter-Boris, komandant II. bataljona pa Ivan Rojc-Bogdan. Borci so ju imeli radi in jih spoštovali, saj sta bila zgledna in pogumna, prava legendarna junaka.

Vrhovo Pohorja je že prekril sneg, drevesa so se okrasila z ivjem, ko je Odred napravil prve bojne korake.

Nekaj dni po ustanovitvi smo že odhiteli v dolino in napadli policijsko postojanko v Zrečah.

Po tej akciji nas je pot vodila na Pohorje na nove položaje. Nemci so pozorno opazovali naše premike. Pomnožili so svoje enote in nas nenehoma zasledovali. Obroči so bili nekje širši, ožji pa tam, kjer so nas najmanj pričakovali. To je bilo ponavadi blizu njihovih postojank ali pa v teže prehodnih krajih, po zasneženih strminah. In prav tu smo se največkrat spopadli. Neprickovano, silovito in jim prizadejali težke izgube. Krvave drče po zasneženih pohorskih strminah so pričale, da je tudi sovražniku huda predla, saj je po teh drčah

pogosto spravljali svoje ranjence in mrtve do prevoznih poti.

V začetku decembra 1943 so se zbrale okrog Pohorja Pohorja močne enote, ki so jih sestavljale Wehrmannschaft, policija, Wehrmacht in elitne enote SS. Zdaj je bilo Nemcev dvajsetkrat toliko kot nas. Zvedeli smo, da se Nemci pripravljajo na hajko, zato je štab odreda ukazal, naj se umaknemo na Janžev vrh. Iz taktičnih razlogov je naš odred več dni prebil pod zasneženimi vrhovi Pohorja.

Od tu smo opazovali, kako so se kolone dobro oboroženih Nemcev z vseh strani vzpenjale na Pohorje. Rinili so po hribovskih kolovozih in po stezah, ki so se vijugale po obronkih hribov. Iz večjih kolon so nastajale manjše. Proti večeru so se te kolone že razgrnile po obronkih vrhov zasneženega Pohorja. Nočno tišino so večkrat pretrgali rafali, kdaj pa kdaj pa tudi kakšna močna eksplozija.

Štab našega odreda pod vodstvom komandanta Draga Poglajena-Draga in političnega komisarja Franeta Komelja-Frante, ki je bil sproti obveščen o podrobno-

stih in namerah sovražnika, se ni dal ukaniti. Tako kot že velikokrat smo se jim tudi tokrat spretno izmaknili čez Pohorje na že prečesano območje.

Bataljona pa sta se le stežka premikala po težko prehodnem, hribovitem, gozdnatem, zasneženem območju, kjer so pogosto prežale sovražnikove zasede. Toda borci niso dovolili, da bi jih prevzelo malodušje. Nazadnje je vedno zmagala ena sama misel, želja po svobodi. Z največjim zanimanjem pa smo poslušali političnega komisarja naše čete Albina Ratajca-Bineta, ko nam je poročal o uspehih borcev NOV, o vojaških operacijah in akcijah partizanov po vsej naši domovini.

Njegovim pripovedim so sledili pogovori o vsem, tudi o domu, o tem, kar smo sanjari. Življenje v bataljonu pa je potekalo tako, da dan ni bil niti malo podoben prejšnjemu. Noči so bile mrzle, odpočiti si nismo utegnili, saj je bilo kaj pogosto povelje: »Premik, pospešite korak, ali pa v zaklon, sovražnik je blizu.«

Bolj, ko smo se pogrezali v zimo, vse težje je bilo. Najhujše pa je bilo takrat, kadar je

mraz toliko pritisnil, da je orožje zamrznilo. Tedaj so mitraljezci zaman pritiskali na sprožilce. Kadarkoli so se Nemci vrnili v postojanke, so razglašali, da so nas uničili in da na Pohorju ni več partizanov. Tretjega januarja smo se strahovito spopadli z Nemci na zahodnem Pohorju, nad kmetijo Turičnik, in jim prizadejali hude izgube. Po tem spopadu je naš bataljon napravil dolg pohod čez zasneženo Pohorje. Morali smo gaziti sneg, ki je ponekod segal do pasu. Ko smo 7. januarja 1944 prišli v Lovrenc na Pohorju, je močno snežilo. V Lovrencu smo v tovarni kos in srpov uničili skladišče in zanetili požar. Zaplenili smo tudi nekaj orožja in denarja. Naslednjega dne smo že prispeli na Sv. Primož na Pohorju, kjer smo bili udeleženi velikega dogodka. Ustanovili smo brigado, ki se je imenovala Zidanska brigada. Naš bataljon je še naprej ostal II. bataljon. 17. januarja 1944 je bataljon že odšel v Dravsko dolino in pod poveljstvom prvega komandanta naše brigade Borisa Čizmeke-Bora napadel vlak na postajališču Janžev vrh. In že nas je pot vodila na Janžev vrh. Od tam smo pa

krenili na jugozahodno območje Pohorja. Ustavili smo se pri kmetijah Smagej in Repnik v Veliki Mislinji. Bilo je 20. januarja 1944. Glede na boje, ki so bili za nami in nenehne premike v tem januarskem snežnem metežu, so bili borci dobro razpoloženi. Komandant bataljona Bogdan mi je naročil, naj zberem močnejši vod boljših borcev, s katerimi bova šla po večerji v dolino. Izbrani borci smo se začeli mirno pripravljati za boj. Pripravili smo strelivo in si ga porazdelili. Medtem, ko smo se pripravljali na večerjo in razmišljali o pohodu v akcijo, je že legel mrak. Ko je nastopila noč, so živahno razpoloženje prestregale močne eksplozije bomb in dolgi rafali mitraljezov. Nemci, ki so se neopazno priplazili k stavbam in nas obkolili, so udarili po nas iz neposredne bližine.

Spopad je bil kratek in silovit, zato je zahteval kar precej žrtev. V tej bitki smo poleg dobrih borcev zgubili še političnega komisarja bataljona Janeza Ortača-Jana. Težko je bil ranjen tudi komandir I. čete Tone Okrogar-Nestl. Zato je bil ta preboj za naš bataljon še posebno bidek. Prvikrat je padlo toliko borcev. Vsak večji proboj je bila velika preizkušnja za bataljon. Izgube tovarišev pa so zahtevale, da smo še bolj strnili naše vrste. Zato nismo poznali pomislekov omahovanja ali popuščanja.

18. februarja smo napadli orožniško postojanko v Podgorju.

Naš bataljon, ki mu je poveljeval komandant Bogdan, je šel v zasedo. Čakali smo sovražnika iz Slovenj Gradca. Nemci so kmalu prišli. Hiteli so na pomoč napadenim v Podgorju. Mi smo jih po krajši borbi zavrtili.

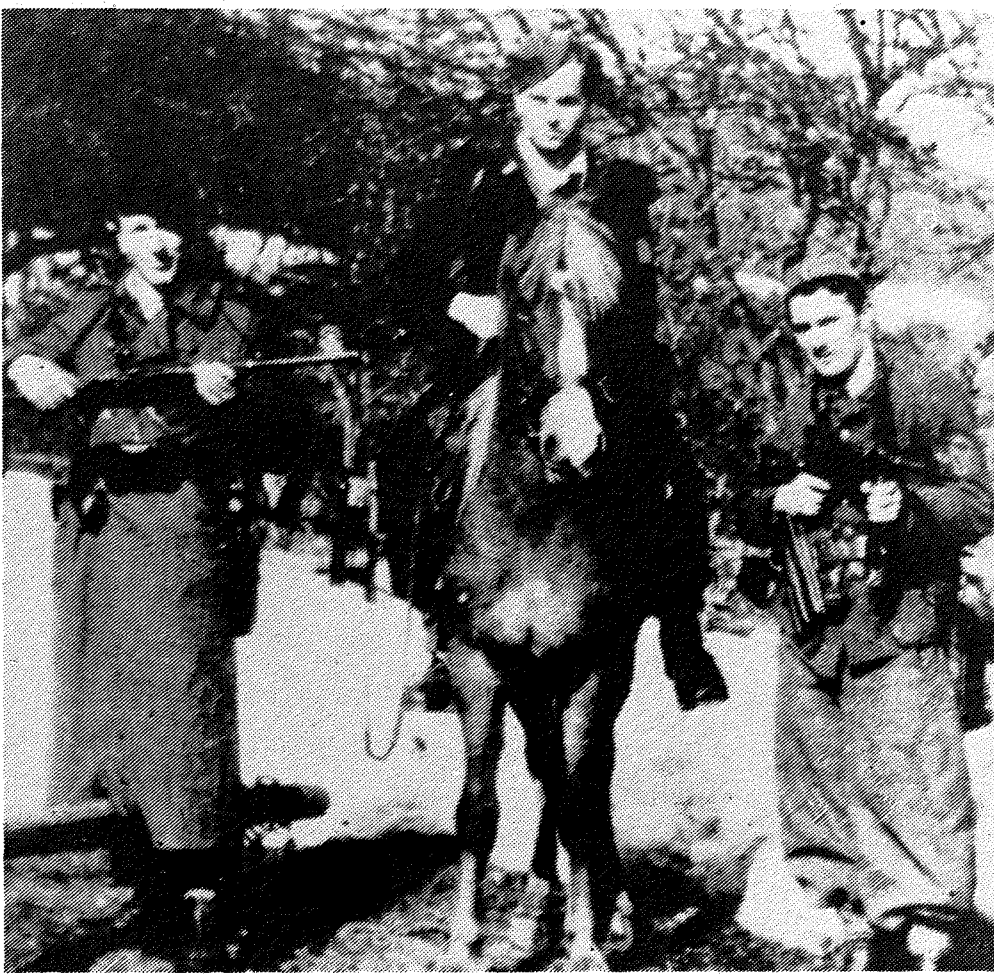
Iz Mislinjske doline smo se premaknili v Dravsko dolino in 25. februarja 1944 napadli vlak v Trbnjah.

Sredi marca 1944 smo v bližini kmetij Ješovnik-Vavkar nad Mislinjo zadeli na Nemce, ki so šli iz doline in jim prizadejali težke izgube.

Dne 19. marca 1944 smo v Mislinjski dolini opravili prvo večjo mobilizacijo.

Tako so minevali dolgi zimski dnevi v zimi 1943-1944 na zasneženem Pohorju in v dolini okrog njega. Hkrati pa se je v teh krajih v krvavih bojih in surovih prebojih porajala legenda naših bataljonov.

Jože Hren-Aki

Jože Hren-Aki, Albin Ratajc-Bine in Ivan Rojc-Bogdan